

Lemminkäinen Oyj:n tilinpäätös 31.12.2016 päättäneeltä tilikaudelta

Sisältää hallituksen toimintakertomuksen, tilintarkastetun konsernitilinpäätöksen, tilintarkastetun emoyhtiön tilinpäätöksen ja tilintarkastuskertomuksen.

TILINPÄÄTÖS 2016

Lemminkäinen

Sisällys

Hallituksen toimintakertomus	1	18 Rahavarat	47
Konsernin avainluvut	1	19 Johdannaisinstrumentit	47
Strategia	2	20 Myytävissä olevat rahoitusvarat	48
Liiketoiminnan kehitys	2	21 Rahoitusinstrumentit arvostusryhmittäin	49
Tase, rahoitus ja rahavirta	4	22 Oma pääoma ja osingot	51
Liiketoimintasegmentit	5	Työsuhde-etuudet	52
Investoinnit	7	23 Työsuhde-etuudet ja henkilöstömäärä	52
Henkilöstö	7	24 Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden palkitseminen	54
Muutokset johtoryhmässä	7	25 Eläkevelvoitteet	56
Työturvallisuus ja ympäristö	8	Muut liitetiedot	57
Tutkimus- ja kehitystoiminta	8	26 Sijoitukset	57
Osakkeet ja osakkeenomistajat	8	27 Muut vuokrasitoumukset	58
Yhtiökokouksen päätökset ja hallinto	9	28 Ehdolliset varat ja velat	59
Oikeudenkäynnit	10	29 Liiketoimet lähipiirin kanssa	59
Riskit ja epävarmuustekijät	10	30 Liiketoiminnan rahavirtojen oikaisut	60
Markkinanäkymät	12	31 Muut laajan tuloksen erät	60
Hallituksen ehdotus voittovarojen käytöstä	12	32 Uudet IFRS standardit	60
Ohjeistus vuodelle 2017	12	Emoyhtiön tilinpäätös	63
Tilikauden jälkeiset tapahtumat	13	Emoyhtiön tuloslaskelma (FAS)	63
Konsernitilinpäätös	14	Emoyhtiön tase (FAS)	64
Konsernin tuloslaskelma (IFRS)	14	Emoyhtiön rahavirtalaskelma (FAS)	65
Konsernin laaja tuloslaskelma (IFRS)	14	Emoyhtiön tilinpäätöksen laatimisperiaatteet 31.12.2016	66
Konsernin tase (IFRS)	15	Emoyhtiön liitetiedot (FAS)	67
Konsernin rahavirtalaskelma (IFRS)	16	1 Liikevaihto markkina-alueittain	68
Laskelma konsernin oman pääoman muutoksista (IFRS)	17	2 Liiketoiminnan muut tuotot	68
IFRS-konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet 31.12.2016	19	3 Materiaalit ja palvelut	68
Konsernitilinpäätöksen liitetiedot (IFRS)	29	4 Henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskevat tiedot	68
Tietoja vuositilinpäätöksestä	30	5 Poistot ja arvonalentumiset	69
1 Aikaisempia tilikausia koskevat muutokset	30	6 Tilintarkastajan palkkiot	69
2 Tilikauden poikkeukselliset tapahtumat	30	7 Rahoitustuotot ja -kulut	69
Liiketoiminta	31	8 Tilinpäätössiirot	69
3 Toimintasegmentit ja markkina-alueet	31	9 Tuloverot	70
4 Liiketoiminnan muut tuotot ja kulut	32	10 Pysyvät vastaavat	70
5 Poistot ja arvonalentumiset	33	11 Omistukset muissa yrityksissä	72
6 Rahoitustuotot ja kulut	33	12 Vaihutuvat vastaavat	72
7 Verot	34	13 Oma pääoma	73
8 Osakekohtainen tulos	36	14 Pakolliset varaukset	73
Sidottu pääoma	36	15 Vieras pääoma	73
9 Vaihto-omaisuus	36	16 Vakuudet ja vastuusitoumukset	74
10 Myyntisaamiset ja muut saamiset	37	Taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut (IFRS)	75
11 Tietoa rakennushankkeista	37	Osakekohtaiset tunnusluvut (IFRS)	76
12 Ostovelat ja muut velat	38	Tunnuslukujen laskentakaavat	77
13 Varaukset	38	Hallituksen ehdotus emoyhtiön voittovarojen käytöstä	78
14 Aineelliset hyödykkeet	39	Tilintarkastuskertomus	79
15 Aineettomat hyödykkeet	40	Osakkeet ja osakkeenomistajat	87
Rahoitus ja rahoitusriskit	42	Tietoa osakkeenomistajille ja sijoittajille	90
16 Rahoitusriskien hallinta	42		
17 Korolliset velat	47		

Hallituksen toimintakertomus

Konsernin avainluvut

Avainluvut, IFRS	1-12/2016	1-12/2015	Muutos
Liikevaihto, milj. euroa	1 682,7	1 879,0	-196,3
Päällystys	757,6	796,2	-38,6
Infraprojektit	317,1	341,4	-24,3
Suomen talonrakentaminen	581,2	537,8	43,4
Venäjän toiminnot	54,5	136,7	-82,2
Muut toiminnot ja konsernieliminoinnit	-27,7	66,8	-94,5
Liikevoitto, milj. euroa	67,6	37,3	30,3
Päällystys	25,8	19,8	6,0
Infraprojektit	7,6	8,9	-1,3
Suomen talonrakentaminen	17,2	12,9	4,3
Venäjän toiminnot	-3,8	2,9	-6,7
Muut toiminnot	20,9	-7,2	28,1
Liikevoitto-%	4,0	2,0	
Päällystys	3,4	2,5	
Infraprojektit	2,4	2,6	
Suomen talonrakentaminen	3,0	2,4	
Venäjän toiminnot	-7,0	2,1	
Tulos ennen veroja, milj. euroa	49,2	16,7	32,5
Katsauskauden tulos, milj. euroa	38,0	7,2	30,8
Katsauskauden osakekohtainen tulos, laimentamaton	1,27	-0,15	1,42
Katsauskauden osakekohtainen tulos, laimennettu	1,26	-0,15	1,41
Liiketoiminnan rahavirta, milj. euroa	131,7	106,6	25,1

Avainluvut, IFRS	31.12.2016	31.12.2015	Muutos
Tilaukanta, milj. euroa	1 265,2	1 180,3	84,9
Sidottu pääoma, milj. euroa	388,2	474,8	-86,6
Taseen loppusumma, milj. euroa	968,0	1 035,5	-67,5
Korollinen nettovelka, milj. euroa	81,1	126,8	-45,7
Omavaraisuusaste, %*	39,5	40,6	
Nettovelkaantumisaste, %**	24,3	33,6	
Sijoitetun pääoman tuotto, ROCE, liukuva 12 kk, %	11,3	5,3	

* Omavaraisuusaste, mikäli hybridilainat käsiteltäisiin vieraana pääomana: 12/2016: 35,4 % ja 12/2015: 28,6 %.

** Nettovelkaantumisaste, mikäli hybridilainat käsiteltäisiin vieraana pääomana: 12/2016: 38,8 % ja 12/2015: 89,6 %.

Strategia

Strategiakatsaus

Strategiakaudella 2016–2019 Lemminkäinen pyrkii jatkuvasti parantamaan tulostaan ja kasvattamaan omistaja-arvoaan vahvistamalla tasetaan ja kehittämällä operatiivista tehokkuuttaan sekä kasvamalla kannattavasti infraprojekteissa Pohjois-Euroopassa. Yhtiö on siirtymässä taseen vahvistamisesta kilpailukyvyyn parantamiseen ja kannattavaan kasvuun.

Vuonna 2016 Lemminkäinen jatkoi taserakenteen vahvistamista sekä pääomatehokkuuden kasvattamista keskittämällä investointeja, panostamalla asuntomyyntiin Suomessa sekä vapauttamalla pääomia. Lisäksi yhtiö uudelleenjärjesteli liiketoimintojensa ja tukitoimintojensa organisaatioita tukeakseen paremmin operatiivisen tehokkuuden parantamista.

Vuonna 2017 Lemminkäinen keskittyy operatiivisen tehokkuuden parantamiseen kaikissa toiminnoissaan sekä tukemaan infraprojektien kannattavaa kasvua etenkin Ruotsissa ja Norjassa.

Taloudellinen tavoite	Tavoitetaso	Toteuma 2016	Toteuma 2015	Toteuma 2014
Sijoitetun pääoman tuotto, ROCE	Yli 15 % vuoden 2019 lopussa	11,3*	5,3	4,5
Liikevoittoprosentti	Yli 4 % vuoden 2019 lopussa	4,0**	2,0	1,8
Omavaraisuusaste	Yli 35 % vuosina 2016–2019	39,5***	40,6	37,1
Osingonmaksu	Vähintään 40 % tilikauden tuloksesta	40,3****	38,5	0,0

* Sijoitetun pääoman tuotto, ROCE vuonna 2016 olisi 7,7 % ilman 19,4 milj. euroa palautuksia ja 8,0 milj. euroa alennettuja kuluvarauksia liittyen Helsingin hovioukeuden asfalttikartellipäätöksiin sekä 4,9 milj. euroa ydinliiketoimintoihin kuulumattomiin liiketoimintoihin liittyviä alaskirjauksia.

** Liikevoittoprosentti vuonna 2016 olisi 2,7 % ilman 19,4 milj. euroa palautuksia ja 8,0 milj. euroa alennettuja kuluvarauksia liittyen Helsingin hovioukeuden asfalttikartellipäätöksiin sekä 4,9 milj. euroa ydinliiketoimintoihin kuulumattomiin liiketoimintoihin liittyviä alaskirjauksia.

*** Omavaraisuusaste, mikäli hybridilainat käsiteltäisiin vieraana pääomana: 12/2016: 35,4 %.

**** Hallituksen ehdotus yhtiökokoukselle.

Liiketoiminnan kehitys

Liikevaihto

Liikevaihto segmentteittäin	1–12/2016	1–12/2015	Muutos
Päällystys, milj. euroa	757,6	796,2	-38,6
Infraprojektit, milj. euroa	317,1	341,4	-24,3
Suomen talonrakentaminen, milj. euroa	581,2	537,8	43,4
Venäjän toiminnot, milj. euroa	54,5	136,7	-82,2
Muut toiminnot ja konsernieliminoinnit, milj. euroa	-27,7	66,8	-94,5
Konserni yhteensä, milj. euroa	1 682,7	1 879,0	-196,3

Vuonna 2016 konsernin liikevaihto oli 1 682,7 milj. euroa (1 879,0). Liikevaihdosta 67 % (60) tuli Suomesta, 23 % (27) Skandinaviasta, 3 % (7) Venäjältä ja 7 % (6) muista maista. Valuuttakurssimuutosten vaikutus euromääräiseen liikevaihtoon oli -13,3 milj. euroa vertailukauteen nähden.

Päällystyskesä vertailukauden luku sisältää myydyin Norjan teiden huolto- ja ylläpitoliiketoiminnan. Infraprojektien liikevaihtoa laski vertailukautta alhaisemmat volyymit maa- ja insinöörirakentamisessa Suomessa.

Suomen talonrakentamisen liikevaihtoa nostivat pääasiassa toimitilarakentamisen kasvaneet volyymit. Venäjällä alhaisemmat talonrakentamisen volyymit laskivat liikevaihtoa. Vuoden 2016 aikana Lemminkäinen on siirtänyt Venäjän talonrakentamisen painopisteen omaperusteisesta asuntorakentamisesta neuvottelu-urakointiin. Muiden toimintojen vertailukauden luku sisältää Ruotsin talonrakentamisen liiketoiminnan, jonka yhtiö myi syyskuussa 2015.

Liikevoitto

Liikevoitto segmenteittäin	1-12/2016	1-12/2015	Muutos
Päällystys, milj. euroa	25,8	19,8	6,0
Infraprojektit, milj. euroa	7,6	8,9	-1,3
Suomen talonrakentaminen, milj. euroa	17,2	12,9	4,3
Venäjän toiminnot, milj. euroa	-3,8	2,9	-6,7
Segmentit yhteensä, milj. euroa	46,7	44,5	2,2
Muut toiminnot, milj. euroa	20,9	-7,2	28,1
Konserni yhteensä, milj. euroa	67,6	37,3	30,3

Liikevoitto-% segmenteittäin	1-12/2016	1-12/2015
Päällystys, %	3,4	2,5
Infraprojektit, %	2,4	2,6
Suomen talonrakentaminen, %	3,0	2,4
Venäjän toiminnot, %	-7,0	2,1
Konserni yhteensä, %	4,0	2,0

Vuonna 2016 konsernin liikevoitto oli 67,6 milj. euroa (37,3). Liikevoittoprosentti oli 4,0 (2,0). Valuuttakurssimuutosten vaikutus euromääräiseen liikevoittoon oli 0,3 milj. euroa vertailukauteen nähden. Liikevoitto sisältää 19,4 milj. euroa palautuksia ja 8,0 milj. euroa alennettuja kuluvarauksia liittyen Helsingin hovi oikeuden asfalttikartellipäätöksiin sekä 4,9 milj. euroa ydinliiketoimintoihin kuulumattomiin liiketoimintoihin liittyviä alaskirjauksia. Ilman edellä mainittuja eriä oikaistu liikevoitto olisi 45,1 milj. euroa, mikä on 2,7 % liikevaihdosta.

Liikevoitto parani päällystyksessä ja Suomen talonrakentamisessa. Päällystysliiketoiminnan liikevoitto parani vertailukaudesta Norjassa sekä kiviainesliiketoiminnassa. Suomen talonrakentamisen tulosta tukivat pääosin toimitilarakentamisen kasvaneet volyymit sekä

omaperusteisen asuntorakentamisen kateparannukset erityisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Infraprojektien liikevoittoa heikensivät alhaisemmat volyymit sekä kateheikennykset yksittäisissä projekteissa Ruotsissa ja yksittäisissä maarakentamisen projekteissa Suomessa. Venäjän toiminnoissa talonrakentamisen alhaisemmat volyymit heikensivät liikevoittoa. Lisäksi segmentin tulosta rasitti alaskirjaus liittyen Lemminkäisen ainoaan tonttiin Venäjällä.

Muiden toimintojen liikevoitto sisältää yllämainitut asfalttikartelliin liittyvät palautukset ja alennetut kuluvaraukset.

Tilaukanta

Tilaukanta ja saadut tilaukset	Tilaukanta 31.12.2016	Tilaukanta 31.12.2015	Muutos	Saadut tilaukset 1-12/2016	Saadut tilaukset 1-12/2015*	Muutos
Päällystys, milj. euroa	248,4	180,3	68,1	555,2	500,3	54,9
Infraprojektit, milj. euroa	216,9	232,5	-15,6	229,1	231,8	-2,7
Suomen talonrakentaminen, milj. euroa	698,2	760,6	-62,4	422,1	569,2	-147,1
Venäjän toiminnot, milj. euroa	101,7	7,0	94,7	140,9	22,8	118,1
Muut toiminnot, milj. euroa					93,3	-93,3
Konserni yhteensä, milj. euroa	1 265,2	1 180,3	84,9	1 347,2	1 417,4	-70,2
josta myymätön osuus	105,7	156,1	-50,4			

* Luku sisältää Ruotsin talonrakentamisen sekä Norjan teiden huolto- ja ylläpitoliiketoiminnan, jotka yhtiö myi Q3/2015.

Vuoden lopussa konsernin tilaukanta oli 1 265,2 milj. euroa (1 180,3). Uusien tilausten määrä tammi-joulukuussa oli 1 347,2 milj. euroa (1 417,4). Muiden toimintojen

1-12/2015 saadut tilaukset sisältävät syyskuussa 2015 myydyin Ruotsin talonrakentamisen saadut tilaukset, 93,3 milj. euroa.

Tase, rahoitus ja rahavirta

Tase ja rahoitus	31.12.2016	31.12.2015	Muutos
Taseen tunnusluvut			
Omavaraisuusaste, %*	39,5	40,6	
Nettovelkaantumisaste, %**	24,3	33,6	
Sijoitetun pääoman tuotto, ROCE, liukuva 12 kk, %	11,3	5,3	
Sijoitettu pääoma, milj. euroa	546,2	632,3	-86,1
Sidottu pääoma, milj. euroa	388,2	474,8	-86,6
Nettokäyttöpääoma, milj. euroa	187,8	258,7	-70,9
Rahoitusasema ja likviditeetti			
Korollinen velka	212,5	254,7	-42,2
josta pitkäaikaista velkaa	119,6	123,1	-3,5
josta lyhytaikaista velkaa	92,9	131,6	-38,7
Likvidit varat, milj. euroa	131,4	127,9	3,5
Korollinen nettovelka, milj. euroa	81,1	126,8	-45,7
Sitovia luottolimiittejä, nostettavissa, milj. euroa	185,0	185,0	0
Tililimiittisopimuksia, nostettavissa, milj. euroa	12,4	12,3	0,1

*Omavaraisuusaste, mikäli hybridilainat käsiteltäisiin vieraana pääomana: 12/2016: 35,4 % ja 12/2015: 28,6 %.

**Nettovelkaantumisaste, mikäli hybridilainat käsiteltäisiin vieraana pääomana: 12/2016: 38,8 % ja 12/2015: 89,6 %.

Taseen loppusumma 31.12.2016 oli 968,0 milj. euroa (1 035,5), josta oman pääoman määrä oli 333,7 milj. euroa (377,6). Oma pääoma sisältää 34,8 milj. euroa (111,6) hybridilainaa. Q4/2016 aikana yhtiö toteutti hybridilainansa osittaisen takaisinoston ostamalla velkakirjoja takaisin yhteensä 34,8 miljoonan euron lainasta. Yhtiöllä on oikeus lunastaa takaisin loppuosa, 35,2 miljoonaa euroa, vuonna 2014 liikkeeseen lasketusta hybridilainasta aikaisintaan maaliskuussa 2018. Yhtiö lunasti Q1/2016 aikana vuonna 2012 liikkeeseen laskemansa hybridilainan jäljellä olleen nimellisarvoltaan 42,9 milj. euron pääoman. Molemmat transaktiot vaikuttivat omavaraisuusasteeseen ja nettovelkaantumisasteeseen.

Konsernin sidottu pääoma 31.12.2016 oli 388,2 milj. euroa (474,8). Muutos edellisvuoteen johtuu pääasiassa nettokäyttöpääoman pienenemisestä. Nettokäyttöpääoma kauden lopussa oli 187,8 milj. euroa (258,7). Nettokäyttöpääomaa pienensivät pääosin asuntomyynti Suomessa ja Venäjällä.

Korollinen velka vuoden lopussa oli 212,5 milj. euroa (254,7) ja korollinen nettovelka 81,1 milj. euroa (126,8). Pitkäaikaisen korollisen velan osuus lainasalkussa kauden lopussa oli 56,3 % (48,3). Likvidit varat olivat 131,4 milj. euroa (127,9). Yhtiön korollisesta velasta 99,7 milj. euroa (99,7) oli joukkovelkakirjalainoja, 80,7 milj. euroa (104,1)

vaihto-omaisuusyhtiöiden velkoja, 31,0 milj. euroa (34,8) rahoitusleasingvelkoja ja 1,1 milj. euroa (3,0) muita rahoitusvelkoja. Yritystodistuksia ei ollut käytössä vuoden 2016 lopussa (13,1). Lisäksi yhtiöllä oli kauden päättyessä nostettavissa olevia sitovia luottolimiittejä 185,0 milj. euroa (185,0) ja tililimiittisopimuksia 12,4 milj. euroa (12,3). Lainasalkusta 66 % (55) oli sidottu kiinteään korkoon. Tarkasteltuaan pääomarakennettaan joulukuussa 2016 Lemminkäinen irtisanoi luottolimiitistään 75 milj. euron osan, jota ei enää tarvittu.

Nettorahoituskulut vuonna 2016 olivat 18,4 milj. euroa (20,6). Rahoituskuluja pienensivät vertailukautta alhaisemmat valuuttasuojauksenkustannukset. Hybridilainojen korkokuluja ei kirjata tuloslaskelman rahoituskuluihin, vaan niiden vaikutus näkyy osakekohtaisessa tuloksessa sekä omassa pääomassa.

Liiketoiminnan rahavirta oli tammi–joulukuussa 131,7 milj. euroa (106,6). Liiketoiminnan rahavirtaa tuki pääosin Suomen talonrakentamisen asuntomyynti.

Yhtiö on onnistunut vahvistamaan taloudellista asemaansa. Yhtiö jatkaa taseen ja kassavirran hallintaa ja sen tavoitteena on lisätä Suomen talonrakentamisen tontti-investointeja kasvukeskuksiin. Lisäksi yhtiö aloitti kymmenen uuden omaperusteisen asuntokohteen rakentamisen vuoden viimeisellä neljänneksellä.

Liiketoimintasegmentit

Raportointirakenteen muutos vuonna 2017

1.1.2017 alkaen päällystys-liiketoimintasegmentin Baltian toiminnot siirrettiin infraprojektit-liiketoimintasegmenttiin.

Vuoden 2017 alusta päällystys-liiketoimintasegmentti sisältää päällystys- ja kiviainesliiketoiminnot Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Infraprojektit-liiketoimintasegmentti sisältää kallio- sekä maa- ja insinöörirakentamisen Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa sekä infrarakentamisen Baltian maissa. Raportoivat liiketoimintasegmentit säilyvät muuttumattomina: päällystys, infraprojektit, Suomen talonrakentaminen ja Venäjän toiminnot.

Yhtiö julkistaa uuden raportointirakenteen mukaiset pro forma -luvut vuodelta 2016 vuoden 2017 ensimmäisen vuosineljänneksen aikana.

Päällystys

Toimintaympäristö

Valtion panostukset perusväylänpitoon lisäsivät päällystyksen kysyntää Suomessa. Ruotsissa markkinatilanne oli hyvä, ja Norjassa valtion investointien taso vakiintui. Tanskassa hintakilpailu lisääntyi. Baltiassa markkinatilanne säilyi ennallaan.

Päällystyksen avainluvut	1-12/2016	1-12/2015**	Muutos
Liikevaihto, milj. euroa	757,6	796,2	-38,6
Liikevoitto, milj. euroa	25,8	19,8	6,0
% liikevaihdosta	3,4	2,5	
Saadut tilaukset, milj. euroa	555,2	500,3	54,9
Tilaukanta, milj. euroa*	248,4	180,3	68,1
Sidottu pääoma, milj. euroa*	209,2	227,6	-18,4

* kauden lopussa

** Luvut sisältävät Norjan teiden huolto- ja ylläpitoliiketoiminnan, jonka yhtiö myi Q3/2015.

Liikevaihto vuonna 2016 oli 757,6 milj. euroa (796,2), josta 45 % (39) tuli Suomesta, 41 % (48) Skandinaviasta ja 14 % (13) Baltian maista. Liikevoitto oli 25,8 milj. euroa (19,8). Päällystyksen vertailukauden luvut sisältävät myydyin Norjan teiden huolto- ja ylläpitoliiketoiminnan. Liikevoitto parani vertailukaudesta Norjassa sekä kiviainesliiketoiminnassa. Yhtiö on tunnistanut Ruotsissa operatiivisia haasteita ja käynnistänyt toimenpiteitä tilanteen korjaamiseksi. Sidottu pääoma oli vuoden lopussa 209,2 milj. euroa (227,6).

Myydyn ja levitetyn asfaltin määrä vuonna 2016 oli 6,9 milj. tonnia (6,5). Luvut sisältävät päällystystoiminnan Venäjällä.

Infraprojektit

Toimintaympäristö

Kaupungistuminen, teollisuuden investoinnit sekä investoinnit energiainfrastruktuuriin lisäsivät vaativan infrarakentamisen kysyntää. Etenkin Ruotsissa ja Norjassa markkina oli vahva, ja maissa on käynnissä tai suunnitteilla useita suuria infrahankkeita. Suomessa rakentamista tukivat infrarakentamisen hankkeet kasvukeskuksissa. Baltian maissa markkinatilanne oli vakaa.

Infraprojektien avainluvut	1-12/2016	1-12/2015	Muutos
Liikevaihto, milj. euroa	317,1	341,4	-24,3
Liikevoitto, milj. euroa	7,6	8,9	-1,3
% liikevaihdosta	2,4	2,6	
Saadut tilaukset, milj. euroa	229,1	231,8	-2,7
Tilaukanta, milj. euroa*	216,9	232,5	-15,6
Sidottu pääoma, milj. euroa*	10,1	4,8	5,3

* kauden lopussa

Liikevaihto vuonna 2016 oli 317,1 milj. euroa (341,4), josta 76 % (79) tuli Suomesta, 21 % (14) Skandinaviasta ja 3 % (7) Baltian maista ja muista maista. Liikevaihtoa laskivat vertailukautta alhaisemmat volyymit maa- ja insinöörirakentamisessa Suomessa. Liikevoitto oli 7,6 milj. euroa (8,9). Liikevoittoa heikensivät alhaisemmat volyymit sekä kateheikennykset yksittäisissä projekteissa Ruotsissa ja yksittäisissä maarakentamisen projekteissa Suomessa. Sidottu pääoma oli vuoden lopussa 10,1 milj. euroa (4,8).

Suomen talonrakentaminen

Toimintaympäristö

Talonrakentamisen kokonaismarkkinatilanne oli vakaa. Asuntotuotanto oli edelleen vilkasta, ja kysyntä painottui pieniin asuntoihin kasvukeskuksissa. Sijoittajien aktiivisuus markkinoilla laski, mutta kuluttajamyynä piristyi. Toimitilarakentamista ylläpitivät yksittäiset suurhankkeet sekä julkisen sektorin hankkeet.

Suomen talonrakentamisen avainluvut	1-12/2016	1-12/2015	Muutos
Liikevaihto, milj. euroa	581,2	537,8	43,4
Liikevoitto, milj. euroa	17,2	12,9	4,3
% liikevaihdosta	3,0	2,4	
Saadut tilaukset, milj. euroa	422,1	569,2	-147,1
Tilaukanta, milj. euroa*	698,2	760,6	-62,4
Sidottu pääoma, milj. euroa*	215,8	274,8	-59,0

* kauden lopussa

Liikevaihto vuonna 2016 oli 581,2 milj. euroa (537,8). Liikevaihto parani sekä pääkaupunkiseudulla että muualla Suomessa. Liikevoitto oli 17,2 milj. euroa (12,9). Liikevaihtoa ja liikevoittoa paransivat pääosin toimitilarakentamisen kasvaneet volyymit. Liikevoittoa paransi myös etenkin omaperusteisen asuntorakentamisen kateparannukset pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Asuntomyynä oli hyvällä tasolla: 1 002 (817) myytyä asuntoa vuonna 2016. Vuoden 2015 tulos sisältää mm. ei-strategisten tonttien myynit ja takuukorjauksiin liittyviä varauksia, yhteensä 5 milj. euroa.

Vuoden lopussa valmiiden myymättömien asuntojen määrä oli 185 asuntoa (283). Asuntomyynä, ydinliiketoimintaan kuulumattomien omaisuuserien myynä sekä pääoman tehokkuuden parantaminen ovat pienentäneet liiketoimintaan sidotun pääoman määrää, joka oli katsauskauden lopussa 215,8 milj. euroa (274,8). Tulevaisuudessa yhtiön tavoitteena on lisätä tontti-investointeja kasvukeskuksiin.

Vuonna 2017 omaperusteisia kohteita valmistuu vuotta 2016 enemmän. Valtaosa niistä valmistuu vuoden jälkimmäisellä vuosipuoliskolla.

Lemminkäisen asuntotuotanto (omaperusteinen ja neuvottelu-urakointi)	1-12/2016	1-12/2015	Muutos
Aloitukset, kpl	1 106	1 253	-147
joista omaperusteisia, kpl	871	693	178
Valmistuneet, kpl	1 042	1 236	-194
joista omaperusteisia, kpl	664	859	-195
Myydyt, kpl	1 234	1 377	-143
joista omaperusteisia, kpl	1 002	817	185
Sijoittajamyynä, %	37	57	
Rakenteilla, kpl*	1 482	1 388	94
joista myymättömiä, kpl*	433	464	-31
Valmiit myymättömät, kpl*	185	283	-98
Tonttivarannon tasearvo, milj. euroa*	94,0	105,3	-11,3
Aloitukset, kilpailu-urakointi, kpl	312	542	-230

* kauden lopussa

Venäjän toiminnot

Toimintaympäristö

Venäjällä talouskasvu on alhaisella tasolla. Talonrakentamisen neuvottelu-urakoinnissa urakoitsijan luotettavuus on muodostunut kilpailueduksi. Suurten väylien rakennus- ja korjaushankkeet ylläpitivät päällystysten kysyntää.

Venäjän toimintojen avainluvut	1-12/2016	1-12/2015	Muutos
Liikevaihto, milj. euroa	54,5	136,7	-82,2
Liikevoitto, milj. euroa	-3,8	2,9	-6,7
% liikevaihdosta	-7,0	2,1	
Saadut tilaukset, milj. euroa	140,9	22,8	118,1
Tilaukanta, milj. euroa*	101,7	7,0	94,7
Sidottu pääoma, milj. euroa*	23,7	35,0	-11,3

* kauden lopussa

Liikevaihto vuonna 2016 oli 54,5 milj. euroa (136,7) ja liikevoitto -3,8 milj. euroa (2,9). Valuuttakurssimuutosten vaikutus euromääräiseen liikevaihtoon oli -4,9 milj. euroa ja liikevoittoon 0,3 milj. euroa.

Liikevaihtoa ja liikevoittoa laskivat talonrakentamisen alhaisemmat volyymit. Lemminkäinen ei ole strategiansa mukaisesti käynnistänyt uusia omaperusteisia asuntokohteita Venäjällä, vaan keskittyy talonrakentamisessa neuvottelu-urakointiin. Lisäksi segmentin liikevoittoa heikensi alaskirjaus liittyen Lemminkäisen ainoaan tonttiin Venäjällä. Liikevaihto ja liikevoitto paranivat vertailukaudesta päällystyksessä. Vuoden 2015 liikevoittoa heikensi 12,9 milj. euron alaskirjaus liittyen yhtiön päätökseen luopua suunnitteilla olleesta Ilmatar-hankkeesta.

Vuoden 2016 lopussa oli myymättä 2 (51) omaperusteista asuntoa. Sidottu pääoma oli vuoden lopussa 23,7 milj. euroa (35,0).

Lemminkäisen omaperusteinen asuntotuotanto	1-12/2016	1-12/2015	Muutos
Aloitukset, kpl	0	0	0
Valmistuneet, kpl	0	418	-418
Myydyt, kpl	49	384	-335
Rakenteilla, kpl*	0	0	0
joista myymättömiä, kpl*	0	0	0
Valmiit myymättömät, kpl*	2	51	-49

* kauden lopussa

Investoinnit

Bruttoinvestoinnit vuonna 2016 olivat 20,8 milj. euroa (10,3), mikä oli 1,2 % (0,6) yhtiön liikevaihdosta. Lemminkäisen investoinnit ovat pääosin päällystys- ja infraprojektit-segmenttien korvausinvestointeja.

Henkilöstö

Lemminkäisen palveluksessa oli vuoden lopussa 4 244 henkilöä (4 059) eli 185 henkilöä enemmän kuin vuotta aiemmin. Yli puolet henkilöstöstä työskentelee Suomessa. Liiketoimintasegmenteistä henkilöstömäärä kasvoi eniten Suomen talonrakentamisessa, jossa liiketoiminnan volyymit ovat kasvaneet. Infraprojektien organisaatiota on vahvistettu tukemaan segmentin kasvutavoitteita. Vuoden lopun henkilöstömäärästä 1 947 (1 845) oli toimihenkilöitä ja 2 297 (2 214) oli työntekijöitä.

Henkilöstö segmentteittäin	31.12.2016	31.12.2015	Muutos
Päällystys, hlöä	1 996	2 010	-14
Infraprojektit, hlöä	628	577	51
Suomen talonrakentaminen, hlöä	1 048	947	101
Venäjän toiminnot, hlöä	425	405	20
Emoyhtiö ja muut, hlöä	147	120	27
Konserni yhteensä, hlöä	4 244	4 059	185

Henkilöstö maittain	31.12.2016	31.12.2015	Muutos
Suomi, hlöä	2 349	2 204	145
Ruotsi, Norja, Tanska, hlöä	829	804	25
Baltian maat, hlöä	632	625	7
Venäjä, hlöä	425	405	20
Muut maat, hlöä	9	21	-12
Konserni yhteensä, hlöä	4 244	4 059	185

Muutokset johtoryhmässä

Lemminkäisen johtoryhmään nimitettiin kaksi uutta jäsentä 1.11.2016 alkaen. Sari Inkilä nimitettiin konsernin strategia-, kehitys ja ICT-johtajaksi ja johtoryhmän jäseneksi. Jan Gustafsson nimitettiin konsernin henkilöstöjohtajaksi ja johtoryhmän jäseneksi.

Henkilöstöjohtaja ja johtoryhmän jäsen Tania Jarrett jätti yhtiön sekä paikkansa konsernin johtoryhmän jäsenenä 1.11.2016.

Työturvallisuus ja ympäristö

Lemminkäisen työturvallisuustoimenpiteiden tavoitteena on luoda turvallinen työympäristö kaikille työntekijöille ja alihankkijoille. Lemminkäinen on sitoutunut Rakennusteollisuus RT ry:n yhteisiin työturvallisuusperiaatteisiin, joiden tavoitteena on vauhdittaa rakennusalan etenemistä kohti nolla tapaturmaa -päämäärää. Yhtiö seuraa kuukausittain tapaturmataajuuden kehittymistä ja tekee toimenpidesuunnitelmia sen pohjalta. Vuonna 2016 Lemminkäisen oman henkilöstön tapaturmataajuus oli 8,6 (7,2) (yli 1 vrk poissaoloon johtaneiden tapaturmien lukumäärä / miljoona työtuntia). Yhtiö seuraa myös aliurakoitsijoiden tapaturmataajuutta.

Suurin osa Lemminkäisen ympäristövaikutuksista tulee päällistyksen ja kiviainesten tuotantoprosesseista. Lemminkäinen pienentää toimintansa ympäristövaikutuksia mm. kehittämällä tuotantoteknologiaa ja prosessin tehokkuutta. Yhtiön tavoitteena on myös lisätä uusioasfaltin käyttöä asfaltintuotannossaan 25 prosenttiin raaka-aineiden

osuudesta. Vuonna 2016 asfaltintuotannon raaka-aineista 15 % oli kierrätysmateriaalia. Vanhan asfaltin bitumin ja kiviainesten uusiokäyttö vähentää hiilidioksidipäästöjä.

Vuonna 2016 Lemminkäinen uudisti yritys vastuorganisaatiotaan parantaakseen yhteistyötä ja parhaiden käytäntöjen jakamista maiden välillä. Yhtiö jatkoi myös energiankulutuksen seurannan kehittämistä. Lisäksi Suomessa allekirjoitettiin Elinkeinoelämän energiatehokkuussopimus, jossa Lemminkäinen sitoutuu vähentämään energiankulutustaan 7,5 % vuoteen 2025 mennessä.

Lemminkäisen yritys vastuusta kerrotaan tarkemmin yhtiön yritys vastuukatsauksessa ja verkkosivuilla.

Tutkimus- ja kehitystoiminta

Lemminkäisen liiketoimintasegmentit vastaavat omasta tutkimus- ja kehitystoiminnastaan. Vuonna 2016 tutkimus- ja kehitystoiminnan painopisteinä olivat tuotantoteknologioiden ja energiatehokkuuden sekä operatiivisen tehokkuuden parantaminen. Lisäksi yhtiö toteutti toimenpiteitä tukeakseen digitaalisuuden hyödyntämistä toiminnoissaan.

Lemminkäisellä on kaikissa toimintamaissaan päällystealan laboratorio, joka keskittyy päällystyksen tutkimus- ja kehitystyöhön. Lemminkäisen Keskuslaboratorio sijaitsee Suomessa. Vuonna 2016 kuluksi kirjatut konsernin tutkimus- ja kehittämismenot olivat noin 0,2 % (0,2) liikevaihdosta.

Osakkeet ja osakkeenomistajat

Yhtiöllä on yksi osakesarja. Kukin osake oikeuttaa yhteen ääneen yhtiökokouksessa ja samansuuruiseen osinkoon. Lemminkäisen osakepääoma on 34 042 500 euroa, ja osakkeiden lukumäärä katsauskauden lopussa oli 23 219 900 kappaletta. Lemminkäisellä oli vuoden lopussa hallussaan 16 687 omaa osaketta, mikä oli 0,07 % kaikista osakkeista.

Kaupankäynti osakkeilla

Lemminkäisen kaikkien osakkeiden markkina-arvo 31.12.2016 oli 473,3 milj. euroa (320,0). Lemminkäinen Oyj:n osakkeen kurssi 1.1.2016 Nasdaq Helsinki Oy:ssä oli 13,79 euroa (9,52) ja 31.12.2016 20,40 euroa (13,79). Nasdaq Helsinki Oy:n lisäksi Lemminkäisen osakkeella käydään kauppaa myös vaihtoehtoisilla markkinapaikoilla. Osakkeiden kokonaisvaihto tammi-joulukuussa 2016 oli yhteensä 2 770 162 kappaletta (2 759 068), josta 4 % (5) tuli vaihtoehtoisilta markkinapaikoilta. (Lähde: Fidessa Fragmentation Index, <http://fragmentation.fidessa.com>)

Osakkeenomistajat

Yhtiöllä oli 31.12.2016 kaikkiaan 4 191 osakkeenomistajaa (4 391). Hallintarekisteröityjen ja ulkomaalaisten omistajien osuus Lemminkäinen Oyj:n kaikista osakkeista ja äänimäärästä oli 13,6 % (12,5). Yhtiön omistusosuuksien jakautuminen sektori- ja suuruusluokittain, suurimmat osakkeenomistajat sekä johdon osakeomistukset löytyvät yhtiön verkkosivuilta osoitteesta www.lemminkainen.fi/Sijoittajat/Omistajat.

Osakassopimukset

Yhtiön tiedossa ei ole sellaisia osakkaiden välisiä sopimuksia, joilla olisi merkitystä omistuksen tai äänivallan käyttämiselle yhtiökokouksissa.

Liputusilmoitukset

Lemminkäinen ei vastaanottanut vuoden 2016 aikana yhtään liputusilmoitusta.

Yhtiökokouksen päätökset ja hallinto

Lemminkäinen Oyj:n varsinainen yhtiökokous vahvisti 22.3.2016 yhtiön tilinpäätöksen konsernitilinpäätöksineen vuodelta 2015 ja myönsi hallituksen jäsenille sekä toimitusjohtajalle vastuuvapauden.

Osingonmaksu

Yhtiökokous päätti hallituksen ehdotuksen mukaisesti, että 31.12.2015 päättyneeltä tilikaudelta jaetaan osinkoa 0,12 euroa osakkeelta, eli yhteensä 2,8 milj. euroa. Osinko maksettiin 4.4.2016.

Omien osakkeiden hankintavaltuutus

Yhtiökokous päätti hallituksen ehdotuksen mukaisesti valtuuttaa hallituksen päättämään omien osakkeiden hankkimisesta. Hallitus voi valtuutuksen perusteella päättää enintään 2 321 990 oman osakkeen hankkimisesta, joka vastaa 10 % yhtiön kaikista nykyisistä osakkeista, yhdessä tai useammassa erässä yhtiön vapaalla omalla pääomalla, ottaen kuitenkin huomioon osakeyhtiölain määräykset yhtiön tai sen tytäryhtiöiden hallussa olevien omien osakkeiden enimmäismäärästä.

Hallitus voi päättää hankkia osakkeita myös muuten kuin osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa. Osakkeet hankitaan julkisessa kaupankäynnissä hankintahetken pörssikurssiin. Osakkeiden hankinnat toteutetaan Nasdaq Helsinki Oy:ssä sen sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti.

Valtuutus sisältää hallituksen oikeuden päättää kaikista muista omien osakkeiden hankkimisen ehdoista. Valtuutus on voimassa 18 kuukautta yhtiökokouksen päätöksestä lukien. Edellinen hallitukselle myönnetty omien osakkeiden hankintaa koskeva valtuutus päättyi samalla.

Valtuutus päättää osakeannista ja erityisten oikeuksien antamisesta

Yhtiökokous päätti hallituksen ehdotuksen mukaisesti valtuuttaa hallituksen päättämään osakeannista ja/tai osakeyhtiölain 10 luvun 1 §:n tarkoittamien osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien antamisesta yhdessä tai useammassa erässä, joko maksua vastaan tai maksutta. Annettavien osakkeiden määrä, mukaan lukien erityisten oikeuksien perusteella saatavat osakkeet, voi olla enintään 4 643 980 osaketta. Valtuutuksen enimmäismäärä vastaa 20 % yhtiön kaikista nykyisistä osakkeista. Hallitus voi päättää antaa joko uusia osakkeita tai yhtiön hallussa mahdollisesti olevia omia osakkeita.

Valtuutus oikeuttaa hallituksen päättämään kaikista osakeannin sekä osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien antamisen ehdoista, mukaan lukien oikeuden osakkeenomistajien merkintäetuoikeudesta poikkeamiseen. Valtuutusta voidaan käyttää mahdollisten yrityskauppojen tai muiden järjestelyjen rahoittamiseen tai toteuttamiseen, yhtiön taseen ja rahoitusaseman vahvistamiseen tai muihin hallituksen päättämiin tarkoituksiin. Valtuutus on voimassa 18 kuukautta yhtiökokouksen päätöksestä lukien. Hallitukselle aiemmin myönnetty osakeantivaltuutus ja erityisten oikeuksien antamista koskeva valtuutus päättyi samalla.

Hallituksen kokoonpano ja tilintarkastajan valinta

Yhtiökokous vahvisti hallituksen jäsenten lukumääräksi seitsemän. Hallituksen jäseniksi valittiin uudelleen Berndt Brunow, Noora Forstén, Finn Johnsson, Juhani Mäkinen, Kristina Pentti-von Walzel, Heikki Rätty ja Heppu Pentti. Tilintarkastajaksi valittiin uudelleen tilintarkastusyhteisö PricewaterhouseCoopers Oy.

Hallituksen järjestäytyminen

Lemminkäinen Oyj:n hallitus piti järjestäytymiskokouksen 22.3.2016. Kokouksessa valittiin uudelleen hallituksen puheenjohtajaksi Berndt Brunow ja varapuheenjohtajaksi Juhani Mäkinen. Hallitus valitsi keskuudestaan tarkastusvaliokunnan puheenjohtajaksi Heikki Rädyn ja jäseniksi Juhani Mäkisen ja Kristina Pentti-von Walzelin. Nimitysvaliokunnan puheenjohtajaksi valittiin Berndt Brunow ja jäseniksi Noora Forstén ja Kristina Pentti-von Walzel. HR-valiokunnan puheenjohtajaksi valittiin Berndt Brunow ja jäseniksi Noora Forstén ja Kristina Pentti-von Walzel.

Oikeudenkäynnit

Asfalttikartelliin liittyvät vahingonkorvaukset

Helsingin hovioikeus antoi 20.10.2016 päätökset asfalttikartelliin liittyvistä vahingonkorvauksista. Niiden 37 kanteen osalta, joissa Lemminkäinen oli vastaajana, Lemminkäinen ja muut asfalttialan yritykset ovat oikeutettuja saamaan palautuksia yhteensä noin 20 miljoonaa euroa (sisältäen noin 14 miljoonaa euroa vähemmän pääomakorvauksia sekä noin 6 miljoonaa euroa vähemmän korkoja ja oikeudenkäyntikuluja kuin mitä käräjäoikeus oli määrännyt).

Näistä palautuksista Lemminkäinen on oikeutettu saamaan (perustuen Lemminkäisen omaan osuuteen ja niiden muiden vastaajien osuuksiin, jotka Lemminkäinen on maksanut) yhteensä noin 19 miljoonaa euroa sisältäen pääomakorvauksia, korkoja ja oikeudenkäyntikuluja. Nämä tulot Lemminkäinen kirjasi neljännen vuosineljänneksen tulokseensa. Yhtiöllä oli vuoden 2016 lopussa saamista kantajilta yhteensä 8,5 miljoonaa euroa, joista suorituksia tammikuussa 2017 tuli yhteensä 5,0 miljoonaa euroa.

Lemminkäinen on pitänyt vahingonkorvauksia perusteettomina. Lemminkäinen on ilmoittanut hakevansa valituslupaa korkeimmalta oikeudelta niistä kuntien kanteita koskevista hovioikeuden päätöksistä, joissa kantajien vaatimukset hyväksyttiin osittain ja joiden osalta Lemminkäinen ei ole saavuttanut sovintoratkaisua hovioikeuden päätösten jälkeen. Lemminkäinen on sopinut yhteensä 17 kunnan kanssa, etteivät osapuolet hae korkeimmalta oikeudelta valituslupaa hovioikeuden päätöksistä.

Tammikuun 13. päivä 2017 Lemminkäinen ja Suomen valtio sopivat asfalttikartellin vahingonkorvauskiistan ja peruuttavat korkeimmalle oikeudelle jättämänsä valituslupahakemuksensa ja valituksensa. Näin ollen Helsingin hovioikeuden 20.10.2016 antama päätös jää osapuolten välille lopulliseksi.

Korkeimmassa oikeudessa on Lemminkäisen osalta

edelleen vireillä muut Lemminkäisen jättämät 13 valituslupahakemusta sekä 19 kunnan valituslupahakemukset koskien Helsingin hovioikeuden 20.10.2016 antamia päätöksiä.

Hovioikeudessa käsiteltyjen kanteiden lisäksi käräjäoikeuden käsittelyn alkamista odottaa 21 vahingonkorvauskannetta Lemminkäistä ja muita asfalttialan yrityksiä vastaan. Käsittelyn alkamista odottavien kanteiden pääomamäärä on yhteensä noin 26 miljoonaa euroa, joista Lemminkäinen on tehnyt hovioikeuden päätösten perusteella yhteensä 5,1 miljoonan euron kuluvarauksen.

Aiheesta löytyy lisätietoa yhtiön verkkosivuilta osoitteessa www.lemminkainen.fi/asfalttikartelliasiaa.

Kierrätysasfaltin käyttömääriin liittyvät kiintiöt

Kierrätysasfaltin käyttömääriin liittyvien ympäristörikkomussyytteiden osalta ei ole tapahtunut muutoksia 27.10.2016 julkistetun osavuositarkastuksen jälkeen. Tuusulan käräjäoikeus antoi 11.6.2015 vapauttavan päätöksen Lemminkäistä ja sen kahta työntekijää vastaan nostetussa ympäristörikkomussyytteessä, joka liittyi yhtiön Sammonmäen asfalttiaseman ympäristöluissa määritettyihin kiintiöihin kierrätysasfaltin käyttömääristä asfalttimassan tuotannossa. Syyttäjä vaati rikoshyödyn menettämisenä 3,4 milj. euroa sekä yhteisösakkona vähintään 120 000 euroa. Käräjäoikeus katsoi, että Lemminkäinen tai sen kaksi työntekijää eivät ole syyllistyneet ympäristörikkomukseen. Syyttäjä ja ELY-keskus ovat valittaneet päätöksestä. Asian käsittely jatkui hovioikeudessa marraskuussa 2016, mutta päätöksiä ei ole vielä annettu.

Kierrätysasfaltin murskaaminen uuden asfaltin raaka-aineeksi on ympäristöä säästävä käytäntö. Se pienentää tuotannon ympäristöhaittoja verrattuna neitseellisistä raaka-aineista valmistettuun asfalttiin. Laadultaan kierrätysasfalttia sisältävä asfalttimassa on yhtä hyvää kuin neitseellisistä raaka-aineista tehty asfalttimassa.

Riskit ja epävarmuustekijät

Lemminkäiselle riskienhallinta on olennainen osa liiketoimintaa, jotta merkittävimmät strategiset, operatiiviset, taloudelliset ja vahinkoriskit tunnistetaan, analysoidaan, arvioidaan ja hallitaan ennakoivasti. Riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa konsernin strategisten ja operatiivisten tavoitteiden saavuttaminen parhaalla mahdollisella tuloksella sekä turvata toiminta myös muuttuvissa olosuhteissa.

Globaalin talouden ja rahoitusmarkkinoiden epävarmuus saattaa vaikuttaa haitallisesti Lemminkäisen toimintaan, tulokseen, taloudelliseen asemaan ja pääoman lähteisiin. Etenkin Suomessa yhtiön liiketoiminta on riippuvainen uudisrakentamisen syklistä. Lemminkäinen hallinnoi tämäntyyppisiä riskejä rakenteellisesti hajauttamalla liiketoimintaa Skandinaviaan, Baltian maihin ja Venäjälle.

Muutosjohtamisella, rekrytointien onnistumisella sekä osaavalla ja motivoituneella henkilöstöllä on tärkeä rooli tavoitteiden mukaisen tuloksellisen, ja liiketoimintaa säätevien lakien ja asetusten sekä hyvien liiketoimintatapojen mukaisen, toiminnan varmistamisessa. Liiketoimintasegmentit ja tukitoiminnot kehittävät toimintamallejaan ketteryyden, kustannustehokkuuden ja toiminnan yhdenmukaisuuden kasvattamiseksi.

Kehitys- ja liiketoimintaprojektien menestykseen vaikuttavat suuresti osaavan henkilöstön saatavuus ja sitoutuneisuus. Lisäksi Lemminkäisen tuloskunnon paraneminen edellyttää johtamisjärjestelmien aktiivista ylläpitämistä ja muutosjohtamisessa onnistumista. Yhtiö hallinnoi näihin liittyviä riskitekijöitä huolellisella suunnittelulla, esimiestyön tukemisella ja kouluttamisella, sekä panostamalla mahdollisuuksien mukaan nykyisten työntekijöiden osaamisen kehittämiseen ja työmotivaation kasvattamiseen.

Venäjällä heikentynyt taloustilanne, ruplan kurssivaihtelut ja pitkittynyt poliittinen epävarmuus tai EU:n ja Venäjän välisten pakotteiden merkittävä kärjistyminen voivat vaikuttaa negatiivisesti Lemminkäisen liiketoimintaan. Lisäksi Venäjän poliittinen kulttuuri, lainsäädäntö ja sen tulkinta ja viranomaiskäytännöt verrattuna Suomeen sekä oikeusjärjestelmän, hallintomenettelyjen ja lainvalvonnan mekanismien tulkinnan epävarmuus ja muutokset voivat aiheuttaa riskejä. Jotta yhtiön riskitaso pysyy kohtuullisena, se ei toistaiseksi aloita uusia omaperusteisia rakennuskohteita Venäjällä.

Lainsäädännölliset ja poliittiset muutokset voivat vaikuttaa markkinoiden kehittymiseen ja siten Lemminkäisen liiketoiminnan kannattavuuteen. Yhtiö seuraa ja analysoi toimintaympäristöään jatkuvasti, panostaa hyvän liiketavan periaatteiden ja hallinto- ja ohjausjärjestelmien ylläpitoon ja jalkauttamiseen, sekä ohjeistaa ja kouluttaa työntekijöitään.

Omaperusteisiin asunto- ja toimitilarakennusprojekteihin liittyy myynti- ja hintariskejä, sillä markkinatilanne jatkuu haastavana ja Lemminkäinen vastaa näissä hankkeissa koko toteutuksesta tonttien hankinnasta alkaen. Yhtiö seuraa ja hallitsee aktiivisesti riskiä, joka liittyy valmiiden myymättömien asuntojen ja muiden omaisuuserien sitomaan pääomaan. Lemminkäinen huomioi markkinamuutokset ja –riskit arvioidessaan uusien omaperusteisten kohteiden aloituksia. Uusia asuntokohteita aloitetaan vain, jos kohteilla on riittävän korkea varausaste. Valmiiden myymättömien asuntojen määrä pidetään mahdollisimman pienenä. Omaperusteiset toimitilakohteet myydään tavallisesti kiinteistösijoittajille rakennusprojektin alkuvaiheessa, mikä pienentää niihin liittyvää riskiä.

Lemminkäisen liiketoiminnan tulos riippuu onnistuneesta lupa-, sopimus- ja projektinhallinnasta, johon sisältyy riskejä esimerkiksi liittyen projektien hinnoitteluun, resurssien

käyttöön, projektien suunnitteluun ja aikataulutukseen, hankintaketjun hallintaan, kustannusten hallintaan, muutosten hallintaan sekä korvausvaateiden käsittelyyn. Lisäksi projekteihin liittyvät oikeudenkäynnit saattavat vaikuttaa negatiivisesti yhtiön taloudelliseen tulokseen. Lemminkäinen kehittää jatkuvasti sopimusosaamista sekä projektinhallintakäytäntöjä tarjous- ja toteutusvaiheessa. Lisäksi projektiseurannan järjestelmiä ja ohjausmalleja uusitaan.

Raaka-aineiden hinnanvaihtelulla voi olla tulosvaikutuksia. Lemminkäisen suurin yksittäinen hankittava raaka-aine on bitumi, jonka hinta määräytyy pitkälti öljyn maailmanmarkkinahinnan mukaisesti. Yhtiö hallinnoi bitumin hintariskiä sopimusehdoilla ja johdannaisilla.

Julkisen sektorin kysynnän muutokset vaikuttavat kilpailutilanteeseen ja voivat aiheuttaa vaihtelua tulonmuodostukseen. Muutokset säätilassa vaikuttavat etenkin päällystys-segmenttiin kuuluvien päällystys- ja kiviainesliiketoimintojen työkausien pituuteen, mikä saattaa vaikuttaa yhtiön tulokseen sekä sen ajoittumiseen.

Lemminkäinen altistuu toiminnassaan aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden arvonalentumisriskille sekä rahoitusriskeille, joista merkittävimpiä ovat rahoituksen hankinta-, likviditeetti-, valuuttakurssi-, korko- ja luottoriski. Rahoitusriskien hallinta perustuu yhtiön rahoituspolitiikkaan, joka määrittää rahoitusriskien hallinnan ja rahoitustoimien toimintaperiaatteet ja vastuunjaot. Ulkoiset tapahtumat voivat vaikuttaa negatiivisesti rahoituksen saatavuuteen, kustannuksiin ja/tai takaisinmaksusuunnitelmiin. Yhtiön tavoitteena on turvata rahoituksen saatavuus, optimoida likvidien varojen käyttö liiketoimintojen rahoittamisessa sekä minimoida korko- ja muut rahoituskustannukset. Liiketoiminnan valuuttakurssiriskejä suojataan ensisijaisesti operatiivisin keinoin. Tarvittaessa transaktioriskejä suojataan valuuttalainojen ja -johdannaisten avulla. Vuonna 2016 liikevaihdosta noin 25 % muodostui muissa valuutoissa kuin euroissa, joista keskeisimmät ovat Norjan, Ruotsin ja Tanskan kruunut sekä Venäjän rupla. Lemminkäinen ei suojaa translaatoriskiä. Suurin osa oman pääoman muuntoerosta kohdistuu Venäjän liiketoimintoihin.

Myös henkilö- ja tietoturvaan sekä IT-järjestelmiin liittyvät vahingot ja onnettomuudet voivat aiheuttaa Lemminkäiselle vahinkoriskejä. Yhtiö hallitsee näitä riskejä poikkeustilanteita varten tehdyillä suunnitelmilla. Uusien IT-järjestelmien käyttöönottoon liittyy myös riskejä, joita Lemminkäinen hallitsee huolellisella suunnittelulla ja koulutuksella.

Lisätietoa oikeudenkäynneistä ja niihin liittyvistä vaatimuksista löytyy osavuositarkastuksen kohdasta Oikeudenkäynnit. Taloudellisista riskeistä on lisäksi annettu tarkempi selvitys vuosittain päätöksen liitetiedoissa.

Markkinanäkymät

Suomessa rakentamisen kokonaismäärän odotetaan kasvavan hieman vuonna 2017. Asuntorakentamisen ennustetaan laskevan vuodesta 2016, mutta säilyvän hyvällä tasolla. Kysyntä painottuu yhä kasvukeskusten pieniin asuntoihin. Sijoittajamyynnin odotetaan laskevan, mutta kuluttajamyynnin piristymisen jatkuvan. Toimitilarakentamisen ennustetaan pysyvän vakaana yksittäisten suurhankkeiden sekä julkisen sektorin hankkeiden myötä. Korjausrakentamisen odotetaan kasvavan maltillisesti kaupungistumiskehityksen ja julkisen sektorin hankkeiden myötä.

Infrarakentamisen odotetaan kasvavan noin 1,5 % vuonna 2017. Hallituksen kehysriihen infrahankkeita koskevat päätökset parantavat sekä päällystykseen että infraprojektien näkymiä. Valtion suunnittelemien panostusten perusväylänpitoon odotetaan pitävän päällystykseen kysynnän vakaana vuonna 2017. Infraprojektien kysyntää ylläpitävät vaativat hankkeet kasvukeskuksissa sekä teollisuuden investoinnit, mutta kilpailu on kiristynyt.

Norjassa ja Ruotsissa infrarakentamista tukevat valtion monivuotiset liikenneinfran kehitysohjelmat. Molemmissa

maissa infrarakentamisen ennustetaan kasvavan vuonna 2017. Kasvukeskusten ympärillä on Ruotsissa ja Norjassa käynnissä tai suunnitteilla mittavia väylä- ja ratahankkeita, mikä lisää infraprojektien kysyntää. Lisäksi erityisesti Norjassa panostetaan energiantuotannon kehittämiseen ja uusimiseen. Julkisen sektorin tieinvestointien odotetaan lisäävän päällystykseen kysyntää molemmissa maissa.

Tanskassa päällystykseen kysynnän ennustetaan laskevan julkisen sektorin vähentäessä investointejaan tieinfrastruktuuriin.

Venäjällä talouskasvu pysynee alhaisella tasolla. Öljyn hinnan vaihtelu heijastuu valuuttakurssiin. Talonrakentamisen neuvottelu-urakoinnissa hintakilpailu on kireää, mutta urakoitsijan luotettavuus on muodostunut kilpailueduksi. Isojen väylien rakentamis- ja korjaustöiden odotetaan ylläpitävän päällystykseen kysyntää.

Baltian maissa infrarakentamisen määrän arvioidaan kääntyvän maltilliseen kasvuun.

Hallituksen ehdotus voittovarojen käytöstä

Emoyhtiö Lemminkäinen Oyj:n jakokelpoinen oma pääoma on 165 296 474,17 euroa, josta sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto on 90 580 653,68 euroa, voittovarot edellisiltä tilikausilta 44 898 917,32 euroa ja tilikauden tulos 29 816 903,17 euroa.

Lemminkäinen Oyj:n hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle, että yhtiö jakaisi 31.12.2016 päättyneeltä tilikaudelta osinkoa 0,66 euroa osaketta kohti eli yhteensä 15 325 134,00 euroa, jolloin voittovaroihin jää 59 390 686,49 euroa.

Ohjeistus vuodelle 2017

Lemminkäinen arvioi, että vuonna 2017 sen liikevaihto kasvaa vuodesta 2016 (1 682,7 milj. euroa). Liikevoiton

(IFRS) vuonna 2017 yhtiö odottaa paranevan 45,1 miljoonasta eurosta, joka vastaa vuoden 2016 operatiivista toimintaa.

Tilikauden jälkeiset tapahtumat

Asfalttikartelliin liittyvät vahingonkorvaukset: Lemminkäinen sopi Suomen valtion kanssa

Lemminkäinen ja Suomen valtio sopivat 13.1.2017 asfalttikartellin vahingonkorvauskiistan ja peruuttavat korkeimmalle oikeudelle jättämänsä valitushakemuksensa ja valituksensa. Näin ollen Helsingin hovioikeuden 20.10.2016 antama päätös jää osapuolten välille lopulliseksi.

Sovinnon taustalla on osapuolten halu päättää pitkään jatkunut oikeudenkäynti ja välttää lisäkustannukset.

Sovintosopimuksessa ei oteta kantaa mahdollisen korvausperusteen olemassaoloon. Suomen valtion vahingonkorvausvaatimus pääomamäärältään oli yli 56 miljoonaa euroa.

Helsingissä, 9. päivä helmikuuta 2017

LEMMINKÄINEN OYJ
Hallitus

Konsernin tuloslaskelma (IFRS)

Milj. euroa	Liite			1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Liikevaihto	3	11		1 682,7	1 879,0
Liiketoiminnan muut tuotot	4			43,6	11,0
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos				-31,2	-81,1
Valmistus omaan käyttöön				0,1	0,1
Aineiden ja palveluiden käyttö				1 158,9	1 299,6
Työsuhde-etuuksista aiheutuvat kulut	23	24	25	303,1	294,9
Poistot	3	5		34,3	38,0
Arvon alentumiset	3	5		0,2	0,4
Liiketoiminnan muut kulut		4		132,6	140,2
Osuus osakkuus- ja yhteisyritysten tuloksista		26		1,5	1,4
Liikevoitto				67,6	37,3
Rahoitustuotot	1	6		0,8	1,4
Rahoituskulut	1	6		19,2	22,0
Tulos ennen veroja				49,2	16,7
Tuloverot		7		-11,2	-9,4
Tilikauden tulos				38,0	7,2
Tilikauden tuloksen jakautuminen					
Emoyhtiön omistajille				38,0	7,2
Määräysvallattomille omistajille				0,0	0,0
Osakekohtainen tulos, laimentamaton, euroa	8			1,27	-0,15
Osakekohtainen tulos, laimennettu, euroa	8			1,26	-0,15

Konsernin laaja tuloslaskelma (IFRS)

Milj. euroa	Liite		1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Tilikauden tulos			38,0	7,2
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi				
Etuspohjaiset eläkevelvoitteet	25	31	0,4	0,3
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi				
Muuntoerot	22	31	7,3	-4,2
Muut laajan tuloksen erät yhteensä			7,7	-3,9
Tilikauden laaja tulos			45,7	3,4
Tilikauden laajan tuloksen jakautuminen				
Emoyhtiön omistajille			45,7	3,4
Määräysvallattomille omistajille			0,0	0,0

Konsernin tase (IFRS)

Milj. euroa	Liite	31.12.2016	31.12.2015
VARAT			
Pitkäaikaiset varat			
Aineelliset hyödykkeet	14	136,6	149,1
Liikearvo	15	53,9	53,1
Aineettomat hyödykkeet	15	10,0	14,0
Osuudet osakkuus- ja yhteisyrityksissä	26	5,4	4,7
Myytavissa olevat rahoitusvarat	20	2,3	2,7
Laskennalliset verosaamiset	7	30,7	36,9
Muut pitkäaikaiset saamiset	10	0,9	0,5
		239,6	261,0
Lyhytaikaiset varat			
Vaihto-omaisuus	9	359,3	402,0
Myyntisaamiset ja muut saamiset	10	235,7	241,9
Tuloverosaamiset		2,0	2,7
Rahavarat	18	131,4	127,9
		728,4	774,5
VARAT YHTEENSÄ		968,0	1 035,5
OMA PÄÄOMA JA VELAT			
Emoyhtiön omistajille kuuluva oma pääoma			
Osakepääoma	22	34,0	34,0
Ylikurssirahasto		5,7	5,7
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto		91,4	91,4
Oman pääoman ehtoiset lainat	22	34,8	111,6
Muuntoerot	22	-18,6	-25,9
Edellisten tilikausien voitto		148,2	153,4
Tilikauden tulos		38,0	7,2
		333,7	377,6
Määräysvallattomien omistajien osuus	26	0,0	0,1
Oma pääoma yhteensä		333,7	377,6
Pitkäaikaiset velat			
Korolliset velat	17	119,6	123,1
Laskennalliset verovelat	7	12,3	14,7
Eläkevelvoitteet	25		0,1
Varaukset	13	20,4	26,6
Muut pitkäaikaiset velat	12	0,3	0,5
		152,5	164,9
Lyhytaikaiset velat			
Korolliset velat	17	92,9	131,6
Varaukset	13	12,1	13,1
Saadut ennakkomaksut	32	122,5	105,4
Ostovelat ja muut lyhytaikaiset velat	12	253,4	242,1
Tuloverovelat		0,8	0,8
		481,7	492,9
Velat yhteensä		634,3	657,8
OMA PÄÄOMA JA VELAT YHTEENSÄ		968,0	1 035,5

Konsernin rahavirtalaskelma (IFRS)

Milj. euroa	Liite	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Liiketoiminnan rahavirta (lopetetut toiminnot mukaan lukien)			
Tulos ennen veroja		49,2	16,7
Oikaisut	30		
Poistot ja arvonalentumiset		34,5	38,4
Osuus osakkuus- ja yhteisyritysten tuloksista		-1,5	-1,4
Rahoitustuotot ja -kulut		18,4	20,6
Muut oikaisut		-9,0	29,2
Rahavirta ennen käyttö pääoman muutosta		91,7	103,4
Käyttö pääoman muutos			
Lyhytaikaisten myynti- ja muiden saamisten lisäys(-)/vähennys(+)		13,7	19,7
Vaihto-omaisuuden lisäys(-)/vähennys(+)		35,6	79,6
Lyhytaikaisten velkojen lisäys(+)/vähennys(-)		23,5	-57,8
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja		164,4	144,8
Maksetut korot		-23,1	-29,8
Maksetut muut rahoituskulut		-7,6	-6,2
Saadut osingot		0,5	0,5
Saadut korot		0,5	1,3
Saadut muut rahoitustuotot		0,0	0,0
Maksetut välittömät verot		-3,2	-4,1
Liiketoiminnan rahavirta		131,7	106,6
Investointien rahavirta (lopetetut toiminnot mukaan lukien)			
Investoinnit aineellisiin hyödykkeisiin		-9,9	-9,2
Aineellisten hyödykkeiden luovutustulot		11,7	7,4
Investoinnit aineettomiin hyödykkeisiin		-1,5	-1,2
Aineettomien hyödykkeiden luovutustulot			1,0
Luovutustulot myytävissä olevista rahoitusvaroista		1,1	26,2
Ostetut tytäryhtiöosakkeet vähennettynä ostohetken rahavaroilla		-0,2	-1,6
Myydyt tytäryhtiöosakkeet vähennettynä myyntihetken rahavaroilla		1,2	1,1
Myydyt osakkuus- ja yhteisyritysosakkeet			3,9
Investointien rahavirta		2,3	27,7
Rahoituksen rahavirta (lopetetut toiminnot mukaan lukien)			
Pitkäaikaisten lainasaamisten lisäys(-)/vähennys(+)		0,1	0,1
Lyhytaikaisten lainojen nostot		174,5	112,7
Lyhytaikaisten lainojen takaisinmaksut		-209,7	-182,7
Pitkäaikaisten lainojen nostot			0,0
Pitkäaikaisten lainojen takaisinmaksut		-0,8	-4,9
Oman pääoman ehtoisten lainojen lisäys(+)/vähennys(-)		-77,7	-27,1
Rahoitusleasingvelkojen vähennys		-14,6	-13,2
Maksetut osingot		-2,8	
Rahoituksen rahavirta		-131,0	-115,0
Rahavirtojen lisäys(+) / vähennys(-)		3,0	19,4
Rahavarat tilikauden alussa		127,9	109,1
Rahavarojen muuntoero		0,4	-0,5
Rahavarat tilikauden lopussa	18	131,4	127,9

Laskelma konsernin oman pääoman muutoksista (IFRS)

Milj. euroa	Liite	Osake- pääoma	Yli- kurssi- rahasto	Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto	Oman pääoman ehtoiset lainat	Muunto- erot	Kertyneet voitto- varat	Emo- yhtiön omistajille kuuluva oma pääoma	Määräys- vallat- tomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 1.1.2015		34,0	5,7	91,4	138,4	-21,7	164,5	412,4	0,1	412,5
Tilikauden tulos							7,2	7,2	0,0	7,2
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi										
Eläkevelvoitteet	25						0,3	0,3		0,3
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi										
Muuntoerot	22					-4,2		-4,2		-4,2
Tilikauden laaja tulos yhteensä						-4,2	7,5	3,4	0,0	3,4
Määräysvallattomien omistajien osuuksien hankinta							-0,2	-0,2	-0,1	-0,3
Oman pääoman ehtoisten lainojen korot ja kulut							-11,2	-11,2		-11,2
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä							-11,5	-11,5	-0,1	-11,5
Oman pääoman ehtoiset lainat	22				-26,7			-26,7		-26,7
Oma pääoma 31.12.2015		34,0	5,7	91,4	111,6	-25,9	160,6	377,6	0,1	377,6

Milj. euroa	Liite	Osake- pääoma	Yli- kurssi- rahasto	Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto	Oman pääoman ehtoiset lainat	Muunto- erot	Kertyneet voitto- varat	Emo- yhtiön omistajille kuuluva oma pääoma	Määräys- vallat- tomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 1.1.2016		34,0	5,7	91,4	111,6	-25,9	160,6	377,6	0,1	377,6
Tilikauden tulos							38,0	38,0	0,0	38,0
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi										
Eläkevelvoitteet	25						0,4	0,4		0,4
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi										
Muuntoerot	22					7,3		7,3		7,3
Tilikauden laaja tulos yhteensä						7,3	38,5	45,7	0,0	45,7
Määräysvallattomien omistajien osuuksien hankinta							0,0	0,0	0,0	0,0
Oman pääoman ehtoisten lainojen korot ja kulut	22						-10,1	-10,1		-10,1
Osingot	22						-2,8	-2,8		-2,8
Lunastamattomat osingot							0,1	0,1		0,1
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä							-12,8	-12,8	0,0	-12,9
Oman pääoman ehtoinen laina	22				-76,8			-76,8		-76,8
Oma pääoma 31.12.2016		34,0	5,7	91,4	34,8	-18,6	186,3	333,7	0,0	333,7

IFRS-konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet 31.12.2016

Tilinpäätöksensä luettavuutta ja ymmärrettävyyttä parantaakseen yhtiö on vuoden 2016 tilinpäätöksessä ryhmitellyt liitetiedot uuteen järjestykseen.

Laatimisperiaatteissa toistetaan standardin teksti, mikäli yhtiö katsoo sen olevan tarpeellista laatimisperiaatteen soveltamisen ymmärtämiseksi.

Yhtiön perustiedot

Lemminkäinen Oyj on suomalainen, Suomen lakien mukaan perustettu julkinen osakeyhtiö, jonka kotipaikka on Helsinki. Yhtiön rekisteröity osoite on Salmisaarenaukio 2, 00180 Helsinki. Lemminkäinen Oyj on konsernin emoyhtiö, jonka osakkeet on listattu Nasdaq Helsinki Oy:ssä. Emoyhtiö muodostaa yhdessä tytäryhtiöidensä kanssa Lemminkäinen-konsernin (myöhemmin ”konserni” tai ”yhtiö”). Konserni tuottaa infrarakentamisen, päällystysten sekä talonrakentamisen palveluita, ja yhtiö toimii pääasiassa Suomessa, muissa pohjoismaissa, Venäjällä ja Baltiassa.

Laatimisperusta

Konsernitilinpäätös on laadittu 31.12.2016 voimassa olevien EU:ssa sovellettavaksi hyväksyttyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (International Financial Reporting Standards, IFRS) ja niistä annettujen tulkintojen (IFRIC) mukaisesti. Konsernitilinpäätöksen liitetiedot ovat myös suomalaisten, IFRS-standardien täydentävien kirjanpito- ja yhteisölaeja säännösten mukaiset.

Tilinpäätöstä laadittaessa johto on joutunut tekemään tulevaisuuteen kohdistuvia kirjanpidollisia arvioita ja oletuksia sekä harkintaan perustuvia päätöksiä tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden soveltamisessa. Nämä arviot ja päätökset voivat vaikuttaa raportointikaudella kirjattavien varojen, velkojen, tuottojen ja kulujen määriin sekä esitettyihin ehdollisiin eriin. Arviot ja oletukset perustuvat historialliseen kokemukseen ja muihin perusteltavissa oleviin oletuksiin, joiden katsotaan olevan järkeviä tilinpäätöksen laatimishetkellä. On mahdollista, että toteumat poikkeavat tilinpäätöksessä käytetyistä arvioista. Arviot liittyvät lähinnä:

- liikearvon arvonalentumistestauksissa tehtyihin oletuksiin,
- laskennallisten verosaamisten hyödynnettävyyteen,
- epäkurantin vaihto-omaisuuden määrään,
- epävarmojen myyntisaamisten kirjaamiseen,
- osatuloutettavien rakennusprojektien valmistusasteen ja kokonaistuottojen ja -kustannusten määrittämiseen sekä
- varausten todennäköisyyteen ja määrään.

Arvioita ja oletuksia sisältäviä tilinpäätökseen liittyviä erä esitetään jäljempänä kappaleessa Johdon harkinta ja arviot.

Tilinpäätös on laadittu euroina ja se esitetään vuosikertomuksessa miljoonina euroina. Liiketapahtumat on käsitelty alkuperäisten hankintamenojen perusteella lukuun ottamatta rahoitusinstrumentteja, eläkevelvoitteita, yrityshankinnoista syntyneitä velaksi kirjattuja mahdollisia lisäkauppahintoja sekä velaksi kirjattuja vähemmistölunastusoptioita.

Hallitus hyväksyi konsernitilinpäätöksen julkaistavaksi 8.2.2017. Lemminkäinen Oyj:n tilinpäätöksen sekä konsernitilinpäätöksen jäljennökset ovat saatavilla yhtiön verkkosivuilta osoitteesta www.lemminkainen.fi viikosta 9/2017 alkaen.

Tuloslaskelman esittäminen

IAS 1 Tilinpäätöksen esittäminen -standardi ei määrittele liikevoiton käsitettä. Yhtiön määritelmän mukaan liiketulos on nettosumma, joka muodostuu kun liikevaihtoon lisätään liiketoiminnan muut tuotot ja huomioidaan valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutoksella sekä omaan käyttöön valmistuksesta aiheutuneilla kuluilla, vähennetään aineiden ja palveluiden käytöstä syntyneillä kuluilla, työsuhte-etuuksista aiheutuvilla kuluilla, poistoilla, arvonalentumisilla, liiketoiminnan muilla kuluilla sekä lisätään osuus osakkuus- ja yhteisyrityksen tuloksista. Johdannaisten käypien arvojen muutokset kirjataan liikelokseeseen muihin tuottoihin ja liiketoiminnan muihin kuluihin tai rahoituseriin liikelokseeseen alapuolelle riippuen niiden käyttötarkoituksesta. Liiketoimintaan liittyvistä liiketapahtumista aiheutuvat kurssierot kirjataan vastaavien erien oikaisuksi liikelokseeseen yläpuolelle. Rahoituksellisten tapahtumien kurssivoitot ja -tappiot on kirjattu rahoitustuottoihin ja -kuluihin.

Konsolidointiperiaatteet

Tytäryhtiöt

Konsernitilinpäätös sisältää emoyhtiö Lemminkäinen Oyj:n sekä kaikki tytäryhtiöt, joissa konsernilla on määräysvalta. Lemminkäinen Oyj:llä katsotaan olevan yhtiössä määräysvalta silloin, kun sillä on äänimäärästä joko suoraan tai välillisesti enemmän kuin 50 % tai sillä on muutoin valta määrätä yhtiön liiketoiminnasta ja talouden periaatteista. Äänimäärään perustuva määräysvallan ehto täyttyy kaikissa konsernin tytäryhtiöissä. Tytäryhtiöt yhdistellään konsernitilinpäätökseen siitä hetkestä lähtien, jolloin konserni on saanut määräysvallan aina siihen asti kunnes määräysvalta lakkaa. Yrityshankinnoista välittömästi syntyvät kulut kirjataan tuloslaskelmaan liiketoiminnan muihin kuluihin.

Konserniyhtiöiden keskinäisen osakeomistuksen eliminoinnissa käytetään hankintamenetelmää. Kauppahinta muodostuu luovutetusta vastikkeesta, määräysvallattomien omistajien osuudesta hankinnan kohteessa ja aiemmin omistetun osuuden käyvästä arvosta. Luovutettu vastike määritetään luovutettujen varojen, vastattavaksi otettujen velkojen ja konsernin liikkeeseen laskemien oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypänä arvona. Mahdollinen ehdollinen lisäkauppahinta on arvostettu käypään arvoon hankintahetkellä, ja se sisältyy luovutettuun vastikkeeseen. Se on luokiteltu joko velaksi tai omaksi pääomaksi. Velaksi luokiteltu lisäkauppahinta arvostetaan käypään arvoon jokaisen raportointikauden päättymispäivänä, ja tästä syntyvä voitto tai tappio kirjataan tulosaikatuhteisesti. Omaksi pääomaksi luokiteltua lisäkauppahintaa ei arvosteta uudelleen. Määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteessa kirjataan hankintakohtaisesti joko käypään arvoon tai määrään, joka vastaa määräysvallattomien omistajien suhteellista osuutta hankinnan kohteen nettovarallisuudesta. Määrä, jolla kauppahinta ylittää hankitun nettovarallisuuden käyvän arvon, merkitään taseeseen liikearvoksi. Mikäli kauppahinta on pienempi kuin tytäryhtiön hankitun nettovarallisuuden käypä arvo, erotus kirjataan laajaan tuloslaskelmaan. Määräysvallattomien omistajien omistuosuutta koskevista kiinteähintaisista symmetrisistä myynti- ja osto-optioista kirjataan käypään arvoon arvostettava rahoitusvelka. Kun yhtiöllä on tällainen optio, määräysvallattomien omistajien osuutta ei kirjata konsernin taseeseen.

Liiketoimissa määräysvallattomien omistajien kanssa noudatetaan samaa käsittelytapaa kuin toimissa konsernin omistajien kanssa. Kun määräysvallattomilta omistajilta ostetaan osakkeita, maksetun vastikkeen ja tytäryhtiön nettovarallisuudesta hankitun osuuden kirjanpitoarvon välinen erotus kirjataan omaan pääomaan. Myös voitot tai tappiot osakkeiden myynnistä määräysvallattomille omistajille kirjataan omaan pääomaan. Kun määräysvalta tai huomattava vaikutusvalta lakkaa, mahdollinen jäljelle jäävä osuus arvostetaan käypään arvoon ja arvonmuutos kirjataan tulosaikatuhteisesti. Tämä käypä arvo toimii alkuperäisenä kirjanpitoarvona, kun jäljelle jäävää osuutta myöhemmin käsitellään osakkuusyhtiönä, yhteisyrityksenä tai rahoitusvaroina. Lisäksi asianomaisesta yhtiöstä aiemmin muihin laajan tuloksen eriin kirjattuja määriä käsitellään vastaavasti samalla tapaa kuin konserni olisi suoraan luovuttanut niihin liittyvät varat ja velat. Tämä tarkoittaa, että aiemmin muihin laajan tuloksen eriin kirjatut määrät siirretään tulosaikatuhteiseksi.

Konsernin sisäiset liiketapahtumat, realisoitumattomat sisäiset katteet, sisäiset saamiset ja velat sekä sisäinen osingonjako on eliminoitu konsernitilinpäätöksen yhdistelyssä. Tilikauden voiton jakautuminen emoyhtiön omistajille ja määräysvallattomille omistajille esitetään tuloslaskelmassa. Taseessa määräysvallattomien omistajien osuus sisältyy konsernin oman pääoman yhteismäärään.

Yhteiset toiminnot

Yhteisen toiminnon osapuolilla on järjestelyyn liittyviä varoja koskevia oikeuksia ja velkoja koskevia velvoitteita. Yhtiön työyhteisöliittymät on luokiteltu yhteisiksi toiminnoiksi, koska konsernilla on niissä yhteinen määräysvalta toisen osapuolen kanssa eivätkä ne ole erillisiä juridisia yksiköitä. Konsernitilinpäätökseen yhdistetään yhtiön sopimusperusteinen osuus työyhteisöliittymien varoista, veloista, tuotoista ja kuluista. Yhtiön allianssihankkeita ei ole luokiteltu yhteisiksi toiminnoiksi, koska tosiasiallista yhteistä määräysvaltaa ei katsota muodostuvan. Tilajalla on aina lopullinen oikeus päättää hankkeen jatkamisesta. Allianssihankkeet käsitellään osatuloutettavina rakennusprojekteina.

Osakkuus- ja yhteisyritykset

Osakkuusyhtiöt ovat yhtiöitä, joissa konsernilla on huomattava vaikutusvalta, muttei määräysvaltaa tai yhteistä määräysvaltaa. Tyypillisesti huomattavan vaikutusvallan katsotaan syntyvän silloin kun konsernilla on 20 prosenttia tai enemmän yrityksen äänivallasta, mutta ei määräysvaltaa. Yhteisyrityksiksi luokitellaan yritykset, joissa konsernilla on yhteinen määräysvalta toisen osapuolen kanssa ja merkityksellisiä toimintoja koskevat päätökset vaativat molempien osapuolien hyväksynnän. Luokittelua tehdessä yhtiön johto arvioi järjestelyn tosiasiallisen päätösluonteen sekä sopimukseen perustuvat oikeudet ja velvollisuudet.

Osakkuus- ja yhteisyritykset yhdistellään konsernitilinpäätöksessä pääomaosuusmenetelmää käyttäen. Pääomaosuusmenetelmässä konsernin tuloslaskelmaan sisällytetään konsernin omistuosuutta vastaava osuus osakkuus- ja yhteisyritysten tuloksesta. Vastaavasti taseessa esitetään osakkeiden arvona osuus osakkuus- ja yhteisyritysten omista pääomista, mukaan lukien niiden hankinnasta aiheutuneet liikearvot. Mikäli konsernin osuus osakkuus- ja yhteisyrityksen tappioista ylittää sijoituksen kirjanpitoarvon, sijoitus merkitään taseeseen nolla-arvoon ja sen ylittävät tappio-osuuksia ei huomioida, ellei konsernilla ole velvoitteita osakkuus- ja yhteisyritykseen liittyen.

Konsernin ja sen osakkuus- ja yhteisyritysten välisistä liiketoimista ja käyttöomaisuuskaupoista syntyneet realisoitumattomat myyntivoitot eliminoidaan omistuosuuden suhteessa. Eliminoitu myyntivoitto tuloutetaan sen realisoituessa. Saatu osinko eliminoidaan konsernin tuloksesta ja osakkeiden kirjanpitoarvosta.

Segmenttiraportointi

Esitettävät toimialatiedot perustuvat sisäiseen, ylimmälle operatiiviselle päätöksentekijälle toimitettavaan segmenttiraportointiin. Lemminkäinen-konsernin ylin operatiivinen päätöksentekijä on Lemminkäinen Oyj:n toimitusjohtaja. Segmenttiraportoinnissa esitetään liikevaihto, poistot, liikevoitto sekä sidottu pääoma. Yhtiön

raportoima sidottu pääoma muodostuu aineellisista hyödykkeistä, liikearvosta, muista aineettomista hyödykkeistä sekä nettokäyttöpääomasta. Nettokäyttöpääoma sisältää vaihto-omaisuuden, lyhytaikaiset myynti- ja muut saamiset, varaukset, lyhytaikaiset osto- ja muut velat sekä tuloverosaamiset ja -velat. Segmentteille allokoitua nettokäyttöpääomassa ei kuitenkaan raportoida henkilöstökulujaksotuksia, korkojaksotuksia, johdannaisiin liittyviä jaksotuksia eikä välittömien ja välillisten verojen jaksotuksia. Nämä esitetään erikseen segmenteille kohdistamattomina erinä. Luvut raportoidaan johdolle tuhannen euron tarkkuudella.

Yhtiö muutti raportointirakennettaan 1.1.2016. Strategian tarkennuksen myötä päällystys-segmentin projektimuotoinen liiketoiminta Suomessa, kuten maarakentaminen, siirrettiin infraprojektit-segmenttiin.

Raportoivat toimintasegmentit pysyvät samoina ja ovat:

- päällystys,
- infraprojektit,
- Suomen talonrakentaminen ja
- Venäjän toiminnot.

Vertailukauden lukuja on muutettu ainoastaan päällystys- ja infraprojektit-segmenttien osalta. Konsernin muissa toiminnoissa raportoidaan konsernin emoyhtiö sekä muita segmenteille kohdistamattomia toimintoja ja omaisuuseriä sekä kiinteistövuokraustoimintaa harjoittava osakkuusyhtiö Finavo Oy sekä yksittäisiä tontteja tai maa-alueita hallinnoivia yhtiöitä pääosin Suomen ulkopuolelta.

Raportoivat segmenttiedot on laadittu samoja laatimisperiaatteita noudattaen kuin konsernitilinpäätös lukuun ottamatta lopetetuiksi toiminnoiksi luokiteltuja erä, joita ei eritellä segmenttiraportoinnissa.

Konsernin sisäiset liiketoimet hinnoitellaan markkinaehtoperiaatteen mukaisesti. Siirtohinnoittelumenetelmänä käytetään pääasiassa kustannusvoittolisämenetelmää, jossa tuotteen tai palvelun hinta määritellään lisäämällä aiheutuviin kustannuksiin tarkoituksenmukainen voittolisä.

Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot

Yhtiöllä ei ollut tilikauden 2016 aikana eikä vertailuvuoden lopussa myytävänä oleviksi luokiteltavia pitkäaikaisia omaisuuseriä tai lopetettuja toimintoja.

Ulkomaanrahan määräiset erät

Konsernitilinpäätös esitetään euroina, joka on konsernin emoyhtiön toiminta- ja esittämismuoto. Konserniyhtiöiden tulosta ja taloudellista asemaa koskevat luvut

on alun perin käsitelty kunkin konserniyhtiön toimintaympäristön valuutassa. Nämä toiminnalliset valuutat vastaavat paikallisessa toimintaympäristössä pääasiallisesti käytettyjä valuuttoja. Ulkomaanrahan määräiset liiketapahtumat on muunnettu toimintavaihtuman määräisiksi tapahtumapäivien kursseilla. Tilinpäätöshetkellä taseessa olevat ulkomaanrahan määräiset saamiset ja velat on muunnettu tilinpäätöspäivän kurssiin. Liiketoimintaan liittyvistä liiketapahtumista aiheutuvat kurssierot on kirjattu vastaavien erien oikaisuksi liiketuloksen yläpuolelle. Rahoituksellisten tapahtumien kurssivoitot ja -tappiot on kirjattu rahoitustuottoihin ja -kuluihin.

Euroalueen ulkopuolisten konserniyhtiöiden tuloslaskelmat on muunnettu euroiksi raportointikauden keskikursseja käyttäen. Tase-erät sekä laajan tuloslaskelman erät muunnetaan euroiksi käyttäen tilinpäätöspäivän valuuttakursseja. Muuntoerot, jotka syntyvät tuloslaskelman ja taseen muuntamisesta eri kursseilla, sekä euroalueen ulkopuolisten tytäryhtiöiden hankintamenojen eliminoinneista, on kirjattu omaan pääomaan, ja ne sisältyvät muihin laajan tuloslaskelman eriin. Kun ulkomaan valuutassa toimivasta tytäryhtiöstä tai liiketoiminnasta luovutaan, omaan pääomaan kertynyt muuntoero kirjataan tulosvaikutteisesti osana luovutusvoittoa tai -tappiota.

Euroalueen ulkopuolisten tytäryhtiöiden hankinnasta syntyvät liikearvot ja kyseisten tytäryhtiöiden varojen ja velkojen oikaisu käypiin arvoihin on käsitelty kyseisten tytäryhtiöiden varoina ja velkoina ja muunnettu euroiksi tilinpäätöspäivän kursseja käyttäen.

Rahoitusvarat

Rahoitusvarat kirjataan kirjanpitoon selvityspäivänä. Konserni luokittelee rahoitusvarat alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä seuraaviin ryhmiin: käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat, myytävissä olevat rahoitusvarat sekä lainat ja saamiset. Luokittelu tehdään sen mukaan, mihin tarkoitukseen kyseinen rahoitusvara on hankittu. Rahoitusvarat kirjataan pois taseesta, kun oikeus sopimusperusteisiin rahavirtoihin on lakannut ja kun rahoitusvaraan liittyvät olennaiset riskit ja edut ovat siirtyneet konsernin ulkopuolelle.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat

Konsernissa käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin kuuluvat kaikki johdannais sopimukset, jotka eivät täytä suojauslaskennan ehtoja. Tällaisia johdannais sopimuksia ovat konsernin valuutta-, korko- ja hyödykejohdannaiset. Johdannaiset kirjataan käypään arvoon perustuen markkinoilla noteerattuihin hintoihin ja yleisesti hyväksyttyihin arvostusmalleihin. Käyvän arvon muutokset kirjataan johdannaisen käyttötarkoituksen mukaisesti joko liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin tai rahoituseriin.

Myytavissä olevat rahoitusvarat

Myytavissä olevat rahoitusvarat ovat johdannaisvaroihin kuulumattomia rahoitusvaroja, jotka on nimenomaisesti luokiteltu tähän ryhmään, tai joita ei ole luokiteltu mihinkään muuhun ryhmään. Konsernin myytävissä olevat rahoitusvarat sisältävät kiinteistö- ja asunto-osakkeita sekä muita osakkeita ja lyhytaikaisia rahamarkkinasijoituksia. Myytävissä olevat rahoitusvarat arvostetaan käypään arvoon. Käyvän arvon muutokset kirjataan omaan pääomaan ja esitetään muissa laajan tuloksen erissä. Mikäli käypää arvoa ei voida luotettavasti määrittää, vara merkitään kirjanpitoon hankintamenoonsa vähennettynä mahdollisilla arvonalentumisilla. Myytävissä olevista oman pääoman ehtoisista instrumenteista saadut osingot ja korkoinstrumenttien korot kirjataan rahoituseriin.

Kun myytävissä oleviksi luokitellut rahoitusvarat myydään tai niistä kirjataan arvonalentuminen, omaan pääomaan kirjatut kertyneet käyvän arvon muutokset sisällytetään oman pääoman ehtoisien instrumenttien osalta tuloslaskelmaan liiketoiminnan muihin tuottoihin tai kuluihin ja muiden sijoitusten osalta rahoituseriin.

Lainat ja saamiset

Lainat ja saamiset ovat johdannaisvaroihin kuulumattomia eriä, joihin liittyvät maksut ovat kiinteitä tai määritettävissä olevia, ja joita ei noteerata toimivilla markkinoilla. Konsernin lainoihin ja saamisiin sisältyvät myös taseen myyntisaamiset ja muut saamiset. Lainat ja saamiset kirjataan alun perin käypään arvoon lisättynä transaktiokuluilla ja arvostetaan jaksotettuun hankintamenoon efektiivisen koron menetelmällä.

Rahavarat

Rahavarat koostuvat käteisvaroista, pankkitilien saldoista ja likvideistä rahamarkkinasijoituksista, joiden alkuperäinen maturiteetti on enintään kolme kuukautta.

Rahoitusvarojen arvonalentuminen

Konserni arvioi jokaisena tilinpäätöspäivänä, onko objektiivista näyttöä jonkin rahoitusvaroihin kuuluvan erän tai rahoitusvarojen ryhmän arvonalentumisesta. Mikäli arvonalentumisesta on perusteltua näyttöä, arvioidaan rahoitusvarasta kerrytettävissä oleva rahamäärä, joka on erän käypä arvo, ja kirjataan arvonalentumistappio siltä osin kuin kirjanpitoarvo ylittää kerrytettävissä olevan rahamäärän. Arvonalentumistappiot kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan. Velallisen merkittävät taloudelliset vaikeudet, konkurssin todennäköisyys, maksujen laiminlyönti tai maksusuorituksen viivästyminen yli 90 päivää ovat näyttöä rahoitusvaran mahdollisesta arvonalentumisesta.

Rahoitusvelat

Rahoitusvelat merkitään alun perin kirjanpitoon selvityspäivinä käypään arvoon transaktiokustannuksilla vähennettynä. Myöhemmin kaikki rahoitusvelat, johdannaisinstrumentteja

lukuun ottamatta, arvostetaan efektiivisen koron menetelmällä jaksotettuun hankintameno. Konsernissa käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvelkoihin kuuluvat kaikki ne johdannaissopimukset, jotka eivät täytä suojauslaskennan ehtoja. Tällaisia johdannaissopimuksia ovat konsernin valuutta-, korko- ja hyödykejohdannaiset. Johdannaiset kirjataan käypään arvoon perustuen markkinoilla noteerattuihin hintoihin ja yleisesti hyväksyttyihin arvostusmalleihin. Käyvän arvon muutokset kirjataan johdannaisen käyttötarkoituksen mukaisesti joko liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin tai rahoituseriin.

Rahoituslimiittien järjestelypalkkiot kirjataan ennakomaksuksi maksuvalmiuspalvelusta ja jaksotetaan kuluksi limiitin voimassaoloajalle.

Konsernilla on sekä pitkä- että lyhytaikaisia rahoitusvelkoja, ja ne voivat olla korollisia tai korottomia. Rahoitusvelat kirjataan pois taseesta, kun niihin liittyvät veloitteet ovat lakanneet.

Johdannaisinstrumentit ja suojauslaskenta

Johdannaiset kirjataan alun perin hankintahetkellä käypään arvoon taseeseen, minkä jälkeen ne arvostetaan käypään arvoon jokaisena raportointipäivänä. Käyvän arvon muutoksista aiheutuviin kirjauksiin vaikuttaa se, onko johdannainen määriteltä suojauslaskennan mukaiseksi suojausinstrumentiksi vai ei ja minkä luonteista erää instrumentti suojaa.

Silloin kun konserni soveltaa suojauslaskentaa, se dokumentoi suojauslaskentaa aloittaessaan suojattavan kohteen ja suojausinstrumenttien välisen suhteen sekä konsernin riskienhallinnan tavoitteet ja strategian. Suojaussuhteen tehokkuus testataan suojaussuhteen alussa ja sen jälkeen säännöllisesti vähintään jokaisena raportointipäivänä. Rahavirran suojauksen ehdot täyttävien johdannaisten tehokkaan osuuden arvon muutokset kirjataan oman pääoman arvomuutosrahastoon ja esitetään muissa laajan tuloksen erissä. Tehoton osuus kirjataan tuloslaskelman rahoituseriin. Omaan pääomaan kertyneet käyvän arvon muutokset siirretään tuloslaskelmaan niillä kausilla, jolloin suojauskohde vaikuttaa tulokseen.

Kun suojausinstrumentti erääntyy tai myydään tai kun suojaus ei enää täytä suojauslaskennan kriteereitä, suojauslaskenta lopetetaan. Tällöin suojausinstrumentista kertynyt voitto tai tappio jää omaan pääomaan siihen asti, kunnes ennakoitu liiketoimi toteutuu ja kirjataan tuloslaskelmaan. Jos ennakkoidun liiketoimen ei enää odoteta toteutuvan, omaan pääomaan kertynyt voitto tai tappio siirretään välittömästi tuloslaskelman rahoituseriin.

Johdannaiset, jotka eivät täytä suojauslaskennan ehtoja, luokitellaan lyhytaikaisiksi varoiksi tai veloiksi. Näiden johdannaisten käyvän arvon muutokset kirjataan

niiden käyttötarkoituksen mukaisesti joko liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin tai rahoituseriin.

Tuloutus

Yhtiö esittää liikevaihdossa tuotteiden ja palveluiden myynnistä saadut tuotot välillisillä veroilla ja alennuksilla vähennettynä. Mikäli myyntitransaktio sisältää sekä ehdottomia että ehdollisia vastikkeita, tarkastelee yhtiö kummankin vastike-elementin tulouttamiskriteerien täyttymistä erikseen.

Rakennusprojektien tuloutus

OSATULOUTUS

Rakennusprojektit tuloutetaan osatuloutusperiaatteella valmistusasteen mukaisesti, jos hanke täyttää pitkäaikaishankkeen määritelmän ja sen lopputulos on luotettavasti arvioitavissa. Pitkäaikaishankkeet ovat erityisesti neuvoteltuja sopimuksia, joiden mukaan valmistetaan tietty omaisuuserä tai ryhmä omaisuuseriä. Lisäksi kiinteistörakennushankkeissa ostajan tulee pystyä vaikuttamaan hankkeen pääasiallisiin rakenteellisiin tai toiminnallisiin ominaisuuksiin ennen rakentamisen aloittamista tai sen aikana, jotta kiinteistörakennushanke voidaan osatulouttaa valmistusasteen mukaisesti. Jos pitkäaikaishankkeen lopputulos ei ole luotettavasti arvioitavissa, siitä kirjataan tuottoja vain siihen määrään asti kuin toteutuneita menoja vastaava määrä on todennäköisesti kerrytettävissä. Vastaavasti menot kirjataan kuluksi sen tilikauden aikana, jolloin ne syntyvät.

Projektien valmistusaste on laskettu toteutuneiden kustannusten suhteena arvioituihin kokonaiskustannuksiin. Mikäli on todennäköistä, että tilauskantaan sisältyvän projektin valmiiksi saamiseen tarvittavat kokonaiskustannukset ylittävät hankkeesta saatavat kokonaistulot, odotettavissa oleva ennakoitu tappio kirjataan välittömästi kokonaan kuluksi.

Kun syntyneet menot ja kirjatut voitot ovat suuremmat kuin projektin edistymiseen perustuva laskutus, esitetään erotus taseen myyntisaamiset ja muut saamiset –erässä kohdassa projektitulo saamiset. Jos syntyneet menot ja kirjatut voitot ovat pienemmät kuin projektin edistymiseen perustuva laskutus, esitetään erotus taseen ostovelat ja muut lyhytaikaiset velat –erän kohdassa saadut ennakoitavat projektikuluvelat.

Talonrakentamisen liikekohteiden vuokravastuuvuoroitteen määrää ja todennäköisyyttä arvioidaan projektin edetessä, ja se sisällytetään kokonaiskustannusestimaattiin. Vuokravastuuvuoroite kirjataan taseeseen, kun kohde on valmis.

Osatuloutettavia rakennusprojekteja on kaikilla konsernin toimialoilla.

LUOVUTUKSEN MUKAINEN TULOUTUS

Kiinteistörakentamiskohteet, joissa tilaajalla ei ole sopimukseen perustuvaa oikeutta vaikuttaa kohteen keskeisiin rakenteellisiin elementteihin, tuloutetaan kohteen valmistuttua luovutuksen mukaisesti valmistajien myynnin tuloutusperiaatteita noudattaen. Luovutuksen mukaisesti tuloutettavat rakennusprojektit ovat pääosin talonrakentamisen omaperusteisia asunto- ja liikekiinteistökohteita.

Palveluiden tuloutus

Palveluista saatavien tuottojen kirjaaminen tapahtuu tilinpäätöspäivän valmistumisasteen perusteella, ja niihin sovelletaan samoja tuloutusperiaatteita kuin osatuloutettavien rakennusprojektien kirjaamiseen. Kaikilla konsernin toimintasegmenteillä on palveluliiketoimintaa.

Valmistajien myynnin tuloutus

Yhtiö tulouttaa valmistajien myynnin sillä hetkellä, kun tuotteen omistukseen liittyvät merkittävät riskit ja edut siirtyvät ostajalle eikä yhtiöllä ole enää valvontaa- eikä määräysvaltaa tuotteeseen. Pääsääntöisesti tämä tarkoittaa hetkeä, jolloin tuote on luovutettu sovittujen toimitusehtojen mukaisesti asiakkaalle. Liikevaihdossa esitetään saadut tuotot käypään arvoon arvostettuina oikaistuna välillisillä veroilla, myönnettyillä alennuksilla ja valuuttamääräisen myynnin kurssierolla. Valmistajien myyntiä on lähinnä päällystys-segmentin harjoittama kiviaines- ja asfalttimassamyynti.

Elinkaarihankkeiden tuloutus

Elinkaarihankkeissa operaattori, eli palvelun tuottaja, rakentaa palvelujen tuottamisessa käytettävän infrastruktuurin tai parantaa sitä sekä ylläpitää kyseistä infrastruktuuria. Rakentamis- ja parantamispalvelusta sekä ylläpitovaiheesta saamansa tuotot yhtiö tulouttaa osatuloutusperiaatteella.

Korkojen ja osinkojen tuloutus

Korkotuotot kirjataan ajan kulumisen perusteella efektiivisen koron menetelmällä. Osingot tuloutetaan, kun oikeus niiden saamiseen on syntynyt.

Pitkäaikaiset varat

Aineelliset hyödykkeet

Aineelliset hyödykkeet on arvostettu taseessa poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn alkuperäiseen hankintamenuun. Aineelliset hyödykkeet poistetaan tasapoistoin taloudellisen vaikutusajan kuluessa siitä alkaen kun ne ovat valmiita käytettäväksi. Maa-alueista ei tehdä poistoja. Aineellisten hyödykkeiden arvioidut taloudelliset vaikutusajat ovat seuraavat:

- Rakennukset ja rakennelmat 10–40 vuotta
- Koneet ja kalusto 3–15 vuotta
- Kiviainesalueet poistetaan käytön mukaan (substanssipolito)

- Muut aineelliset hyödykkeet 10 vuotta

Normaalit kunnossapito- ja korjauskustannukset kirjataan kuluksi niiden syntymishetkellä. Merkittävät parannus- tai lisäinvestoinnit kirjataan osaksi omaisuuserän hankintamenoa ja poistetaan päähyödykkeen jäljellä olevana taloudellisena vaikutusaikana, mikäli on todennäköistä, että hyödykkeeseen liittyvä vastainen taloudellinen hyöty koituu yhtiön hyväksi. Aineellisten hyödykkeiden poistamisista ja luovutuksista syntyvät myyntivoitot esitetään liiketoiminnan muissa tuotoissa ja tappiot liiketoiminnan muissa kuluissa. Yhtiö kirjaa aineellisten hyödykkeiden hankintojen korkomenot kuluksi, ellei kyseessä ole vieraan pääoman aktivoinnin ehdot täyttävä omaisuuserä, jolloin ne aktivoidaan hankintamenoksi.

Aineettomat hyödykkeet

Aineeton hyödyke merkitään taseeseen, kun sen hankintameno on määriteltävissä luotettavasti ja on todennäköistä, että hyödykkeestä aiheutuva taloudellinen hyöty koituu yhtiön hyväksi.

LIKEARVO

Liikearvo vastaa sitä osaa hankintamenosta, joka ylittää konsernin osuuden hankitun tytäryhtiön tai liiketoiminnan yksilöitävissä olevien varojen, velkojen ja ehdollisten velkojen nettomääräisestä käyvästä arvosta hankinta-ajankohtana. Mahdollinen määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteessa arvostetaan joko käypään arvoon tai määrään, joka vastaa määräysvallattomien omistajien suhteellista osuutta hankinnan kohteen yksilöitävissä olevasta nettovarallisuudesta. Arvostamisperiaate määritetään erikseen kullekin yrityshankinnalle.

Liikearvosta ei tehdä poistoja, vaan sen mahdollinen arvonalentuminen testataan vuosittain sekä aina, jos viitteitä arvonalentumisesta ilmenee. Liikearvot on arvonalentumistestauksessa kohdistettu rahavirtaa tuottaville yksiköille. Liikearvo kirjataan tilinpäätökseen alkuperäiseen hankintamenoa vähennettynä mahdollisella arvonalentumisella, joka merkitään tuloslaskelmaan kuluksi.

AINEETTOMAT OIKEUDET

Aineettomiin oikeuksiin kuuluvat ohjelmistojen käyttöoikeusmaksut, maankäyttöoikeudet sekä muun muassa patentit ja lisenssit sekä näihin kohdistuvat ennakkomaksut. Aineettomat oikeudet on kirjattu taseessa alkuperäiseen hankintamenoa ja poistetaan niiden taloudellisena vaikutusaikana. Korkomenot kirjataan kuluksi, ellei kyseessä ole vieraan pääoman aktivoinnin ehdot täyttävä omaisuuserä, jolloin ne aktivoidaan osaksi hankintamenoa. Aineettomien oikeuksien poistoajat ovat seuraavat:

- Ohjelmistojen käyttöoikeusmaksut 5 vuotta
- Muut aineettomat oikeudet 5–10 vuotta

MUUT AINEETTOMAT HYÖDYKKEET

Muihin aineettomiin hyödykkeisiin lasketaan muut menot, jotka eivät kohdistu aineellisiin hyödykkeisiin ja joiden vaikutusaika on pidempi kuin vuosi. Muista aineettomista hyödykkeistä saadaan niiden taloudellisena vaikutusaikana vastaista taloudellista hyötyä, joka voi syntyä tuottojen tai kustannussäästöjen kautta.

Muita aineettomia hyödykkeitä ovat lähinnä vuokrakiinteistöihin tehty perusparannusmenot.

TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISMENOT

Tutkimus- ja kehitysmenot kirjataan kuluksi sen tilikauden aikana, jolloin ne syntyvät lukuun ottamatta kehitysmenoja, jotka täyttävät IAS 38 aktivointikriteerit. Konsernissa ei ole toistaiseksi katsottu, että aktivointikriteerit olisivat täyttyneet.

Saadut avustukset

Valtiolta tai muulta julkiselta taholta saadut avustukset kirjataan liiketoiminnan muihin tuottoihin samaan aikaan kulujen kirjauksen kanssa. Investointiavustukset vähennetään asianomaisen käyttöomaisuushyödykkeen hankintamenosta.

Arvonalentumiset

Omaisuuserien tasearvoja arvioidaan jokaisena tilinpäätöspäivänä mahdollisten arvonalentumisten selvittämiseksi. Jos arvonalentumiseen viittaavia tekijöitä ilmenee, arvioidaan omaisuuserän kerrytettävissä oleva rahamäärä. Arvonalennus kirjataan, jos tasearvo ylittää kerrytettävissä olevan rahamäärän. Omaisuuserän kerrytettävissä oleva rahamäärä on joko käypä arvo, josta on vähennetty luovutuksesta aiheutuvat menot, tai sitä korkeampi käyttöarvo. Käyttöarvoa määritettäessä arvioidut vastaiset rahavirrat diskontataan nykyarvoonsa diskonttokoroilla, jotka kuvastavat rahan aika-arvoa ja omaisuuserään liittyviä erityisriskejä. Diskonttaustekijänä käytetään oman ja vieraan pääoman painotettua keskimääräistä kustannusta (WACC, Weighted Average Cost of Capital), jossa huomioidaan riskitön korkotasoa, epälikvidisyyspremio, markkinoiden tuotto-odotus, toimialakohtainen beta-arvo, maariski ja vieraan pääoman korkotasoa korkomarginaali. Näitä tekijöitä painotetaan diskonttokoron määrittelyssä toimialan keskimääräisen tavoitepääomarakenteen mukaan. Mikäli kerrytettäviä vastaisia rahavirtoja ei kyetä laskemaan yksittäisen omaisuuserän osalta, määritetään kerrytettävissä oleva rahamäärä sille rahavirtaa tuottavalle yksikölle, johon kyseinen omaisuuserä kuuluu. Arvonalentuminen kirjataan tuloslaskelmaan.

Liikearvot testataan arvonalentumisten varalta kerran vuodessa ja aina, kun siihen päätellään olevan tarvetta. Liikearvot kohdistetaan johdonmukaisella tavalla rahavirtaa tuottaville yksiköille. Rahavirtaa tuottavan yksikön liiketoiminnasta kerrytettävissä oleva rahamäärä perustuu arvonalennustesteissa käyttöarvolaskelmiin, joissa käytettyjen ennustettujen rahavirtojen perustana ovat yhtiön johdon

vahvistamat tietyn aikajakson kattavat tulossuunnitelmat sekä muut perusteltavissa olevat arviot toimialan ja rahavirtaa tuottavan yksikön tulevaisuudennäkymistä.

Muista omaisuuseristä kuin liikearvosta kirjatut arvonalentumistappiot peruutetaan, jos on tapahtunut muutos arvioissa, joita on käytetty määrittäessä omaisuuserästä kerrytettävissä olevaa rahamäärää. Peruutus tapahtuu korkeintaan siihen määrään asti, joka omaisuuserälle olisi määrätty kirjanpitoarvoksi poistoilla vähennettynä, jos siitä ei olisi aikaisempina vuosina kirjattu arvonalentumistappiota.

Vuokrasopimukset, joissa konserni on vuokralle ottajana

Vuokrasopimukset, jotka koskevat aineellisia hyödykkeitä ja joissa konsernille siirtyy olennainen osa omistukselle ominaisista eduista ja riskeistä, luokitellaan rahoitusleasingopimuksiksi. Rahoitusleasingopimukset esitetään varoina käyttöomaisuuden määränä, joka on yhtä suuri kuin hyödykkeen käypä arvo sopimuksen alkamisajankohtana, tai sitä alempana vähimmäisvuokrien nykyarvoon. Vastaava velka esitetään pitkäaikaisissa ja lyhytaikaisissa korollisissa rahoitusveloissa.

Rahoitusleasingopimuksilla vuokratuista omaisuuseristä tehdään poistot kyseisen hyödykeryhmän taloudellisen vaikutusajana tai sitä lyhyemmän vuokra-ajan kuluessa. Mahdolliset arvonalentumiset kirjataan kyseisen omaisuuserän vähennykseksi. Vuotuiset leasingvuokrat jaetaan rahoitusmenoon ja velan vähennykseen vuokra-ajan siten, että jäljellä olevalle velalle muodostuu kullakin kaudella samansuuruinen korkoprosentti.

Vuokrasopimukset, joissa omistamiselle ominaiset riskit ja edut jäävät vuokranantajalle, käsitellään muina vuokrasopimuksina. Muiden vuokrasopimusten mukaiset maksut käsitellään vuokratuloina ja ne jaksotetaan kuluksi vuokra-ajalle. Mikäli vuokrasopimuksesta ei odoteta saatavan vastaista taloudellista hyötyä, kirjataan sopimuksen mukaisten vähimmäisvuokrien määrä kuluksi.

Vaihto-omaisuus

Konsernin vaihto-omaisuus koostuu muun muassa Suomen talonrakentaminen-segmentin keskeneräisistä ja valmiista liikekiinteistö- ja asuntokohteista sekä maa-alueista ja kiinteistöistä. Päälystys-segmentin kiviainesvarastot sisältyvät valmistuksiin ja tavarihin. Asfalttimassan valmistuksessa käytettävät raaka-aineet kuten bitumi sisältyvät aineisiin.

Aineiden ja tarvikkeiden arvo määritetään FIFO- menetelmää (first-in, first-out) käyttäen. Hankintameno sisältää osto- ja muut menot, jotka ovat aiheutuneet vaihto-omaisuuden saattamisesta tilinpäätöshetken sijaintipaikkaan. Hankintameno ei kohdisteta myynnin kustannuksia.

Tontit ovat maa-alueita, joiden hankintameno koostuu niiden alkuperäisestä hankintamenosta sekä kehittämiskustannuksista, mikäli niiden katsotaan parantavan maa-alueen arvoa.

Keskeneräiset asunto- sekä liikekiinteistökohteet ovat konsernin omaperusteisia kohteita, joiden vaihto-omaisuuden hankintameno koostuu kuluksi kirjaamattomista rakennuskustannuksista sekä mahdollisesta tonttikustannuksesta. Rahoituksen kustannuksia kohdistetaan hankintamenoon vain, jos kyseessä on hanke, joka täyttää vieraan pääoman menojen aktivoinnin ehdot.

Valmiit huoneistot sekä liikekiinteistöt ovat valmistuneiden kohteiden myymättömiä osuuksia.

Valmistuksiin ja tavarihin sisältyvien kiviainestuotteiden hankintamenoon sisällytetään välittömät tuotannon palkat, muut välittömät valmistusmenot sekä osuus tuotannon yleiskustannuksista. Hankintameno määritetään painotetun keskihinnan menetelmää käyttäen.

Vaihto-omaisuus arvostetaan hankintamenoon tai sitä alempana nettorealisointiarvoon. Nettorealisointiarvo on tavanomaisessa liiketoiminnassa saatava arvioitu myyntihinta, josta on vähennetty arvioidut tuotteen valmiiksi saattamiseen tarvittavat menot ja myynnistä johtuvat menot. Vaihto-omaisuuserien kirjanpitoarvoa ei alenneta niiden hankintamenoa pienemmäksi, jos valmiit tuotteet, joihin ne tulevat sisältymään, odotetaan myytävän vaihto-omaisuuserien hankintamenoja vastaavaan tai sen ylittävään hintaan.

Perustajaurakointikohteiden käsittely

Perustajaurakointikohteisiin sitoutuneet menot aktivoidaan vaihto-omaisuuteen. Rakenteilla oleviin kiinteistöihin liittyvät velat ja ennakkomaksut sisältyvät lyhytaikaisiin velkoihin. Keskeneräisten asuntokohteiden myymätöntä osaa vastaava osa nostetuista lainoista sekä valmiisiin myymättömiin huoneistoihin kohdistuvat lainaosuudet esitetään lyhytaikaisissa korollisissa veloissa.

Työsuhde-etuudet

Eläkevelvoitteet

Lemminkäisen konserniyhtiöiden eläkejärjestelyt ovat pääsääntöisesti maksupohjaisia järjestelyjä. Maksupohjaisten eläkejärjestelyiden maksut suoritetaan eläkevakuutusyhtiöille, jonka jälkeen konsernilla ei ole enää muita maksuvelvoitteita. Maksupohjaisista eläkejärjestelyistä suoritettavat maksut kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan sille tilikaudelle, jolle ne kohdistuvat. Muut kuin maksupohjaiset eläkejärjestelyt ovat etuusperusteisia eläkejärjestelyjä. Siltä osin kuin etuusperusteisista eläkejärjestelystä aiheutuu eläkevelvoite, siitä on kirjattu eläkevastuuvelka. Jos etuusperusteisista eläkejärjestelystä aiheutuu saaminen, se kirjataan taseen siirtosaamiisiin.

Etuuspohjaisista järjestelyistä johtuvan veloitteen määrä perustuu riippumattomien vakuutusmatemaatikkojen vuosittaisiin laskelmiin, joissa käytetään ennakoitua etuoikeusyksikköön perustuvaa menetelmää. Eläkeveloitteen määrä on laskettu vähentämällä tulevien eläkeveloitteiden nykyarvosta eläkejärjestelyyn kuuluvien varojen käypä arvo. Etuuspohjainen eläkekulu koostuu työsuoritukseen perustuvasta menosta ja se kirjataan henkilöstökuluihin henkilöiden työssäoloajalle. Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden nettokorot kirjataan rahoituseriin. Vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot kirjataan laajan tuloslaskelman kautta eläkevelan tai -saamisen muutokseksi.

Yhtiön eläkeveloitteet eivät ole yhtiön tilinpäätöksen kannalta olennaisia.

Osakepalkitsemisjärjestelmä

Konsernilla on käytössä osakepohjainen palkitsemisjärjestelmä. Osakepalkkiot arvostetaan niiden myöntämispäivän mukaiseen Lemminkäisen osakkeen käypään arvoon ja ne jaksotetaan kuluksi ansainta- ja sitouttamiskausille. Osakepalkitsemisesta kerrotaan tarkemmin tilinpäätöksen liitetietiedoissa.

Varaukset, ehdolliset velat ja ehdolliset varat

Varaus kirjataan, kun konsernilla on aikaisempaan tapahtumaan perustuva oikeudellinen tai tosiasiallinen veloitte ja on todennäköistä, että vastuusta vapautuminen edellyttää taloudellista suoritusta tai aiheuttaa taloudellisen menetyksen ja vastuun määrä pystytään arvioimaan luotettavasti. Varauksia ei ole diskontattu niiden diskonttovaikutuksen vähäisen merkityksen vuoksi.

Takuuvaraus käsittää rakennusprojektin valmistumisen jälkeiset takuuveloitteen alaiset korjauskulut. Takuuvaraukset lasketaan takuukulujen aikaisempina tilikausina toteutuneen tason perusteella ja kirjataan taseeseen, kun projekti on valmis. Mikäli konserni saa sopimuksen perusteella aliurakoitsijalta tai materiaalin toimittajalta hyvityksen kuluista, joihin on varauduttu, kirjataan tulevasta korvauksesta saaminen silloin, kun saamisen katsotaan olevan varma. Asuntokohteisiin liittyviä varauksia odotetaan käytettävän vuoden kuluessa varauksen tekemisestä. Muissa töissä takuuvarausten käyttöaika on pääsääntöisesti 1–2 vuotta.

Tappiollisista sopimuksista kirjataan varaus, kun veloitteiden täyttämiseksi vaadittavat sopimuksen edellyttämät menot ylittävät sopimuksesta saatavat hyödyt. Tappiollisista sopimuksista tehdyt varaukset eivät sisällä rakennusprojektien tappiovarauksia.

Ympäristövaraukset liittyvät pääosin maanottoaikkien maisemointivelvoitteisiin. Maisemointivaraus kirjataan maanainesten käytön mukaisesti niistä kohteista, joiden

sopimuksiin sisältyy maisemointivelvoite. Niiden odotettu käyttöaika riippuu maanottoaajan käytöstä, koska maisemointityöt aloitetaan pääsääntöisesti maanottoaajan hyödyntämisen loputtua. Lisäksi ympäristövaraus käsittää muut ympäristövelvoitteisiin liittyvät varaukset.

Suomen asunto- ja liikekohteiden rakentamiseen liittyvä 10-vuotisvastuuvaraus määritetään kokonaisuutena kaikista 10-vuotisvastuista sisältävistä hankkeista. Tällöin yksittäiseen hankkeeseen liittyvä vastaisen taloudellisen menetyksen todennäköisyys voi olla pieni, vaikka kokonaisuuden katsotaan aiheuttavan taloudellisten voimavarojen siirtymistä pois yhtiöstä.

Vuokravastuuvelvoite syntyy, kun yhtiöllä on sopimukseen perustuva velvoite hankkia rakennettavaan tai myytävään liikekiinteistökohteen toistaiseksi vuokraamattomiin tiloihin vuokralaisia. Rakennettavan liikekiinteistökohteen osalta vuokravastuuveloitteen määrää ja todennäköisyyttä arvioidaan projektin edetessä. Vuokravastuuvelvoite kirjataan taseeseen, kun kohde on valmis. Myytävän kohteen osalta vuokravastuuveloitteen määrä arvioidaan myyntihetkellä, jolloin myös varaus kirjataan. Vuokravastuuvelvoitteista tehtyjen varausten odotettu käyttöaika on 1–3 vuotta.

Oikeudenkäynneistä yhtiö kirjaa varauksen, mikäli yhtiön johto arvioi taloudellisten voimavarojen siirtymisen pois yhtiöstä olevan todennäköistä ja veloitteen määrä on arvioitavissa luotettavasti.

Ehdollinen velka on aikaisempien tapahtumien seurauksena syntynyt mahdollinen velvoite, jonka olemassaolo varmistuu vasta konsernin määräysvallan ulkopuolella olevan epävarman tapahtuman realisoituessa. Ehdolliseksi velaksi katsotaan myös sellainen olemassa oleva velvoite, joka ei todennäköisesti edellytä maksuveloitteen täyttämistä, tai jonka suuruutta ei voida määrittää luotettavasti. Ehdollisesta velasta ei kirjata varausta. Se esitetään tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Ehdolliset varat johtuvat suunnittele mattomista tai muista odottamattomista tapahtumista, joiden perusteella tulee mahdolliseksi, että yhtiön hyväksi koituu taloudellista hyötyä. Ehdollista varaa ei merkitä tilinpäätökseen, vaan se esitetään tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Tuloverot

Tuloslaskelman tuloveroihin kirjataan konserniyhtiöiden tilikauden verotettavan tuloksen perusteella lasketut suoriteperusteiset verot, aikaisempien tilikausien verojen oikaisut sekä laskennallisen verovelan ja -saamisen muutos. Suoraan omaan pääomaan kirjattuihin eriin liittyvä verovaikutus kirjataan vastaavasti osaksi omaa pääomaa. Tilikauden verotettavaan tuloon perustuva vero lasketaan verotettavasta tulosta kunkin maan tilinpäätöspäivään mennessä vahvistettujen verokantojen perusteella.

Laskennallinen vero lasketaan kirjanpitoarvon ja verotuksellisen arvon välisistä väliaikaisista eroista käyttäen joko tilinpäätöshetkellä voimassa olevaa verokantaa tai myöhemmin voimaantulevaa mutta tiedossa olevaa vahvistettua verokantaa. Laskennallista verovelkaa ei kirjata, kun kyseessä on alun perin kirjanpitoon kirjattava omaisuuserä tai velka, joka ei ole syntynyt liiketoimintojen yhdistämisestä eikä sen kirjaaminen vaikuta kirjanpidon tulokseen eikä verotettavaan tuloon liiketoimen toteutumisajankohtana. Laskennallinen verosaaminen kirjataan vain siihen määrään asti kuin on todennäköistä, että tulevaisuudessa syntyy verotettavaa tuloa, jota vastaan väliaikainen ero voidaan hyödyntää. Merkittävimmät jaksotuserot syntyvät käyttämättömistä verotuksellisista tappioista, varauksista, rakennusprojektien tuloutuskäytännöstä, rahoitusleasingjärjestelyistä ja verotuksessa nopeutetuista poistoista.

Verotuksessa vähennyskelpoiset tappiot on otettu huomioon verosaamisena siinä määrin kuin yhtiö pystyy niitä todennäköisesti hyödyntämään lähitulevaisuudessa. Tytäryhtiöiden jakamattomista voittovaroista kirjataan laskennallinen verovelka vain silloin, jos veronmaksun voidaan katsoa realisoituvan ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa. Samaa veronsaajaa koskevat laskennalliset verosaamiset ja verovelat on netotettu.

Oma pääoma ja osingonjako

Omat osakkeet

Mikäli konsernin emoyhtiö tai sen tytäryhtiöt hankkivat emoyhtiön omia osakkeita, vähennetään yhtiön omaa pääomaa määrällä, joka muodostuu maksetusta vastikkeesta lisätynä transaktiomenoilla, kunnes omat osakkeet mitätöidään. Jos ostetut omat osakkeet myydään edelleen tai lasketaan uudelleen liikkeelle, saatu vastike merkitään omaan pääomaan. Yhtiön omien oman pääoman ehtoisten instrumenttien ostosta, myynnistä, liikkeeseenlaskusta tai mitätöinnistä ei kirjata voittoa tai tappiota.

Ylikurssirahasto

Ylikurssirahastoon on kirjattu emissiovoitot.

Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto

Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto sisältää osakkeiden merkintähinnan siltä osin, kun sitä ei nimenomaisen päätöksen mukaan merkitä osakepääomaan.

Oman pääoman ehtoinen laina

Omistajille kuuluvan pääoman jälkeen omaan pääomaan kirjataan oman pääoman ehtoinen joukkovelkakirjalaina (hybridilaina). Velkakirjan haltijalla ei ole osakkeenomistajalle kuuluvia oikeuksia eikä se laimenna yhtiön osakkeenomistajien omistusta. Yhtiöllä ei ole lainan pääomaan tai korkoihin liittyvää takaisinmaksuvelvoitetta. Oman pääoman ehtoinen joukkovelkakirjalaina merkitään alun perin kirjanpitoon

käypään arvoon transaktiokustannuksilla vähennettynä. Myöhemmin laina arvostetaan hankintamenuon. Jos oman pääoman ehtoisesta lainasta maksetaan korkoja, ne kirjataan suoraan kertyneistä voittovaroista.

Muuntoerot

Muuntoerot sisältävät konsernin ulkomaalaisten yksiköiden ei-euromääräisten tilinpäätösten euromääräiseksi muuntamisesta syntyneet muuntoerot. Muuntoeroihin on kirjattu myös aikaisempina vuosina sovelletun nettoinvestoinnin suojauslaskennan suojausinstrumenttien voitot ja tappiot niiltä osin kun suojauslaskennan edellytykset ovat täyttyneet. Konserni ei ole soveltanut nettoinvestoinnin suojauslaskentaa raportointi- eikä vertailukaudella.

Osingonjako

Hallituksen yhtiökokoukselle ehdottama osingonmaksu kirjataan jakokelpoisen oman pääoman vähennykseksi yhtiökokouksen hyväksynnän jälkeen.

Osakekohtainen tulos

Laimentamaton osakekohtainen tulos lasketaan jakamalla emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluva tilikauden tulos kauden aikana ulkona olevien osakkeiden lukumäärän painotetulla keskiarvolla. Tilikauden tuloksesta vähennetään tilikaudelle kohdistuvat oman pääoman ehtoisen joukkovelkakirjalainan korot maksuuhetkestä riippumatta sekä lainan takaisin maksusta aiheutuvat kustannukset verovaikutuksella oikaistuna. Ulkona olevien osakkeiden painotettuun keskiarvoon ei sisällytetä yhtiön hallussaan pitämiä omia osakkeita, eikä sellaisia ulkona olevia kantaosakkeita, jotka tiettyjen ehtojen täytyessä palautuvat yhtiön haltuun.

Laimennusvaikutuksella oikaistua osakekohtaista tulosta laskettaessa ulkona olevien osakkeiden lukumäärän painotetussa keskiarvossa otetaan huomioon kaikkien laimentavien potentiaalisten osakkeiden osakkeiksi muuttamisesta johtuva laimentava vaikutus, mikäli vaikutus ei ole vahventava.

Johdon harkinta ja arviot

Liikearvojen arvonalentumisen testaaminen

Liikearvot testataan vuosittain mahdollisten arvonalentumisten varalta sekä aina, jos viitteitä arvonalentumisesta ilmenee. Rahavirtaa tuottavan yksikön liiketoiminnasta kerrytettävissä oleva rahamäärä perustuu käyttöarvolaskelmiin. Nämä laskelmat edellyttävät merkittävissä määrin arvioiden ja oletusten käyttämistä. Ennustettujen rahavirtojen perustana ovat yhtiön johdon vahvistamat tietyn aikajakson kattavat tulossuunnitelmat sekä muut perusteltavissa olevat arviot toimialan ja rahavirtaa tuottavan yksikön tulevaisuudennäkymistä. Keskeiset epävarmuustekijät käyttöarvolaskelmissa ovat diskonttokorkokanta sekä pitkän aikavälin

kasvuolettama. Liikearvon arvonalentumistestaukseen liittyvistä arvioista ja oletuksista kerrotaan tarkemmin tilinpäätöksen liitetietiedoissa.

Laskennalliset verosaamiset

Johto arvioi säännöllisesti laskennallisten verosaamisten hyödynnettävyyttä. Laskennalliset verosaamiset verotuksellisista tappioista kirjataan siihen määrään, jonka johto arvioi tulosenlusteidsensa perusteella olevan hyödynnettävissä tulevaisuudessa huomioiden verotappioiden vanhentumisaika.

Vaihto-omaisuus

Johto arvioi säännöllisesti parhaan näkemyksensä mukaan vaihto-omaisuuden mahdollista epäkuranttiutta vertaamalla hankintamenoa nettorealisointiarvoon. Nettorealisointiarvo on yhtiön tekemä arvio, joka perustuu luotettavimpaan saatavilla olevaan tietoon. Arvonalentumista ei kirjata, mikäli valmiit tuotteet, joihin arvioitavat vaihto-omaisuushyödykkeet tulevat sisältymään, arvioidaan myytävän arvioitavan hyödykkeen hankintamenoa vastaavaan tai ylittävään hintaan.

Myyntisaamiset

Myyntisaamisten arvostukseen liittyy luottotappioriski. Johto arvioi eräntyneitä myyntisaamisia säännöllisesti.

Arvio tehdään konsernin luottoriskipolitiikan mukaisesti perustuen aikaisemmin toteutuneisiin asiakaskohtaisiin luottotappioihin, yhtiön kokemuksiin ja selvityksiin.

Rakennusprojektien osatuloutus

Valmistusasteen mukainen tuloutus perustuu arvioihin hankkeesta odotettavissa olevista tuotoista ja kuluista, samoin kuin hankkeen etenemisen luotettavaan määrittämiseen. Luotettavan arvion tekemiseksi hankkeen kustannukset määritellään ja yksilöidään mahdollisimman tarkasti. Tuottojen määrittämiseksi johto joutuu arvioimaan kokonaistuottojen määrään vaikuttavia tekijöitä. Mikäli arviot hankkeen lopputulemasta muuttuvat, muutetaan tuloutettua myyntiä ja voittoa sillä raportointi kaudella, jolloin muutos on ensi kertaa tiedossa ja arvioitavissa.

Varausten kirjaaminen tilinpäätökseen

Varausten kirjaamiseen liittyy arvioita todennäköisyyteen ja määrään liittyen. Johto arvioi tilinpäätöshetkellä olemassa olevan veloitteen toteutumisen todennäköisyyttä sekä sen suuruutta. Arvio toteutuvien kustannusten todennäköisyydestä ja määrästä perustuu aiempiin samankaltaisiin tapahtumiin ja kokemusperäiseen tietoon.

Konsernitilinpäätöksen liitetiedot (IFRS)

Tietoja vuositilinpäätöksestä

- 1 Aikaisempia tilikausia koskevat muutokset
- 2 Tilikauden poikkeukselliset tapahtumat

Liiketoiminta

- 3 Toimintasegmentit ja markkina-alueet
- 4 Liiketoiminnan muut tuotot ja kulut
- 5 Poistot ja arvonalentumiset
- 6 Rahoitustuotot ja -kulut
- 7 Verot
- 8 Osakekohtainen tulos

Sidottu pääoma

- 9 Vaihto-omaisuus
- 10 Myyntisaamiset ja muut saamiset
- 11 Tietoa rakennushankkeista
- 12 Ostovelat ja muut velat
- 13 Varaukset
- 14 Aineelliset hyödykkeet
- 15 Aineettomat hyödykkeet

Rahoitus ja rahoitusriskit

- 16 Rahoitusriskien hallinta
- 17 Korolliset velat
- 18 Rahavarat
- 19 Johdannaisinstrumentit
- 20 Myytävissä olevat rahoitusvarat
- 21 Rahoitusinstrumentit arvostusryhmittäin
- 22 Oma pääoma ja osingot

Työsuhde-etuudet

- 23 Työsuhde-etuudet ja henkilöstömäärä
- 24 Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden palkitseminen
- 25 Eläkevelvoitteet

Muut liitetiedot

- 26 Sijoitukset
- 27 Muut vuokrasitoumukset
- 28 Ehdolliset varat ja velat
- 29 Liiketoimet lähipiirin kanssa
- 30 Liiketoiminnan rahavirtojen oikaisut
- 31 Muut laajan tuloksen erät
- 32 Uudet IFRS standardit

Tietoja vuositilinpäätöksestä

1 Aikaisempia tilikausia koskevat muutokset

Yhtiö oikaisi vuoden 2016 alussa tuloslaskelman rahoituserien esittämistapaansa netottamalla niihin sisältyvät valuuttakurssierot ja esittämällä ne nettoarvon mukaisesti joko rahoitustuotoissa tai -kuluissa. Oikaistut luvut antavat oikeamman kuvan yhtiön rahoitustuotoista ja -kuluista. Aikaisemmin yhtiö esitti valuuttakurssivoitot rahoitustuotoissa ja valuuttakurssitappiot rahoituskuluissa. Oikaisuilla ei ole vaikutusta tuloslaskelman tai taseen muihin eriin. Alla olevassa taulukossa esitetään oikaisun vaikutukset.

Milj. euroa	1-12/2015	Oikaisu	Oikaistu		Oikaisu	Oikaistu
			1-12/2015	1-9/2015		1-9/2015
Rahoitustuotot	33,9	-32,5	1,4	27,5	-26,4	1,1
Rahoituskulut	54,5	-32,5	22,0	43,0	-26,4	16,6
Nettorahoituskulut	20,6		20,6	15,5		15,5

Milj. euroa	1-6/2015	Oikaisu	Oikaistu		Oikaisu	Oikaistu
			1-6/2015	1-3/2015		1-3/2015
Rahoitustuotot	17,8	-17,5	0,3	7,6	-7,4	0,1
Rahoituskulut	29,0	-17,5	11,5	13,3	-7,4	5,9
Nettorahoituskulut	11,2		11,2	5,8		5,8

2 Tilikauden poikkeukselliset tapahtumat

Helsingin hovioikeus antoi 20.10.2016 päätökset asfalttikartelliin liittyvistä vahingonkorvauksista. Niiden 37 kanteen osalta, joissa Lemminkäinen oli vastaajana, Lemminkäinen ja muut asfalttialan yritykset ovat oikeutettuja saamaan palautuksia yhteensä noin 20 miljoonaa euroa (sisältäen noin 14 miljoonaa euroa vähemmän pääomakorvauksia sekä noin 6 miljoonaa euroa vähemmän korkoja ja oikeudenkäyntikuluja kuin mitä käräjäoikeus oli määrännyt).

Näistä palautuksista Lemminkäinen on oikeutettu saamaan (perustuen Lemminkäisen omaan osuuteen ja niiden muiden vastaajien osuuksiin, jotka Lemminkäinen on maksanut) yhteensä 19,4 miljoonaa euroa sisältäen pääomakorvauksia, korkoja ja oikeudenkäyntikuluja. Yhtiöllä oli vuoden 2016 lopussa saamista kantajilta yhteensä 8,5 miljoonaa euroa, joista suorituksia tammikuussa 2017 tuli yhteensä 5,0 miljoonaa euroa.

Lemminkäinen on pitänyt vahingonkorvauksia perusteettomina. Lemminkäinen on ilmoittanut hakevansa valituslupaa korkeimmalta oikeudelta niistä valtion ja yhteensä 13 kunnan kanteita koskevista hovioikeuden päätöksistä, joissa kantajien vaatimukset hyväksyttiin osittain ja joiden osalta Lemminkäinen ei ole saavuttanut sovintoratkaisua hovioikeuden päätösten jälkeen. Lemminkäinen on sopinut yhteensä 17 kunnan kanssa, etteivät osapuolet hae korkeimmalta oikeudelta valituslupaa hovioikeuden päätöksistä.

Lemminkäinen ja Suomen valtio ovat sopineet 13.1.2017 asfalttikartellin vahingonkorvauskiistan ja peruuttivat korkeimmalle oikeudelle jättämänsä valituslupahakemuksensa ja valituksensa. Näin ollen Helsingin hovioikeuden 20.10.2016 antama päätös jää osapuolten välille lopulliseksi. Sovinnon taustalla on osapuolten halu päättää pitkään jatkunut oikeudenkäynti ja välttää lisäkustannukset. Sovintosopimuksessa ei oteta kantaa mahdollisen korvausperusteen olemassaoloon. Suomen valtion vahingonkorvausvaatimus pääomamäärältään oli yli 56 miljoonaa euroa. Korkeimmassa oikeudessa on Lemminkäisen osalta edelleen vireillä 13 Lemminkäisen jättämää valituslupahakemusta sekä 19 kunnan valituslupahakemukset koskien helsingin hovioikeuden 20.10.2016 antamia päätöksiä.

Hovioikeudessa käsiteltyjen kanteiden lisäksi käräjäoikeuden käsittelyn alkamista odottaa 21 vahingonkorvauskannetta Lemminkäistä ja muita asfalttialan yrityksiä vastaan. Käsittelyn alkamista odottavien kanteiden pääomamäärä on yhteensä noin 26 miljoonaa euroa. Hovioikeuden antamien päätösten 20.10.2016 perusteella Lemminkäinen alensi kuluvaraustaan 5,1 miljoonaan euroon. Varauksen muutos vuoden alusta oli 8,0 miljoonaa euroa.

Liiketoiminta

3 Toimintasegmentit ja markkina-alueet

Lemminkäinen muutti raportointirakennettaan 1.1.2016. Strategian tarkennuksen myötä päällystys-segmentin projektimuotoinen liiketoiminta Suomessa, kuten maarakentaminen, siirrettiin infraprojektit-segmenttiin. Raportoittavat liiketoimintasegmentit ovat: päällystys, infraprojektit, Suomen talonrakentaminen ja Venäjän toiminnot.

Päällystys

Päällystys-segmenttiin kuuluvat yhtiön päällystys- ja kiviainesliiketoiminta Suomessa, Skandinaviassa ja Baltian maissa.

Infraprojektit

Infraprojektit-segmenttiin kuuluvat kalliorakentamisen sekä maa- ja insinöörirakentamisen liiketoiminnot Suomessa, Skandinaviassa ja Baltian maissa.

Suomen talonrakentaminen

Talonrakentaminen kattaa asuntorakentamisen, toimitilarakentamisen, teollisuusrakentamisen, korjausrakentamisen, kiinteistökehityksen ja elinkaaripalvelut. Yhtiöllä on sekä omaperusteisia että urakoituja rakennuskohteita.

Venäjän toiminnot

Lemminkäinen toimii Venäjällä päällystäjänä sekä urakoitujen ja omaperusteisten kohteiden talonrakentajana erityisesti Pietarin ja Moskovan seuduilla. Venäjän toimintojen viimeisin omaperusteinen asuinrakennuskohde valmistui vuoden 2015 lopussa. Yhtiö on päättänyt toistaiseksi olla aloittamatta uusia omaperusteisia kohteita.

Muut toiminnot

Muissa toiminnoissa raportoidaan konsernin emoyhtiö sekä muita segmenteille kohdistamattomia toimintoja ja omaisuuseriä.

Kohdistamattomat erät

Kohdistamattomat erät sisältävät henkilöstökulujaksotuksia, korkojaksotuksia, johdannaisiin liittyviä jaksotuksia sekä välittömien ja välillisten verojen jaksotuksia, joita ei allokoita segmenttien sidottuun pääomaan.

Segmenttiraportointi

1.1.–31.12.2016 Milj. euroa	Päällystys	Infraprojektit	Suomen talon- rakentaminen	Venäjän toiminnot	Muut toiminnot	Eliminoinnit	Konserni yhteensä, IFRS
Liikevaihto	757,6	317,1	581,2	54,5	30,3	-58,0	1 682,7
Poistot ja arvonalentumiset	22,7	4,8	0,1	1,0	5,9		34,5
Liikevoitto	25,8	7,6	17,2	-3,8	20,9		67,6

1.1.–31.12.2015 Milj. euroa	Päällystys	Infraprojektit	Suomen talon- rakentaminen	Venäjän toiminnot	Muut toiminnot	Eliminoinnit	Konserni yhteensä, IFRS
Liikevaihto	796,2	341,4	537,8	136,7	106,1	-39,2	1 879,0
Poistot ja arvonalentumiset	24,6	6,2	0,2	1,5	6,0		38,4
Liikevoitto	19,8	8,9	12,9	2,9	-7,2		37,3

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Sidottu pääoma liiketoimintasegmenteittäin		
Päällystys	209,2	227,6
Infraprojektit	10,1	4,8
Suomen talonrakentaminen	215,8	274,8
Venäjän toiminnot	23,7	35,0
Segmentit yhteensä	458,8	542,2
Muut toiminnot	15,3	8,6
Segmenteille kohdistamattomat erät	-85,9	-76,0
Konserni yhteensä, IFRS	388,2	474,8

Toiminnan kausiluonteisuus

Yhtiön tiettyjen liiketoimintojen kausiluonteisuus vaikuttaa yhtiön tulokseen ja sen ajoittumiseen. Päällystys-segmenttiin kuuluvien päällystys- ja kiviainesliiketoimintojen työkausien pituuteen vaikuttavat merkittävästi sääolosuhteet, mikä vaikuttaa yhtiön tulokseen sekä sen ajoittumiseen. Kyseisten liiketoimintojen työkaudet sekä sen myötä suurin osa tuloksesta ajoittuvat pääosin toiselle ja kolmannelle vuosineljännekselle. Lisäksi infraprojektit-segmenttiin kuuluvassa pohjarakentamisessa saattaa esiintyä pientä kausivaihtelua johtuen talonrakentamisen ajoituksesta.

Omaperusteiset talonrakennusprojektit aiheuttavat yhtiön tulokseen kausittaista vaihtelua, sillä tuotto niistä kirjataan myyntiasteen mukaisesti vasta projektin valmistuttua. Yhtiö pyrkii tasoittamaan kausivaihtelua käynnistämällä omaperusteisia kohteita tasaisesti vuoden aikana, jolloin kohteet valmistuvat ja tuotot niistä kirjataan mahdollisimman tasaisesti ympäri vuoden.

Tietoja markkina-alueittain

Milj. euroa	Suomi	Skandinavia	Venäjä	Baltian maat	Muut maat	Yhteensä
1.1.–31.12.2016						
Liikevaihto	1 133,0	376,5	54,5	117,5	1,2	1 682,7
Varat	688,6	195,0	42,5	40,9	0,9	968,0
Investoinnit	7,6	10,7	1,1	1,4		20,8
1.1.–31.12.2015						
Liikevaihto	1 117,9	497,7	136,7	116,5	10,1	1 879,0
Varat	800,2	147,9	57,2	28,7	1,5	1 035,5
Investoinnit	4,1	4,1	1,6	0,5		10,3

Liikevaihto on esitetty asiakkaiden sijaintipaikan mukaan ja varat niiden maantieteellisen sijaintipaikan mukaan.

4 Liiketoiminnan muut tuotot ja kulut

Liiketoiminnan muut tuotot

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Aineellisten hyödykkeiden myyntivoitot	5,3	2,8
Myyntivoitot myytävissä olevista rahoitusvaroista	1,1	0,6
Vuokratuotot	1,6	2,5
Myyntien ja ostojen suojaustuotot*	5,1	0,2
Saadut avustukset ja vahingonkorvaukset	0,5	0,6
Asfalttikartelliin liittyvät vahingonkorvausoikeudenkäynnit**	27,4	
Muut	2,6	4,3
	43,6	11,0

* Myyntien ja ostojen suojaustuotot koostuvat bitumioista suojaavien hyödykejohdannaisten sekä myyjä ja ostoja suojaavien valuuttajohdannaisten realisoituneista voitoista sekä käyvän arvon muutoksista.

** Asfalttikartelliin liittyvät vahingonkorvausoikeudenkäynnit -erä käsitellään tarkemmin liitetiedossa 2.

Liiketoiminnan muut kulut

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden myyntitappiot	0,6	0,7
Vapaaehtoiset henkilösivukulut	9,1	8,6
Vuokratulot	24,9	30,3
Myyntien ja ostojen suojaustappiot*	2,4	6,4
Asfalttikartelliin liittyvät vahingonkorvausoikeudenkäynnit**		0,7
Luottotappiot	1,1	1,1
Muut kulut	94,4	92,4
	132,6	140,2

* Myyntien ja ostojen suojaustappiot koostuvat bitumiostojen suojaavien hyödykejohtajien sekä myyjien ja ostajien suojaavien valuuttajohtajien realisoituneista tappioista sekä käyvän arvon muutoksista.

** Asfalttikartelliin liittyvät vahingonkorvausoikeudenkäynnit –erä muodostuu käräjäoikeudessa vireillä olevista asfalttikartellin vahingonkorvausoikeudenkäynneistä tehdyn varauksen muutoksesta.

Alla olevassa taulukossa esitetään emoyhtiön yhtiökokouksen valitseman tilintarkastusyhteisön palkkiot, jotka sisältyvät liiketoiminnan muihin kuluihin.

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Lakisääteinen tilintarkastus	0,4	0,4
Verokonsultointi	0,0	0,0
Muu konsultointi	0,1	0,2
	0,6	0,6

5 Poistot ja arvonalentumiset

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Poistot aineellisista hyödykkeistä		
Rakennukset ja rakennelmat	0,9	1,0
Koneet ja kalusto	16,2	18,1
Leasingkoneet ja -kalusto	9,9	11,2
Muut aineelliset hyödykkeet	1,4	1,4
	28,5	31,8
Poistot aineettomista hyödykkeistä		
Aineettomat oikeudet	4,8	5,2
Muut aineettomat hyödykkeet	1,0	1,0
	5,8	6,2
Poistot yhteensä	34,3	38,0
Arvonalentumiset		
Aineettomista oikeuksista	0,2	0,4

6 Rahoitustuotot ja -kulut

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Rahoitustuotot		
Korkotuotot lainoista ja saamisista	0,5	1,3
Korkojohdannaisten käyvän arvon muutosvoitot	0,3	0,1
Muut rahoitustuotot	0,0	0,0
	0,8	1,4
Rahoituskulut		
Korkokulut jaksotettuun hankintamenoön kirjatuista rahoitusveloista	12,8	12,5
Valuuttakurssitappiot	1,1	4,7
Luottotappiot lainasaamisista	0,6	
Muut rahoituskulut	4,7	4,8
	19,2	22,0
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	-18,4	-20,6

Tuloslaskelmaan kirjatut valuuttakurssierot

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Myyntien kurssierot	0,0	0,0
Ostojen kurssierot	0,0	0,0
Kurssierot myyntien ja ostojen suojauksista	-0,4	0,0
Kurssierot rahoitustuotoissa ja -kuluissa	-1,1	-4,7
Valuuttakurssierot yhteensä	-1,5	-4,7

7 Verot

Tuloverot

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Tuloverot varsinaisesta toiminnasta	-3,6	-2,7
Tuloverot aikaisemmilta vuosilta	-0,6	-0,3
Laskennalliset verot	-7,0	-6,4
	-11,2	-9,4

Laskennalliset verovelat kirjataan pääsääntöisesti täysimääräisinä. Virolaisen tytäryhtiön osalta yhtiö pystyy määrittämään väliaikaisen eron purkautumisajankohdan, joten laskennallista veroa ei ole toistaiseksi kirjattu. Laskennalliset verosaamiset kirjataan siihen määrään asti, kun on todennäköistä, että tulevaisuudessa syntyy verotettavaa tuloa, jota vastaan laskennallisen verosaamisen voi hyödyntää.

Tuloslaskelman verojen ja Suomen verokannalla laskettujen verojen välinen täsmäytyslaskelma

	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Tulos ennen veroja	49,2	16,7
Verot laskettuna Suomen verokannalla (20 %) edellisestä	-9,8	-3,3
Ulkomaisten tytäryritysten poikkeavat verokannat	0,5	0,3
Verovapaat tulot tuloslaskelmassa	0,4	0,4
Vähennyskelvottomat kulut tuloslaskelmassa	-2,0	-1,5
Vähennyskelpoiset erät tuloslaskelman ulkopuolelta	0,2	0,9
Veronalaiset erät tuloslaskelman ulkopuolelta		-0,4
Yhteisöverokannan muutoksen vaikutus	-0,4	-0,9
Muut erät*	0,5	-4,5
Edellisen tilikauden verot	-0,6	-0,3
Verot tuloslaskelmassa yhteensä	-11,2	-9,4

* Vuoden 2015 luku sisältää 1,6 miljoonaa euroa verotuksessa aikaisemmilte tilikausille tehtyjä tulonokaisuja, jotka pienensivät yhtiön vahvistettujen tappioiden määrää. Lisäksi erä sisältää muita laskennallisten verojen muutoksista aiheutuvia eriä.

Laskennalliset verot

Milj. euroa	1.1.2016	Muuntoero	Kirjattu tuloslaskelmaan	Kirjattu tuloslaskelman eriin	Toimet emoyhtiön omistajien kanssa ja muut oman pääoman muutokset	Yrityssostot, -myynnit ja fuusiot	31.12.2016
Laskennallinen verosaaminen							
Laskennalliset verot tappiollisista tuloksista	32,9	1,0	-4,6			-0,2	29,0
Varaukset	6,3	0,0	-1,6				4,8
Rahoitusinstrumentit	0,2	0,0	-2,7		2,5		0,0
Aineelliset ja aineettomat hyödykkeet	0,8	0,0	0,2				1,0
Hankkeiden tuloutuksista aiheutunut väliaikainen ero	4,5	1,2	-0,4			0,2	5,5
Muut väliaikaiset erot	0,6	0,0	-0,6			0,1	0,1
Verosaamiset yhteensä, brutto	45,4	2,2	-9,8		2,5	0,1	40,3
Netottaminen	-8,4	-1,2	-0,1			0,0	-9,7
Laskennallinen verosaaminen	36,9	1,0	-9,9		2,5	0,1	30,7

Milj. euroa	1.1.2016	Muuntoero	Kirjattu tulos- laskelmaan	Kirjattu laajan tulos- laskelman eriin	Toimet emoyhtiön omistajien kanssa ja muut oman pääoman muutokset	Yrityssostot, -myynnit ja fuusiot	31.12.2016
Laskennallinen verovelka							
Aineelliset ja aineettomat hyödykkeet	3,5	0,1	-1,1			0,2	2,7
Rahoitusinstrumentit	0,6	0,0	-0,2				0,5
Poistoerot ja vapaaehtoiset varaukset	11,6	0,0	-0,1				11,5
Hankkeiden tuloutuksista aiheutunut väliaikainen ero	6,1	1,2	-2,4			0,0	4,9
Muut väliaikaiset erot	1,3	0,0	1,0	0,1			2,4
Verovelat yhteensä, brutto	23,1	1,3	-2,8	0,1		0,2	22,0
Nettominen	-8,4	-1,2	-0,1			0,0	-9,7
Laskennallinen verovelka	14,7	0,2	-2,9	0,1		0,2	12,3

Milj. euroa	1.1.2015	Muuntoero	Kirjattu tulos- laskelmaan	Kirjattu laajan tulos- laskelman eriin	Toimet emoyhtiön omistajien kanssa ja muut oman pääoman muutokset	Yrityssostot, -myynnit ja fuusiot	31.12.2015
Laskennallinen verosaaminen							
Laskennalliset verot tappiollisista tuloksista	37,5	-1,1	-3,6				32,9
Varaukset	6,8	0,0	-0,5				6,3
Rahoitusinstrumentit		0,0	-2,6		2,8		0,2
Aineelliset hyödykkeet	1,5	-0,3	-0,4				0,8
Hankkeiden tuloutuksista aiheutunut väliaikainen ero	3,6	-0,5	1,0			0,4	4,5
Muut väliaikaiset erot	2,3	0,3	-1,5	-0,1		-0,4	0,6
Verosaamiset yhteensä, brutto	51,8	-1,5	-7,6	-0,1	2,8	0,0	45,4
Nettominen	-9,7	0,8	0,5			0,0	-8,4
Laskennallinen verosaaminen	42,0	-0,8	-7,0	-0,1	2,8		36,9

Milj. euroa	1.1.2015	Muuntoero	Kirjattu tulos- laskelmaan	Kirjattu laajan tulos- laskelman eriin	Toimet emoyhtiön omistajien kanssa ja muut oman pääoman muutokset	Yrityssostot, -myynnit ja fuusiot	31.12.2015
Laskennallinen verovelka							
Aineelliset ja aineettomat hyödykkeet	2,9	-0,1	0,7				3,5
Rahoitusinstrumentit	1,0	0,0	-0,1			-0,2	0,6
Poistoerot ja vapaaehtoiset varaukset	11,0	0,0	0,6			0,0	11,6
Hankkeiden tuloutuksista aiheutunut väliaikainen ero	7,9	-0,7	-1,0				6,1
Muut väliaikaiset erot	2,5	-0,1	-1,3			0,2	1,3
Verovelat yhteensä, brutto	25,3	-1,0	-1,2			0,0	23,1
Nettominen	-9,7	0,8	0,5			0,0	-8,4
Laskennallinen verovelka	15,6	-0,2	-0,6			0,0	14,7

Yhtiö on kirjannut laskennalliset verosaamiset verotuksellisista tappioista määrään, jonka se katsoo pystyvänsä hyödyntämään tulevaisuudessa tulosen nusteisiinsa perustuen. Verotuksellisten tappioiden määrää on kasvattanut erityisesti kertaluonteiset erät, joiden ei odoteta toistuvan tulevaisuudessa. Suuri osa Suomen verotuksellisista tappioista johtuu käräjäoikeuden vuonna 2013 määräämistä vahingonkorvauksista asfalttikartelliin liittyen. Verotuksellisista tappioista oli kirjattu laskennallisia verosaamia suomalaisissa konserniyhtiöissä vuoden 2016 lopussa yhteensä 12,5 miljoonaa euroa (19,4), ja niitä voidaan käyttää 10 vuoden kuluessa. Norjan konserniyhtiöissä kirjattuja verotuksellisia tappioita, joiden käyttöaika on rajoittamaton, oli vuoden 2016 lopussa yhteensä 11,8 miljoonaa euroa (11,5). Yhtiön verotappioiden määrä, joista ei ole kirjattu laskennallista verosaamista, ei ole olennainen. Ulkomaisten tytäryhtiöiden jakamattomista voittovaroista ei ole kirjattu laskennallista verovelkaa, koska varat on sijoitettu pysyvästi kohdemaiden toimintoihin.

8 Osakekohtainen tulos

	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluva tilikauden tulos, milj. euroa	38,0	7,2
Oman pääoman ehtoisten lainojen korot vähennettynä verovaikutuksella, milj. euroa	-5,6	-9,3
Oman pääoman ehtoisten lainojen takaisinlunastuksista aiheutuneet kulut vähennettynä verovaikutuksella, milj. euroa	-3,0	-1,4
Laskennassa käytetty tilikauden tulos, milj. euroa	29,4	-3,4
Keskimääräinen painotettu osakemäärä, kpl	23 219 900	23 219 900
Ehdolliset osakkeet, kpl		-10 453
Omat osakkeet, kpl	-16 687	-16 687
Osakemäärä, laimentamaton osakekohtainen tulos	23 203 213	23 192 760
Osakekohtainen tulos, laimentamaton	1,27	-0,15
Potentiaaliset laimentavat osakepalkitsemisjärjestelmän osakkeet, kpl	102 522	
Laimennusvaikutuksella oikaistu keskimääräinen painotettu osakemäärä, kpl	23 305 735	23 192 760
Osakekohtainen tulos, laimennettu	1,26	-0,15

Vuoden 2015 laimennetun osakekohtaisen tuloksen osakemääriin ei ole sisällytetty osakepalkkiojärjestelmien potentiaalisesti laimentavia osakkeita, koska niillä on vahventava vaikutus. Potentiaalisia laimentavia osakkeita oli 31.12.2015 yhteensä 88 188 kappaletta.

Sidottu pääoma

9 Vaihto-omaisuus

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Aineet ja tarvikkeet	33,8	32,0
Tontit ja kiinteistöt	95,0	107,2
Keskeneräiset huoneistot	120,8	125,0
Keskeneräiset liikekiinteistöt	10,6	13,5
Ennakkomaksut	1,1	2,2
Valmiit huoneistot	58,3	77,0
Valmiit liikekiinteistöt	15,4	21,2
Valmisteet ja tavarat	24,2	24,0
	359,3	402,0

Yhtiö kirjasi vuonna 2016 muusta kuin myynnistä johtuvia, vaihto-omaisuuden kirjanpitoarvoa pienentäviä, kuluja tuloslaskelmaan yhteensä 10,8 miljoonaa euroa (20,3). Päällystys-segmentin osuus alaskirjauksista oli yhteensä 0,8 miljoonaa euroa (3,5) ja ne aiheutuivat pääosin kiviainesvaraston alaskirjauksista. Suomen talonrakentaminen -segmentin alaskirjaukset aiheutuivat hankekehityskustannuksista sekä tonttien arvonalentumisista ja niiden määrä oli yhteensä 6,6 miljoonaa euroa (2,6). Venäjän toiminnot -segmentin alaskirjaus aiheutui tontin alaskirjauksesta ja sen määrä oli 3,5 miljoonaa euroa (12,9).

10 Myyntisaamiset ja muut saamiset

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Korolliset saamiset		
Pitkäaikaiset muut saamiset	0,0	0,0
Lyhytaikaiset lainasaamiset	0,2	0,2
	0,2	0,2
Korottomat saamiset		
Pitkäaikaiset myyntisaamiset	0,4	0,5
Lyhytaikaiset myyntisaamiset	119,9	128,8
Projektitulo saamiset	58,5	65,6
Henkilöstökulujen jaksotukset	1,8	2,1
Muut siirtosaamiset	13,5	14,0
Johdannaissaamiset	0,8	2,2
Saamiset rakenteilla olevilta kiinteistöyhtiöiltä	8,0	5,9
Pitkäaikaiset muut saamiset	0,4	0,0
Lyhytaikaiset muut saamiset	33,1	23,0
	236,4	242,1
Pitkäaikaiset saamiset yhteensä	0,9	0,5
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	235,7	241,9

Myyntisaamisten nettomääräiset luottotappiot vuonna 2016 olivat 1,1 miljoonaa euroa (1,1).

11 Tietoa rakennushankkeista

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Osatuloutus		
Valmistusasteen mukaan tilikaudella tuotoiksi kirjatut tulot	1 339,2	1 453,4
Keskeneräisten hankkeiden toteutuneet menot ja kirjatut voitot (vähennettynä kirjatuilla tappioilla)	1 214,9	1 119,2
Hankkeita koskevat bruttosaamiset asiakkailta	33,3	29,6
Hankkeita koskevat bruttovelat asiakkaille	49,8	54,5

Palvelutoimilupajärjestelyt

Lemminkäisellä on käynnissä seitsemän elinkaarihanketta, joissa tilaajina ovat Kuopion, Oulun, Pudasjärven, Hollolan ja Porvoon kunnat. Kussakin kohteessa Lemminkäinen joko saneeraa vanhan tai rakentaa uuden rakennuksen kunnalle sekä ylläpitää kyseistä rakennusta sopimuksessa määritetyn palvelujakson ajan. Kaikissa kohteissa kunta omistaa sekä sopimuksen kohteena olevat rakennukset että maa-alueet, joilla rakennukset ovat. Kaikissa sopimuksissa kunnalla on oikeus irtisanoa sopimus palvelujakson aikana tietyin palveluntarjoajan edut huomioon ottavin ehdoin. Rakennusaika on sidottu rakennuskustannusindeksiin ja palvelujaksot kiinteistönhoidon ja ylläpidon indeksiin. Indeksit tarkistetaan vuosittain. Lemminkäisellä ei ole kohteisiin liittyvää merkittävää oheiskäyttöoikeutta. Alla olevassa taulukossa esitetään kunkin hankkeen keskeiset tiedot.

Hanke	Sopimus-päivämäärä	Rakennus-valhe	Palvelujakso	Kokonaisarvo*
Kuopio, kouluja ja päiväkotia	14.12.2009	päättynyt	päättyy 2036	94 milj. euroa
Oulu, Kastellin monitoimitalo	1.6.2012	päättynyt	päättyy 2039	86 milj. euroa
Pudasjärvi, koulukampus	13.3.2014	päättynyt	päättyy 2041	41 milj. euroa
Pudasjärvi, palvelutalo	6.11.2015	päättynyt	päättyy 2036	12 milj. euroa
Hollola, Heinsuon ja Kalliolan koulut	5.6.2015	päättyy 2017	päättyy 2037	49 milj. euroa
Porvoo, kouluja ja päiväkoteja	16.12.2015	päättyy 2018	päättyy 2038	61 milj. euroa
Kuopio, Jynkän ja Karttulan koulut	22.1.2016	päättyy 2018	päättyy 2038	37 milj. euroa

* Sopimushetken arvio

12 Ostovelat ja muut velat

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Pitkäaikaiset velat		
Ostovelat	0,2	0,4
Muut pitkäaikaiset velat	0,1	0,1
	0,3	0,5
Lyhytaikaiset velat		
Saadut ennakkomaksut	119,0	101,9
Velat rakenteilla oleville yhtiöille	3,5	3,5
Ostovelat	82,3	59,9
Projektikuluvelat	48,4	51,1
Arvonlisäverovelat	17,3	19,3
Korkovelat	3,8	3,8
Henkilöstökulujen jaksotukset	61,4	53,4
Muut siirtovelat	13,2	17,7
Johdannaisvelat	1,4	5,4
Muut lyhytaikaiset velat	25,4	31,5
	375,9	347,5
Korottomat velat yhteensä	376,2	347,9

13 Varaukset

Milj. euroa	Takuu- varaukset	10- vuotisvastuu- varaukset	Ympäristö- varaukset	Vuokravelvoite- varaukset	Oikeuden- käynti- varaukset	Muut varaukset	Yhteensä 31.12.2016	Yhteensä 31.12.2015
Varaukset 1.1.	11,2	9,7	2,8	2,9	13,0	0,0	39,6	38,6
Muuntoerot	0,0		0,1				0,2	-0,2
Varausten lisäykset	6,6	1,5	0,4	8,9	0,6		18,1	19,0
Käytetyt varaukset	-7,3	-2,4	-0,5	-6,6			-16,8	-17,6
Käyttämättömien varausten peruutukset			-0,1		-8,5		-8,6	-0,1
Tytäryritysten ostot ja myynnit								-0,1
Varaukset 31.12.2016	10,5	8,8	2,8	5,2	5,1	0,0	32,5	
Varaukset 31.12.2015	11,2	9,7	2,8	2,9	13,0	0,0		39,6
Varaukset jakautuvat								
Pitkäaikaisiin	0,8	6,5	2,8	5,2	5,1	0,0	20,4	26,6
Lyhytaikaisiin	9,8	2,3					12,1	13,1
	10,5	8,8	2,8	5,2	5,1	0,0	32,5	39,6

Oikeudenkäyntivaraus on kirjattu Helsingin käräjäoikeudessa vireillä olevista asfalttikartelliin liittyvistä vahingonkorvausoikeudenkäynneistä, joista kerrotaan tarkemmin liitetiedossa 2.

14 Aineelliset hyödykkeet

Milj. euroa	Rakennukset ja rakennelmat		Koneet ja kalusto	Koneet ja kalusto, leasing	Muut aineelliset hyödykkeet	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	
	Maa-alueet						Yhteensä
Hankintameno 1.1.2016	15,2	39,0	223,1	90,4	40,0	0,9	408,6
Muuntoero	0,1	0,2	3,6	1,3	0,4	0,0	5,6
Lisäykset		0,3	7,3	10,5	0,4	3,1	21,6
Vähennykset	-1,0	-0,9	-9,0	-14,4	-1,2	-0,1	-26,7
Siirrot erien välillä	-0,9	0,9	5,3	-2,7	-0,1	-2,6	-0,1
Hankintameno 31.12.2016	13,3	39,5	230,2	85,1	39,5	1,3	409,0
Kertyneet poistot 1.1.2016		-28,9	-154,4	-55,5	-20,8		-259,5
Muuntoero		-0,1	-2,1	-0,9	-0,2		-3,4
Vähennysten kertyneet poistot		0,5	7,1	10,6	1,0		19,2
Siirrot erien välillä			-2,6	2,6			
Tilikauden poistot		-1,0	-16,4	-10,0	-1,4		-28,8
Kertyneet poistot 31.12.2016		-29,4	-168,5	-53,1	-21,4		-272,4
Kirjanpitoarvo 31.12.2016	13,3	10,1	61,7	32,0	18,1	1,3	136,6
Kirjanpitoarvo 1.1.2016	15,2	10,1	68,7	34,9	19,2	0,9	149,1

Milj. euroa	Rakennukset ja rakennelmat		Koneet ja kalusto	Koneet ja kalusto, leasing	Muut aineelliset hyödykkeet	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	
	Maa-alueet						Yhteensä
Hankintameno 1.1.2015	15,3	39,4	232,7	105,7	41,7	2,8	437,6
Muuntoero	-0,1	-0,2	-2,7	-1,6	-0,6	0,1	-5,2
Lisäykset	0,1	0,0	5,2	0,5	1,3	2,2	9,4
Vähennykset	-0,1	-0,7	-16,8	-13,2	-2,6	0,0	-33,4
Siirrot erien välillä	0,0	0,5	4,6	-1,1	0,2	-4,1	0,2
Hankintameno 31.12.2015	15,2	39,0	223,1	90,4	40,0	0,9	408,6
Kertyneet poistot 1.1.2015		-28,3	-151,3	-56,2	-20,6		-256,4
Muuntoero		0,1	2,0	1,1	0,3		3,5
Vähennysten kertyneet poistot		0,3	13,8	10,0	1,1		25,2
Siirrot erien välillä			-0,9	0,9	0,0		0,0
Tilikauden poistot		-1,0	-18,1	-11,2	-1,4		-31,8
Kertyneet poistot 31.12.2015		-28,9	-154,4	-55,5	-20,8		-259,5
Kirjanpitoarvo 31.12.2015	15,2	10,1	68,7	34,9	19,2	0,9	149,1
Kirjanpitoarvo 1.1.2015	15,3	11,1	81,5	49,5	21,1	2,8	181,2

Konsernilla ei ole käyttöomaisuuteen aktivoituja korkomenoja.

15 Aineettomat hyödykkeet

Milj. euroa	Liikearvot	Aineettomat oikeudet	Muut aineettomat hyödykkeet	Ennakko-maksut	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2016	53,1	32,3	7,7	0,1	93,2
Muuntoero	0,8	-0,1	0,3		1,0
Lisäykset		1,0		0,9	1,9
Vähennykset		-0,2	0,0		-0,2
Siirrot erien välillä		0,9		-0,8	0,1
Hankintameno 31.12.2016	53,9	34,1	7,9	0,2	96,0
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2016		-20,1	-6,0		-26,1
Muuntoero		0,0	-0,2		-0,2
Vähennysten kertyneet poistot		0,2	0,0		0,2
Tilikauden poistot		-4,8	-1,0		-5,8
Arvonalentumiset		-0,2			-0,2
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2016		-25,0	-7,2		-32,1
Kirjanpitoarvo 31.12.2016	53,9	9,1	0,8	0,2	63,9
Kirjanpitoarvo 1.1.2016	53,1	12,2	1,7	0,1	67,1

Milj. euroa	Liikearvot	Aineettomat oikeudet	Muut aineettomat hyödykkeet	Ennakko-maksut	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2015	53,8	31,4	11,4	0,5	97,2
Muuntoero	-0,8	0,0	-0,3		-1,1
Lisäykset	0,1	0,1		0,7	0,9
Vähennykset	-0,1	-0,2	-3,4		-3,7
Siirrot erien välillä		1,1	-0,1	-1,1	-0,2
Hankintameno 31.12.2015	53,1	32,3	7,7	0,1	93,2
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2015		-14,6	-8,6		-23,2
Muuntoero		0,0	0,3		0,2
Vähennysten kertyneet poistot		0,1	3,4		3,4
Siirrot erien välillä		0,0	0,0		0,0
Tilikauden poistot		-5,2	-1,0		-6,2
Arvonalentumiset		-0,4			-0,4
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2015		-20,1	-6,0		-26,1
Kirjanpitoarvo 31.12.2015	53,1	12,2	1,7	0,1	67,1
Kirjanpitoarvo 1.1.2015	53,8	16,8	2,9	0,5	74,0

Vuonna 2016 yhtiö kirjasi 0,2 miljoonan euron (0,4) arvonalentumisen, joka liittyy päällystys-segmentin maankäyttöoikeuksiin.

Liikearvot

Liikearvot kohdistetaan hankinta-ajankohdasta lähtien niille rahavirtaa tuottaville yksiköille, tai yksiköiden ryhmille, joiden odotetaan hyötyvän liiketoimintojen yhdistämisestä johtuvasta synergiaedusta. Raportoitavat toimintasegmentit vastaavat yhtiön liiketoimintalähtöistä johtamismallia. Toimintasegmentit ovat myös alin taso, jolla yhtiön johto seuraa liikearvoja, ja jolla liikearvojen testaus suoritetaan.

Liikearvot toimintasegmenteittäin

Milj. euroa	Liikearvot	Diskonttauskorko, % (WACC ennen veroja)
31.12.2016		
Päällystys	43,9	7,7*
Infraprojektit	3,2	8,0*
Suomen talonrakentaminen	6,2	5,6
Venäjän toiminnot	0,6	20,2
	53,9	

Milj. euroa	Liikearvot	Diskonttauskorko, % (WACC ennen veroja)
31.12.2015		
Päällystys	43,1	8,2*
Infraprojektit	3,2	7,8*
Suomen talonrakentaminen	6,2	6,6
Venäjän toiminnot	0,6	23,2
	53,1	

*Maakohtaisilla sidotuilla pääomilla painotettu keskiarvo

Liikearvojen arvonalentumistestaus

Liikearvon arvonalentumistestit laaditaan vuosittain ja aina, kun ilmaantuu viitteitä liikearvon mahdollisesta arvonalentumistarpeesta. Testit laaditaan käyttöarvolaskelmina noudattaen pienimmän rahavirtaa tuottavan yksikön periaatetta. Arvonalentumistestauksissa verrataan kunkin rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevien rahavirtojen diskontattua nykyarvoa kyseisen yksikön kirjanpitoarvoon. Mikäli nykyarvo on alhaisempi kuin kirjanpitoarvo, kirjataan erotus tulosvaikutteisesti meneillään olevan vuoden kuluksi.

Vuoden 2016 neljännen vuosineljänneksen aikana tehdyt liikearvojen arvonalentumistestaukset osoittivat, että rahavirtojen nykyarvot ylittävät kaikissa segmenteissä kirjanpitoarvon.

Liikearvojen arvonalentumistestauksessa käytetyt ennusteet ja keskeiset oletukset

Rahavirtaa tuottavien yksiköiden rahavirtaennusteet laadittiin kolmelle suunnitelmavuodelle johdon laatimien, toteutuneeseen kehitykseen perustuvien arvioiden perusteella. Rahavirtaennusteen laadinnassa käytetyt keskeiset oletukset ovat kyseisten markkinoiden kasvu, yhtiön kannattavuuskehitys sekä toimenpiteet, joihin yhtiö on sitoutunut.

Liikearvon arvonalentumistestauksen laskennassa keskeiset oletamat ovat pitkän aikavälin kasvu sekä diskonttauskorko. Yhtiö käytti kolmen suunnitelmavuoden jälkeisten rahavirtojen kasvutekijänä yhden prosentin kasvuolettamaa, joka alitti testaushetkellä voimassaolleen EKP:n keskipitkän aikavälin inflaatiotavoitteen. Diskonttauskorkona käytetään oman ja vieraan pääoman painotettua keskimääräistä kustannusta (WACC, Weighted Average Cost of Capital), jossa huomioidaan riskitön korkotaso, epälikvidisyyspremio, markkinoiden tuotto-odotus, toimialakohtainen beta-arvo, maariski sekä toimialakohtaisesti laskettu vieraan pääoman korkotaso korkomarginaali huomioiden. Vieraan pääoman korkotasoa määritettäessä yhtiö huomioi toimialakohtaisesti Suomen talonrakentamisen projektilainojen korkotasot sekä päällystys- ja infraprojektiliiketoimintoihin liittyvien rahoitusleasingvelkojen korkotasot. Diskonttauskoron tekijöitä painotetaan toimialan keskimääräisen tavoitepääomarakenteen mukaan. Oman ja vieraan pääoman kustannus ennen veroja (Pre-tax WACC) määritellään testauksissa yksikkökohtaisesti. Segmenttikohtaisen diskonttauskoron laskennassa on käytetty maakohtaisia diskonttauskorkoja, joita painotetaan maakohtaisilla sidotuilla pääomilla.

Herkkyysanalyysi

Arvonalentumistestauksien yhteydessä laaditaan herkkyysanalyysit, joissa selvitetään yksiköittäin arvonalentumistestauksien tärkeimpien oletusten mahdollisten muutosten vaikutusta testien tuloksiin. Keskeisimmät rahavirtojen nykyarvoon vaikuttavat oletukset ovat markkina- ja kilpailutilanteen kehitys sekä diskonttauskorko. Herkkyysanalyysissä näihin oletuksiin vaikuttavia laskennan muuttujia vaihdellaan ja tutkitaan muutosten vaikutuksia rahavirtojen nykyarvon ja kirjanpitoarvon väliseen marginaaliin. Vuoden 2016 herkkyysanalyysi osoittaa, etteivät tavanomaiset ja kohtuulliset muutokset testauksessa käytetyissä oletuksissa aiheuta liikearvon arvonalentumistarvetta. Alla on testattavien yksiköiden liikearvon alaskirjausriskiä kuvaavat luvut toimintasegmenteittäin.

Milj. euroa	Päällystys	Infra- projektit	Suomen talon- rakentaminen	Venäjän toiminnot
2016				
Toimialalle kohdistetut liikearvot yhteensä	43,9	3,2	6,2	0,6
Liikearvon arvonalennus, jos pitkän aikavälin vuotuinen				
kasvu olisi yhden prosenttiyksikön matalampi	0,0	0,0	0,0	0,0
kasvu olisi kaksi prosenttiyksikköä matalampi	0,0	0,0	0,0	0,0
Liikearvon arvonalennus, jos diskonttauskorko				
olisi puoli prosenttiyksikköä korkeampi	0,0	0,0	0,0	0,0
olisi yhden prosenttiyksikön korkeampi	0,0	0,0	0,0	0,0

Milj. euroa	Päällystys	Infra- projektit	Suomen talon- rakentaminen	Venäjän toiminnot
2015				
Toimialalle kohdistetut liikearvot yhteensä	43,1	3,2	6,2	0,6
Liikearvon arvonalennus, jos pitkän aikavälin vuotuinen				
kasvu olisi yhden prosenttiyksikön matalampi	0,0	0,0	0,0	0,0
kasvu olisi kaksi prosenttiyksikköä matalampi	0,0	0,0	6,2	0,0
Liikearvon arvonalennus, jos diskonttauskorko				
olisi puoli prosenttiyksikköä korkeampi	0,0	0,0	0,0	0,0
olisi yhden prosenttiyksikön korkeampi	0,0	0,0	6,2	0,0

Rahoitus ja rahoitusriskit

16 Rahoitusriskien hallinta

Lemminkäinen-konserni altistuu liiketoiminnassaan rahoitusriskeille, joista merkittävimpiä ovat rahoituksen hankinta-, likviditeetti-, valuuttakurssi-, korko- ja luottoriski. Konsernin rahoitusriskien hallinnan tavoitteena on pienentää epävarmuutta, jota rahoitusmarkkinoilla tapahtuvat muutokset mahdollisesti aiheuttavat konsernin tulokseen, kassavirtoihin ja arvoon. Rahoitusriskien hallinta perustuu hallituksen hyväksymän rahoituspolitiikan periaatteisiin. Rahoituspolitiikka määrittää rahoitusriskien hallinnan ja rahoitustoimien toimintaperiaatteet ja vastuunjaot. Poliittikkaa arvioidaan ja tarvittaessa päivitetään vähintään vuosittain.

Rahoituspolitiikan toteutuksesta vastaa Konsernirahoitus-yksikkö, joka pääasiallisesti vastaa rahoitusriskien hallinnasta, ja johon konsernin rahoitustoimet on keskitetty. Konsernin rahoituspolitiikka määrittää Konsernirahoituksen ja liiketoimintayksiköiden välisen vastuunjaon osa-alueittain. Konserniyhtiöiden vastuulla on toimittaa ajantasaista ja täsmällistä tietoa Konsernirahoitukselle liiketoimintansa rahoitukseen liittyvistä asioista. Konsernirahoitus toimii konsernin sisäisenä pankkina sekä hallinnoi, ohjeistaa ja tukee konserniyhtiöitä rahoitusasioissa siten, että konsernin rahoitustarpeet tulee tyydytettyä ja rahoitusriskejä hallinnoidaan rahoituspolitiikan mukaisesti tehokkaalla tavalla.

Rahoituksen hankinta- ja likviditeettiriski

Konsernin pyrkimyksenä on turvata rahoituksen saatavuus, optimoida likvidien varojen käyttö liiketoimintojen rahoittamisessa sekä minimoida korko- ja muut rahoituskustannukset. Konsernirahoitus vastaa konsernin kokonaislikviditeetin hallinnasta sekä huolehtii, että käytettävissä on riittävät rahoituslinnit ja riittävä määrä eri rahoituslähteitä. Lisäksi se varmistaa, että konsernin velkojen ja luottolimiittien erääntymisprofiili jakautuu riittävän tasaisesti eri vuosille rahoituspolitiikan mukaisesti. Konsernin kirjanpidon mukaisten korollisten velkojen erääntymisjakautuma on etupainotteinen. Syynä ovat lyhytaikaisiin korollisiin velkoihin kirjatut 80,7 miljoonan euron (104,1) vaihto-omaisuusyhtiöiden velat. Kyseiset velat ovat pääasiassa rakenteilla olevien ja valmistuneiden asunto-osakeyhtiöiden pitkäaikaisia velkoja, jotka siirtyvät asunto-osakkeen ostajien vastattavaksi kohteiden luovutuksen yhteydessä. Myymättömien asuntojen osalta konserni vastaa velasta maksamalla asunnoista rahoitusvastiketta pitkän laina-ajan kuluessa.

Rahoituspolitiikan mukaisesti konsernin likviditeettireservin tulee kaikkina aikoina vastata konsernin kokonaislikviditeettitarvetta. Liiketoiminnan kausiluontoisuuden vuoksi kausiluototuksen merkitys on suuri. Konsernin likviditeetin hallinta perustuu kassavirtaennusteisiin.

Konsernin likviditeettireservi muodostuu yritystodistusohjelmasta, sitovista rahoituslimiiteistä, luotollisista tileistä ja likvideistä varoista. Konsernin yritystodistusohjelman koko on 300,0 miljoonaa euroa (300,0), joka oli käyttämättä 31.12.2016 (13,1). Lemminkäisellä on 185,0 miljoonan euron sitova syndikoitu valmiusluottolimiitti, joka on vakuudeton ja se erääntyy vuoden 2018 ensimmäisellä neljänneksellä. Konsernilla oli nostettavissa vuoden lopussa yhteismäärältään 185,0 miljoonaa euroa (185,0) sitovia luottolimiittejä sekä 12,4 miljoonaa euroa (12,3) tililimiittejä. Likvidien varojen määrä 31.12.2016 oli 131,4 miljoonaa euroa (127,9).

Konsernin käytettävissä olevat rahoituslähteet ja likvidit varat riittävät kattamaan lyhytaikaisten korollisten velkojen velvoitteet.

Rahoitusvelkojen ja johdannaisten sopimuksiin perustuvat kassavirrat

Milj. euroa	2017	2018	2019	2020	2021	2022-	Yhteensä
31.12.2016							
Korolliset velat	103,2	16,1	114,5	3,0	1,3	0,8	238,9
Korkojohdannaiset	0,5	0,2					0,7
Valuuttajohdannaiset							
Maksettavat rahavirrat	58,7						58,7
Saatavat rahavirrat	-58,1						-58,1
Hyödykejohdannaiset							
Maksettavat rahavirrat	0,1						0,1
Saatavat rahavirrat	-0,6						-0,6
Muut rahoitusvelat	155,8	0,0		0,0			155,9
Ostovelat	82,3	0,2					82,5
Annetut takaukset	0,8	2,6	0,3	0,1		1,5	5,2
	342,7	19,2	114,8	3,1	1,3	2,3	483,3

Milj. euroa	2016	2017	2018	2019	2020	2021-	Yhteensä
31.12.2015							
Korolliset velat	142,1	17,3	13,9	113,3	1,6	0,6	288,7
Korkojohdannaiset	0,4	0,4	0,2				1,0
Valuuttajohdannaiset							
Maksettavat rahavirrat	60,2						60,2
Saatavat rahavirrat	-61,8						-61,8
Hyödykejohdannaiset							
Maksettavat rahavirrat	3,5	0,7					4,2
Saatavat rahavirrat	-0,1						-0,1
Muut rahoitusvelat	160,5	0,2	0,2		0,0		160,9
Ostovelat	60,3						60,3
Annetut takaukset	9,2	0,2	0,2	0,3		2,0	12,0
	374,3	18,8	14,5	113,6	1,6	2,6	525,5

Valuuttakurssiriski

Valuuttakurssiriskien hallinnan tavoitteena on vähentää epävarmuutta, jota valuuttakurssimuutokset aiheuttavat kassavirtojen, liiketoiminnallisten saamisten ja velkojen sekä muiden tase-erien tuleviin arvoihin. Valuuttakurssiriski koostuu pääasiassa translaatoriskistä ja transaktioriskistä.

Translaatoriski käsittää ulkomaisten konserniyhtiöiden tuloslaskelmien ja taseiden muunnosta konsernin kotivaluuttaan aiheutuvat valuuttakurssierot. Kirjanpitoon kirjattavaa translaatoriskiä aiheuttavat ulkomaisiin tytäryhtiöihin tehdyt oman pääoman sijoitukset ja kertyneet voittovarot, joiden laskennalliset vaikutukset näkyvät oman pääoman muuntoeroissa. Lemminkäinen-konsernilla on ulkomaisia nettosijoituksia useissa eri valuutoissa. Olennaisimmat valuutat, joista konsernin translaatoriskit muodostuivat vuonna 2016, olivat Venäjän rupla ja Norjan kruunu. Muuntoerojen muutos vuonna 2016 oli 7,3 miljoonaa euroa (-4,2), josta Venäjän rupla aiheutti 5,9 miljoonaa euroa (-2,5) ja Norjan kruunu 1,7 miljoonaa euroa (-1,6). Raportoitavaa translaatoriskiä aiheuttaa myös raportoitavan kauden tuloslaskelma, jonka vaikutus näkyy suoraan muun muassa konsernin raportoitavassa euromääräisessä liikevaihdossa ja liikelukseissa. Vuonna 2016 valuuttakurssimuutosten vaikutus (2016 toteuma verrattuna 2016 toteumaan uudelleen laskettuna vuoden 2015 valuuttakurssilla) konsernin euromääräiseen liikevaihtoon oli -13,3 miljoonaa euroa (-67,2), josta Venäjän ruplasta aiheutui -4,9 miljoonaa euroa (-45,6) ja Norjan kruunusta -7,3 miljoonaa euroa (-17,1). Vastaava vaikutus liikelukseihin oli 0,3 miljoonaa euroa (-0,5), josta Venäjän ruplan osuus oli 0,3 miljoonaa euroa (-1,0) ja Norjan kruunun osuus -0,1 miljoonaa euroa (0,3). Rahoituspolitiikan mukaisesti Lemminkäinen-konserni suojautuu translaatoriskeiltä ensisijaisesti pitämällä oman pääoman sijoitukset ulkomaisissa yhtiöissään optimaalisen pieninä eikä siten käytä rahoitusinstrumentteja translaatoriskeiltä suojautumiseen.

Transaktioriski muodostuu liike- ja rahoitustoiminnan valuuttamääräisistä transaktioista, kun ne tehdään muussa kuin yhtiön toiminnallisessa valuutassa. Liiketoiminnan valuuttakurssiriskejä pyritään suojaamaan ensisijaisesti operatiivisin keinoin. Jäljelle jäävä osa transaktioriskistä suojataan käyttämällä muun muassa valuuttalainoja tai valuuttajohdannaisia. Konserniyhtiöt vastaavat transaktioriskiasemansa tunnistamisesta, raportoinnista, ennustamisesta sekä nettoposition suojaamisesta sisäisillä transaktioilla konsernirahoituksen kanssa. Konsernirahoitus on vastuussa konsernin riskipositioiden suojaamisesta ulkoisina transaktioina rahoituspolitiikan mukaisesti. Konsernin transaktioriskit aiheutuivat pääasiassa seuraavan 12 kuukauden sisällä tapahtuvista myynti- ja ostotoimista sekä taseen saamisista ja veloista. Olennaisimmat valuuttaparit, joista konsernin transaktioriskit muodostuivat vuonna 2016 ja 2015, olivat EUR/SEK ja EUR/RUB. Konserni ei ole vuonna 2016 soveltanut suojauslaskentaa transaktioriskien suojaukseen.

Transaktioriskin herkkyysanalyysi

Valuuttakurssien muutoksista aiheutuvaa herkkyyttä laskettaessa on käytetty seuraavia oletuksia:

- valuuttakurssimuutoksen oletetaan olevan +/- 10 %
- positio sisältää sekä ulkoiset että konsernin sisäiset kruunu- ja ruplamääräiset rahoitusvarat ja -velat sekä niitä suojaavat johdannaiset
- positio ei sisällä ennustettuja tulevia kassavirtoja
- herkkyyden laskemisessa ei ole otettu huomioon veroja

Milj. euroa	Avoim transaktioriskipositio	Euron 10 % vahvistuminen	Euron 10 % heikkeneminen
31.12.2016			
EUR/SEK	1,6	-0,1	0,2
EUR/RUB	-0,1	0,0	0,0

Milj. euroa	Avoim transaktioriskipositio	Euron 10 % vahvistuminen	Euron 10 % heikkeneminen
31.12.2015			
EUR/SEK	0,6	-0,1	0,1
EUR/RUB	0,2	0,0	0,0

Korkoriski

Lemminkäinen-konsernin korkoriskin hallinnan tavoitteena on minimoida korkojen vaihtelun aiheuttamat muutokset konsernin tulokseen, kassavirtoihin ja arvoon. Konsernirahoitus hallinnoi ja valvoo korkoriskipositiota. Konsernin korkoriski muodostuu pääasiassa liiketoiminnan rahoittamiseen liittyvistä kiinteä- ja vaihtuvakorkoisista velkasopimuksista, korollisista rahoitusvaroista sekä korkojohdannaisista. Korkotason muutokset vaikuttavat tuloslaskelma- ja tase-eriin.

Konsernin korkoriskiä hallinnoidaan pyrkimällä asettamaan konsernin velkojen keskimääräinen korkosidonnaisuusaika lähelle liiketoiminnan korkoherkkyyttä. Konsernin liiketoiminnan korkoherkkyyden on arvioitu olevan noin 15 kuukautta. Rahoituspolitiikan mukaisesti seurataan konsernin velkojen keskimääräistä korkosidonnaisuusaikaa ja kiinteäkorkoisten ja vaihtuvakorkoisten velkojen suhdetta. Lisäksi tehdään konsernin korkoriskin herkkyysanalyysijä.

Konserni voi ottaa pitkäaikaista velkaa sekä vaihtuva- että kiinteäkorkoisena. Vaihtuva- ja kiinteäkorkoisten velkojen suhdetta voidaan muuttaa korkojohdannaisilla. Konserni on käyttänyt koronvaihtosopimuksia korkoriskinsä hallinnassa, mutta ei ole soveltanut suojauslaskentaa näihin suojauksiin raportointikaudella.

Korkotason muutoksilla ei ole vuonna 2016 ollut tavallisuudesta poikkeavaa vaikutusta konsernin liiketoimintaan. Korkotason merkittävällä nousulla saattaa kuitenkin olla haitallista vaikutusta asuntojen kysyntään.

Korkoriskin herkkyysanalyysi

Korkotason muutoksesta aiheutuvaa herkkyyttä laskettaessa on käytetty seuraavia oletuksia:

- korkotason muutokseksi oletetaan yksi prosenttiyksikkö
- korkotason muutoksen vaikutukset on laskettu 12 kuukauden ajalle
- positio sisältää vaihtuvakorkoiset rahoitusvelat, vaihtuvakorkoiset rahoitusvarat (sisältäen rahavarat) sekä korkojohdannaiset
- markkinakoron on oletettu olevan lähtötilanteessa positiivinen lukuunottamatta korkojohdannaisia
- kaikki muut tekijät korkotason muutosta lukuun ottamatta pysyvät vakioina
- herkkyyden laskemisessa ei ole otettu huomioon veroja

Milj. euroa	Korkopositio	Vaikutus tuloslaskelmaan (+ 1%)	Vaikutus tuloslaskelmaan (- 1%)
31.12.2016			
Vaihtuvakorkoiset rahoitusvelat	-112,8	-1,1	1,1
Vaihtuvakorkoiset rahoitusvarat	131,4	1,3	-1,3
Korkojohdannaiset	40,0	0,5	-0,5
	58,6	0,7	-0,7

Milj. euroa	Korkopositio	Vaikutus tuloslaskelmaan (+ 1%)	Vaikutus tuloslaskelmaan (- 1%)
31.12.2015			
Vaihtuvakorkoiset rahoitusvelat	-140,8	-1,4	1,4
Vaihtuvakorkoiset rahoitusvarat	127,9	1,3	-1,3
Korkojohdannaiset	40,0	0,9	-0,9
	27,2	0,8	-0,8

Hyödykehintariski

Konsernin päällystystoimintaan liittyy bitumin hintariski. Bitumin hinta määräytyy pitkälti öljyn maailmanmarkkinahinnan mukaisesti. Bitumin hintariskiltä on suojauduttu myyntisopimusten hintaklausuulein, kiintein ostohinnoin ja johdannaisin, joihin ei ole sovellettu suojauslaskentaa. Konsernin bitumipositiota seurataan säännöllisesti konsernirahoituksen toimesta.

Luottoriski

Luottoriski syntyy tilanteessa, jossa vastapuoli ei täytä sopimuksen mukaisia velvoitteitaan aiheuttaen toiselle osapuolelle taloudellisen tappion. Lemminkäinen on määritellyt asiakassaamisten luottopolitiikan, jonka päämääränä on lisätä kannattavaa myyntiä luottoriskit ennakolta tunnistaen ja halliten. Luottopolitiikka määrittelee Lemminkäinen-konsernille luottokauppaa ja perintää koskevat vähimmäisvaatimukset. Luottoriskien määrittelijänä toimii konsernin luotonvalvonta ja luottoriskien hallinnasta vastaavat liiketoimintayksiköt.

Pääosa liiketoiminnasta perustuu vakiintuneisiin, luotettaviin asiakassuhteisiin sekä alalla yleisesti noudatettaviin sopimusehtoihin. Konserni altistuu luottoriskille pääasiassa konsernin myyntisaatavien, talletusten ja johdannaisiin liittyvien saamisten kautta. Luottoriskin enimmäismäärä on edellä mainittujen erien yhteenlaskettu tasearvo. Myyntisaamisten määrä ja erääntyminen on esitetty seuraavassa taulukossa. Konsernilla ei ole merkittäviä luottoriskikeskittymiä, myyntisaatatavat jakautuvat usean eri asiakkaan kesken usealle markkina-alueelle. Sopimuksen tehnyt liiketoimintayksikkö seuraa saatavatilannetta aktiivisesti. Mikäli liiketoimintayksiköt neuvottelevat saatavien ehdoista uudelleen, se tapahtuu konsernin luottopolitiikan vaatimusten mukaisesti. Luottotappioriskiä voidaan pienentää vakuuksilla, pääsääntöisesti pankkitakauksilla ja pankkitalletuksilla. Lemminkäinen käyttää myös myyntisaatavien myyntiä (factoring), mikä myös osaltaan pienentää luottoriskiä. Lemminkäisen luottotappiot ovat olleet toiminnan laajuuteen nähden vähäiset. Merkittävimmät riskit liittyvät toimintaan Venäjällä, ja pääsääntönä Venäjän projekteissa on rakentaminen ainoastaan ennakkomaksuja vastaan. Mikäli luottotappioriskiä poikkeuksellisesti otetaan, se on aina ennakolta suhteutettu kyseisen hankkeen kateodotuksiin. Luottotappioiksi kirjataan oikeudelliseen perintään siirretyt saamiset.

Konserni altistuu vastapuoliriskille sijoittaessaan likvidejä varojaan ja käyttäessään johdannaisinstrumentteja. Likvidit varat sijoitetaan lyhytaikaisiin pankkitalletuksiin ja vakavaraisten yhteistyöpankkien liikkeeseenlaskemiin sijoitustodistuksiin sekä hyvän luottoluokituksen omaavien yritysten yritystodistuksiin. Konsernirahoitus vastaa konsernin kassavaroihin, rahoitussijoituksiin ja muihin rahoitustransaktioihin liittyvästä vastapuoli- ja luottoriskien hallinnasta. Rahoituspolitiikka määrittää hyväksytyt vastapuolet ja niiden kriteerit. Vuoden 2016 lopussa vastapuoliriskiä pidettiin pienenä.

Myyntisaamisten ikäjakama

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Erääntymättömät	97,0	107,0
1–30 päivää erääntyneet	13,7	13,9
31–60 päivää erääntyneet	2,7	2,3
61–90 päivää erääntyneet	2,5	1,3
yli 90 päivää erääntyneet	4,4	4,8
	120,3	129,3

Pääoman ja pääomarakenteen hallinta

Pääomalla tarkoitetaan Lemminkäinen-konsernin taseen osoittamaa omaa pääomaa ja korollista vierasta pääomaa. Lemminkäinen-konsernin pääoman hallinnalla pyritään varmistamaan kustannustehokkaasti konsernin liiketoiminta-alueiden toimintaedellytykset kilpailukykyisellä tasolla kaikissa suhdannetilanteissa, riittävä riskinkantokyky muun muassa rakennusurakoinnissa sekä hyvä velkojenhoito- ja osingonmaksukyky.

Konsernin korollisen vieraan pääoman määrään vaikuttavat muun muassa liiketoiminnan laajuus ja kassavirta, tuotannon kausivaihtelut, yritysostot, investoinnit tuotantokalustoon, -rakennuksiin ja rakennusmaahan tai näiden myynnit sekä mahdolliset oman pääoman ehtoiset järjestelyt. Yhtiö seuraa jatkuvasti erityisesti velan määrää, korollisen nettovelan suhdetta käyttökatteeseen sekä omavaraisuusastetta. Yhtiö seuraa pääoman kehitystä myös sijoitetun pääoman tuottoasteella. Lemminkäinen on määrittänyt taloudelliseksi tavoitteeksi muun muassa ROCE yli 15 % vuonna 2019, omavaraisuusaste yli 35 % vuosina 2016–2019 ja lisäksi Lemminkäisen tavoitteena on vakaa osingonjakopolitiikka, jossa vähintään 40 % tilikauden tuloksesta jaetaan osakkeenomistajille osinkoina.

Yhtiö saattaa ajoittain pyrkiä ostamaan jäljellä olevaa velkaansa takaisin käteisostoilla ja/tai oman pääoman ehtoisia arvopapereita vaihtamalla, avoimilla markkinoilla tehdyillä ostoilla, yksityisesti neuvotelluilla transaktioilla tai muulla tavalla. Summat saattavat olla merkittäviä. Yhtiö saattaa päättää säilyttää, kuolettaa tai myydä takaisinostetun velan. Mahdollinen myöhempi takaisinostetun velan myyminen voidaan tehdä käteistä tai muuta korvausta tai oman pääoman ehtoisia arvopapereita vastaan, ja kyseinen myynti voidaan toteuttaa avoimilla markkinoilla tehtävinä tarjouksina, yksityisesti neuvoteltuina transaktioina tai muulla tavalla. Mahdolliset jäljellä olevan velan takaisinostot tai vaihdot tai mahdolliset myöhemmät takaisinostetun velan myynnit tai vaihdot riippuvat vallitsevista markkinaolosuhteista, likviditeettitarpeesta, sopimusrajoitteista ja muista tekijöistä.

Raportointikauden ensimmäisellä neljänneksellä konserni uudisti sitovan ja vakuudettoman valmiusluottolimiittinsä pidentämällä sen maturiteettia vuoden 2018 ensimmäiseen neljännekseen ja nostamalla sen määrää 260 miljoonaan euroon. Vuoden viimeisellä neljänneksellä yhtiö tarkasteli pääomarakennettaan ja irtisanoi tarpeettomana 75 miljoonan euron osan luottolimiitistään. Luottolimiitin ehtoihin sisältyy kaksi neljännesvuositain tarkasteltavaa ja neljän edeltävän vuosineljänneksen keskiarvona laskettavaa taloudellista tunnuslukukovenanttia: nettovelan ja käyttökatteen suhdeluku sekä omavaraisuusaste. Vuosien 2016 ja 2015 lopussa yhtiö täytti tunnuslukukovenanttinsa.

Konsernin omaan pääomaan sisältyy oman pääoman ehtoista eräpäivätöntä joukkovelkakirjalainaa nimellisarvoltaan 35,2 miljoonaa euroa (112,9). Tätä vuonna 2014 liikkeeseen laskettua, alunperin 70 miljoonan euron lainaa, yhtiö lunasti raportointikauden viimeisellä neljänneksellä takaisin nimellisarvoltaan 34,8 miljoonalla eurolla. Lisäksi yhtiö lunasti raportointikauden ensimmäisellä neljänneksellä takaisin loppuosan, nimellisarvoltaan 42,9 miljoonaa euroa, vuonna 2012 liikkeeseen lasketusta alunperin 70 miljoonan euron suuruista oman pääoman ehtoisesta joukkovelkakirjalainastaan. Oman pääoman ehtoinen joukkovelkakirjalaina luokitellaan yhtiön omaan pääomaan kuuluvaksi, mutta velkakirjan haltijalla ei ole osakkeenomistajalle kuuluvia oikeuksia, eivätkä ne laimenna yhtiön osakkeenomistajien omistusta. Laina on vakuudeton ja muita velkasitoumuksia heikommassa etuoikeusasemassa. Lainalla ei ole eräpäivää, mutta yhtiöllä on oikeus lunastaa se takaisin oman harkinnan mukaan aikaisintaan neljän vuoden kuluttua liikkeeseenlaskusta. Kuponkikorko 31.12.2016 avoimna olevalle lainalle on sen ensimmäiseen lunastuspäivään asti 8,75 %.

Yhtiön 100 miljoonan euron suuruisen vakuudettoman joukkovelkakirjalainan puolivuositain maksettava kiinteä vuotuinen kuponkikorko on 7,375 prosenttia. Joukkovelkakirjalainan ehtoihin sisältyy kaksi tapahtumaperusteista (incurrence-based) tunnuslukukovenanttia: omavaraisuusaste sekä nettovelan ja käyttökatteen suhdeluku. Jos omavaraisuusasteeseen liittyvän kovenantin ehdot eivät täyty, yhtiön mahdollisuutta suorittaa eräitä maksuja, kuten omien osakkeiden ostoja ja oman pääoman ehtoisten lainojen lunastamisia, rajoitetaan. Jos nettovelan ja käyttökatteen suhdelukuun liittyvän kovenantin ehdot eivät täyty, yhtiön mahdollisuuksia nostaa lisävelkaa rajoitetaan.

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Korolliset velat	212,5	254,7
Likvidit varat	131,4	127,9
Korollinen nettovelka	81,1	126,8
Oma pääoma yhteensä	333,7	377,6
Omavaraisuusaste, %	39,5	40,6
Nettovelkaantumisaste, %	24,3	33,6
Sijoitetun pääoman tuotto (ROCE), %	11,3	5,3

17 Korolliset velat

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Pitkäaikaiset		
Lainat rahoituslaitoksilta	0,4	1,0
Rahoitusleasingvelat	19,5	22,3
Joukkovelkakirjalainat	99,7	99,7
	119,6	123,1
Lyhytaikaiset		
Lainat rahoituslaitoksilta	0,6	0,9
Rahoitusleasingvelat	11,5	12,5
Yritystodistukset		13,1
Vaihto-omaisuusyhtiöiden velat	80,7	104,1
Muut lyhytaikaiset velat		1,0
	92,9	131,6

Velat on pääsääntöisesti nostettu velallisen toimintavaluutassa.

Rahoitusleasingvelat

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Rahoitusleasingvelat ja niiden korkojen erääntyminen		
Vuoden tai sitä lyhyemmän ajan kuluessa	12,3	13,4
Yli vuoden, mutta enintään viiden vuoden kuluttua	19,4	22,7
Yli viiden vuoden kuluttua	0,8	0,6
	32,5	36,7
Vähimmäisvuokrien nykyarvon erääntyminen		
Vuoden tai sitä lyhyemmän ajan kuluessa	11,5	12,5
Yli vuoden, mutta enintään viiden vuoden kuluttua	18,6	21,7
Yli viiden vuoden kuluttua	0,8	0,6
	31,0	34,8
Rahoitusleasingveloista tulevaisuudessa kertyvät rahoituskulut	1,5	1,8

18 Rahavarat

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Käteinen raha ja pankkitalletukset	131,4	127,9

Rahavarat koostuvat käteisestä rahasta ja vakavaraisiin yhteistyöpankkeihin tehdyistä pankkitalletuksista, joiden maturiteetti on enintään kolme kuukautta.

19 Johdannaisinstrumentit

Milj. euroa	Nimellisarvo	Käypä arvo, positiivinen	Käypä arvo, negatiivinen	Käypä arvo, netto
31.12.2016				
Valuuttajohdannaiset	58,5	0,2	-0,7	-0,5
Korkojohdannaiset	40,0		-0,7	-0,7
Hyödykejohdannaiset	5,5	0,6	-0,1	0,5
	104,0	0,8	-1,5	-0,7

Milj. euroa	Nimellisarvo	Käypä arvo, positiivinen	Käypä arvo, negatiivinen	Käypä arvo, netto
31.12.2015				
Valuuttajohdannaiset	60,2	2,1	-0,3	1,7
Korkojohdannaiset	40,0		-1,0	-1,0
Hyödykejohdannaiset	13,2	0,2	-4,1	-3,9
	113,5	2,2	-5,4	-3,2

Johdannaisinstrumentin käypä arvo on tilinpäätöspäivän markkinahinnan perusteella laskettu voitto tai tappio sopimuksen sulkemisesta.

Johdannaisiin ei ole sovellettu suojauslaskentaa. Siitä huolimatta nämä johdannaissopimukset on solmittu suojaamistarkoituksessa. Johdannaiset on solmittu vähentämään liiketoiminnan riskejä, korkoriskejä sekä suojaamaan valuuttamääräisiä tase-eriä. Johdannaisten käyvän arvon muutokset on kirjattu tulosvaikutteisesti niiden luonteen mukaisesti joko rahoituseriin tai liiketoiminnan muihin tuottoihin ja -kuluihin.

Yllä esitettyihin johdannaisinstrumentteihin liittyy joissain tilanteissa toimeenpantavissa oleva nettoutus- tai muu vastaava järjestely, jonka mukaan kyseiset johdannaisvarat ja -velat voidaan selvittää nettomääräisenä. Nettoutusjärjestelyt ovat toimeenpantavissa tavallisiin johdannaisyleissopimuksiin sisältyvien tyypillisten velvoitteiden laiminlyönti- ja muiden erityisten eräännyttämisperusteiden mukaan. Erät, joihin tietyissä tilanteissa voitaisiin soveltaa nettoutusta, on esitetty taseessa bruttona, ja netottaminen olisi pienentänyt yllä esitettyjä bruttolukuja yhteensä 0,2 miljoonaa euroa (0,5).

20 Myytävissä olevat rahoitusvarat

Milj. euroa	2016	2015
Pitkäaikaiset myytävissä olevat rahoitusvarat 1.1.	2,7	3,2
Vähennykset	-0,4	-0,5
Pitkäaikaiset myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.	2,3	2,7

Pitkäaikaiset myytävissä olevat rahoitusvarat sisältävät useita erilaisia noteeraamattomia osakkeita, joista pääosa on kiinteistöosakkeita. Yhden yksittäisen sijoituksen arvo ei ole kokonaisuuteen nähden merkittävä. Noteeraamattomien osakkeiden käypää arvoa ei ole voitu luotettavasti määrittää, minkä vuoksi ne esitetään hankintahintaisina mahdollisilla arvonalentumisilla vähennettyinä. Raportointikaudella arvonalentumisia on kirjattu 0,4 miljoonaa euroa (0,0).

21 Rahoitusinstrumentit arvostusryhmittäin

Milj. euroa	Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat/ -velat	Lainat ja saamiset	Myytävikissä olevat rahoitusvarat	Jaksotettuun hankintameno kirjattavat rahoitusvelat	Tasearvo	Käypä arvo
31.12.2016						
Pitkäaikaiset rahoitusvarat						
Myytävikissä olevat rahoitusvarat			2,3		2,3	2,3
Muut pitkäaikaiset saamiset*		0,5			0,5	0,3
Lyhytaikaiset rahoitusvarat						
Myyntisaamiset ja muut saamiset		233,1			233,1	233,1
Johdannaissopimukset	0,8				0,8	0,8
Rahavarat		131,4			131,4	131,4
Rahoitusvarat yhteensä	0,8	365,0	2,3		368,0	367,9
Pitkäaikaiset rahoitusvelat						
Korolliset velat				119,6	119,6	126,5
Muut pitkäaikaiset velat				0,3	0,3	0,3
Lyhytaikaiset rahoitusvelat						
Korolliset velat				92,9	92,9	92,9
Ostovelat ja muut rahoitusvelat**				238,2	238,2	238,2
Johdannaissopimukset	1,4				1,4	1,4
Rahoitusvelat yhteensä	1,4			451,0	452,4	459,3

Milj. euroa	Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat/ -velat	Lainat ja saamiset	Myytävikissä olevat rahoitusvarat	Jaksotettuun hankintameno kirjattavat rahoitusvelat	Tasearvo	Käypä arvo
31.12.2015						
Pitkäaikaiset rahoitusvarat						
Myytävikissä olevat rahoitusvarat			2,7		2,7	2,7
Muut pitkäaikaiset saamiset		0,5			0,5	0,3
Lyhytaikaiset rahoitusvarat						
Myyntisaamiset ja muut saamiset		235,9			235,9	235,9
Johdannaissopimukset	2,2				2,2	2,2
Rahavarat		127,9			127,9	127,9
Rahoitusvarat yhteensä	2,2	364,3	2,7		369,3	369,1
Pitkäaikaiset rahoitusvelat						
Korolliset velat				123,1	123,1	126,6
Muut pitkäaikaiset velat				0,5	0,5	0,5
Lyhytaikaiset rahoitusvelat						
Korolliset velat				131,6	131,6	131,6
Ostovelat ja muut rahoitusvelat**				220,9	220,9	220,9
Johdannaissopimukset	5,4				5,4	5,4
Rahoitusvelat yhteensä	5,4			476,1	481,5	485,0

* Muut pitkäaikaiset saamiset eivät sisällä eläkevastuisiin liittyviä saamisia.

** Ostovelat ja muut rahoitusvelat eivät sisällä lakisääteisiä velvoitteita eivätkä saatuja ennakkomaksuja, koska näitä ei luokitella IFRS:n mukaisiksi rahoitusveloiksi.

Käypien arvojen määrittäminen

Muut pitkäaikaiset saamiset sisältää korottomia saamisia joiden käyvät arvot on laskettu diskonttaamalla niistä tulevaisuudessa aiheutuvat kassavirrat nykyarvoon. Diskonttauksessa on käytetty riskittömiä markkinakorkoja ja niihin lisättyä riskipremiota. Käytetyt diskonttokorot vaihtelevat välillä 3,1–19,8 prosenttia (3,1–20,7). Lyhytaikaisten myyntisaamisten ja muiden saamisten kirjanpitoarvo vastaa niiden käypää arvoa saamisten lyhyen maturiteetin vuoksi.

Pitkäaikaisista rahoitusveloista olennaisin erä on 100 miljoonan euron nimellisarvoinen joukkovelkakirjalaina, jonka käypä arvo on sen markkinahinta tilinpäätöspäivänä. Lyhytaikaisten rahoitusvelkojen kirjanpitoarvon oletetaan olevan lähellä niiden käypää arvoa velkojen lyhyen maturiteetin vuoksi.

Käyvän arvon hierarkia käypään arvoon arvostettavista rahoitusvaroista ja -veloista

Konserni on luokitellut käypään arvoon arvostettavat rahoitusvarat ja -velat käyttäen käypien arvojen kolmitasoista hierarkiaa. Tason 1 rahoitusinstrumentit ovat markkinoilla aktiivisen kaupankäynnin kohteena, joten niiden käyvät arvot ovat saatavilla tehokkailla markkinoilta. Tason 2 instrumenttien käyvät arvot perustuvat markkinoilta saataviin tietoihin ja yleisesti hyväksyttyihin arvostusmenetelmiin. Tason 3 käyvät arvot eivät perustu todennettavissa olevaan markkinatietoon, vaan välittäjien antamiin noteerauksiin ja markkina-arvostusraportteihin.

Milj. euroa	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
31.12.2016			
Myytäviksi olevat rahoitusvarat			
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset		2,3	2,3
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat johdannaiset			
Johdannaissaamiset	0,8		0,8
Johdannaisvelat	1,4		1,4

Milj. euroa	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
31.12.2015			
Myytäviksi olevat rahoitusvarat			
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset		2,7	2,7
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat johdannaiset			
Johdannaissaamiset	2,1	0,2	2,2
Johdannaisvelat	1,5	3,9	5,4

Tason 3 täsmäytyslaskelma

Seuraavassa taulukossa esitetään tason 3 rahoitusinstrumenttien muutokset tilikaudella.

Milj. euroa	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja -velat	Muiden laajan tuloksen erien kautta käypään arvoon kirjattavat rahoitusvarat ja -velat
Alkusaldo 1.1.2016	-3,7	2,7
Vähennykset		0,0
Siirrot tasolle 2	0,1	
Voitot tai tappiot tuloslaskelmassa yhteensä	3,6	-0,4
Käyvät arvot 31.12.2016		2,3
Voitot ja tappiot kauden lopussa hallussa olevista tason 3 rahoitusinstrumenteista		
Liiketoiminnan muissa tuotoissa ja kuluissa		-0,4

Milj. euroa	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja -velat	Muiden laajan tuloksen erien kautta käypään arvoon kirjattavat rahoitusvarat ja -velat
Alkusaldo 1.1.2015	-1,7	3,2
Vähennykset		-0,5
Voitot tai tappiot tuloslaskelmassa yhteensä	-2,0	
Käyvät arvot 31.12.2015	-3,7	2,7
Voitot ja tappiot kauden lopussa hallussa olevista tason 3 rahoitusinstrumenteista		
Liiketoiminnan muissa tuotoissa ja kuluissa	-3,7	

22 Oma pääoma ja osingot

Osakkeet ja osakepääoma

Lemminkäinen Oyj:llä on yksi osakelaji. Yhtiön osakkeiden lukumäärä 31.12.2016 oli 23 219 900 kappaletta (23 219 900), josta omien osakkeiden lukumäärä yhteensä 16 687 kappaletta (16 687).

Oman pääoman ehtoiset lainat

Yhtiön oma pääoma sisältää nimellisarvoltaan 35,2 miljoonaa euroa (112,9) oman pääoman ehtoista lainaa. Vuoden 2016 viimeisellä neljänneksellä yhtiö lunasti vuonna 2014 liikkeeseen laskettua alun perin 70 miljoonan euron lainaa nimellisarvoltaan 34,8 miljoonaa euroa. Lisäksi yhtiö lunasti vuoden 2016 ensimmäisellä neljänneksellä loppuosan, 42,9 miljoonaa euroa, vuonna 2012 liikkeeseen lasketusta alun perin 70 miljoonan euron oman pääoman ehtoisesta lainasta. Oman pääoman ehtoisella lainalla ei ole eräpäivää, mutta yhtiöllä on oikeus lunastaa se takaisin neljän vuoden kuluttua liikkeeseenlaskusta. Laina on vakuudeton ja muita velkasitoumuksia heikommassa etuoikeusasemassa. Velkakirjan haltijalla ei ole osakkeenomistajalle kuuluvia oikeuksia, eikä se laimenna yhtiön osakkeenomistajien omistusta. Vuotuinen kuponkikorko avoimna olevalle lainalle sen ensimmäiseen lunastuspäivään asti on 8,75 %.

Muuntoerot

Vuoden 2016 lopussa muuntoeron määrä oli -18,6 miljoonaa euroa (-25,9), josta Venäjän toimintojen osuus oli -18,1 miljoonaa euroa (-24,0). Muuntoeron muutos vuoden 2016 aikana oli yhteensä 7,3 miljoonaa euroa (-4,2). Muuntoeron määrään vuoden 2016 aikana vaikutti Venäjän ruplasta aiheutunut valuuttakurssimuutos yhteensä 5,9 miljoonaa euroa (-2,5) sekä Norjan kruunusta aiheutunut valuuttakurssimuutos yhteensä 1,7 miljoonaa euroa (-1,6).

Maksetut ja ehdotetut osingot

	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Maksettu osinko tilikauden aikana		
Edelliseltä vuodelta /osake, euroa	0,12	0,00
Edelliseltä vuodelta yhteensä, milj. euroa	2,8	0,0
Esitetty varsinaisen yhtiökokouksen hyväksyttäväksi		
Tilikaudelta/osake, euroa	0,66	0,12
Tilikaudelta yhteensä, milj. euroa	15,3	2,8

Työsuhde-etuudet

23 Työsuhde-etuudet ja henkilöstömäärä

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	249,5	245,2
Osakeperusteiset kulut	0,9	0,5
Maksupohjaiset eläkekulut	33,4	32,9
Muut henkilösivukulut	19,2	16,2
	303,1	294,9
Konserniyhtiöiden toimitusjohtajien ja hallitusten jäsenten palkat ja palkkiot	3,0	3,3

Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden palkitsemista liitetiedossa 24 ja etuuspohjaisia eläkekuluja selvitetään tarkemmin liitetiedossa 25.

Osakeperusteiset maksut

Vuodet 2013–2015

SUORITUSPERUSTEINEN PALKKIO

Vuoden 2012 lopussa Lemminkäinen Oyj:n hallitus päätti uudesta konsernin avainhenkilöiden osakepohjaisesta kannustinjärjestelmästä. Järjestelmässä oli kolme ansaintajaksoa, jotka olivat kalenterivuodet 2013, 2014 ja 2015. Yhtiön hallitus päätti järjestelmän ansaintakriteerit ja niille asetettavat tavoitteet kunkin ansaintajakson alussa. Mahdollinen suoritusperusteinen palkkio ansaintajaksolta maksetaan yhtiön osakkeina ja rahana. Rahana maksettava osuus kattaa palkkiosta aiheutuvat verot ja veroluonteiset maksut. Osakkeita ei saa luovuttaa noin kahden vuoden mittaisen sitouttamisjakson aikana. Mikäli avainhenkilön työ- tai toimisuhte päättyy sitouttamisjakson aikana, on hänen pääsääntöisesti palautettava palkkiona annetut osakkeet yhtiölle vastikkeetta.

EHDOLLINEN PALKKIO

Osakepalkkiojärjestelmän piirissä olevilla avainhenkilöillä on osakeomistuksen ja työ- tai toimisuhteen jatkumisen perusteella mahdollisuus saada järjestelmässä ehdollista palkkiota, eli niin sanottuja lisäosakkeita. Ehdollisen palkkion saaminen edellyttää, että avainhenkilö ennestään omistaa tai hallituksen päättämään päivään mennessä hankkii yhtiön osakkeita hallituksen ennalta päättämän määrän tai osan siitä. Tällöin avainhenkilö saa ehdollisena palkkiona yhden lisäosakkeen jokaista hankkimaansa osaketta kohden, mikäli hänen työ- tai toimisuhteensa on edelleen voimassa ja hän edelleen omistaa osakeostomahdollisuuden alaiset osakkeet ehdollisen palkkion maksuhetkellä. Ehdollisen palkkion ansaintajakso oli kalenterivuodet 2013–2015.

Vuodet 2016–2018

Vuoden 2015 lopussa Lemminkäinen Oyj:n hallitus päätti uudesta konsernin avainhenkilöiden osakepohjaisesta kannustinjärjestelmästä. Järjestelmässä on kolme ansaintajaksoa, jotka ovat kalenterivuodet 2016, 2017 ja 2018. Yhtiön hallitus päättää kunkin ansaintajakson alussa järjestelmän ansaintakriteerit, niille asetettavat tavoitteet sekä jaettavien osakkeiden määrän ja osallistujat. Jokaisen ansaintajakson mahdollinen palkkio maksetaan neljässä osassa, joista jokainen vastaa 25 prosenttia kokonaispalkkiosta. Palkkioiden maksu tapahtuu ansaintajaksoa seuraavan neljän vuoden aikana. Mikäli ohjelmaan osallistuvan henkilön työ- tai toimisuhte päättyy ansainta- tai maksukauden aikana, hän ei pääsääntöisesti ole oikeutettu maksamattomiin palkkioihin. Palkkio maksetaan osakkeiden ja rahan yhdistelmänä. Rahana maksettavan osuuden tavoitteena on kattaa palkkiosta aiheutuvat verot ja veroluonteiset maksut. Palkkioiden maksua varten Lemminkäinen Oyj voi oman harkintansa mukaan käyttää yhtä tai useampaa seuraavista: uusia liikkeeseenlaskettuja osakkeita, yhtiön nykyisiä omia osakkeita, markkinoilta hankittuja osakkeita tai käteistä.

Osakepalkkiojärjestelmien kirjauksissa käytetyt tiedot esitetään seuraavassa taulukossa:

	Suoriteperusteinen palkkio			Ehdollinen palkkio
	2016	2015	2014	2014
Myöntämispäivä	2.3.2016	4.2.2015	7.2.2014	13.2.2014
Ansaintajakson alkamispäivä	1.1.2016	1.1.2015	1.1.2014	1.1.2014
Ansaintajakson päättymispäivä	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2014	31.12.2016
Sitouttamisjakson päättymispäivä	30.9.2017/30.9.2018/ 30.9.2019/30.9.2020	31.12.2016	31.12.2016	30.4.2017
Oikeuden syntymisehdot	Sijoitetun pääoman tuotto (ROCE), liikevoitto	Omavaraisuusaste, sijoitetun pääoman tuotto (ROCE)	Omavaraisuusaste, sijoitetun pääoman tuotto (ROI)	Osakeomistus- velvollisuus
Toteutustapa	Käteinen ja osake	Käteinen ja osake	Käteinen ja osake	Käteinen ja osake
Osakekurssi myöntämishetkellä, euroa	13,80	13,96	13,83	13,41
Osakkeen käypä arvo myöntämishetkellä, euroa *	13,24	13,86	13,31	12,81
Järjestelmästä annettavien osakkeiden enimmäislukumäärä myöntämishetkellä	291 600	266 074	259 730	
Muutokset enimmäislukumäärään ansaintakaudella	-19 200	-12 686	-90 898	
Järjestelmästä annettavien osakkeiden enimmäislukumäärä ansaintakauden lopussa	272 400	253 388	168 832	
Järjestelmästä ansaittujen osakkeiden lukumäärä			16 883	
Myöntämivuonna merkityt lisäosakkeet				860
Järjestelmän piiriin kuuluvien henkilöiden lukumäärä ansaintakauden lopussa	113	32	49	1
Ansaintakriteerien toteumaolettama ansaintakauden lopussa, %	75,0	30,0	10,0	
Ansaintakriteerien toteuma, %		0,0	21,0	
Arvio palautuvien osakepalkkioiden määrästä ennen sitouttamisjakson päättymistä, %	10,0	10,0	10,0	10,0

* Osakkeen käypä arvo järjestelmän myöntämishetkellä on osakkeen sen hetkinen arvo vähennettynä arvioituilla ansaintajakson aikana maksettavilla osingoilla.

Vuonna 2016 kirjattiin osakepalkkiojärjestelmistä jaksotettua kulua tuloslaskelmaan yhteensä 0,9 miljoonaa euroa (0,5). Osakepalkkiojärjestelmistä taseeseen kirjattu velka oli vuoden 2016 lopussa 1,0 miljoonaa euroa (0,1). Yhtiö arvioi ennen vuotta 2017 toteutuneista osakepalkkiojärjestelmistä vuonna 2017 realisoituvan kulun määrän olevan noin 1,0 miljoonaa euroa. Todellisten kustannusten määrä voi poiketa arvioidusta.

Henkilöstömäärät

	31.12.2016	31.12.2015
Henkilöstö tilikauden lopussa		
Toimihenkilöt	1 947	1 845
Työntekijät	2 297	2 214
	4 244	4 059
Henkilöstö tilikauden lopussa liiketoimintasegmenteittäin		
Päällystys	1 996	2 010
Infraprojektit	628	577
Suomen talonrakentaminen	1 048	947
Venäjän toiminnot	425	405
Emoyhtiö ja muut	147	120
	4 244	4 059

24 Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden palkitseminen

Lemminkäinen-konsernin lähipiiriin kuuluvat osakkuus- ja yhteisyritykset sekä johtoon kuuluvat avainhenkilöt mukaan lukien heidän lähipiirinsä. Johdon avainhenkilöihin kuuluvat yhtiön hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja ja konsernin johtoryhmän jäsenet.

Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden palkitseminen

Yhtiön hallitus päättää toimitusjohtajan ja konsernin johtoryhmän peruspalkasta ja luontoiseduista sekä lyhyen ja pitkän aikavälin palkitsemisesta HR-valiokunnan esityksen pohjalta. Lisäksi hallitus päättää vuosittain toimitusjohtajan ja johtoryhmän lyhyen ja pitkän aikavälin palkitsemisen mittarit ja niiden tavoitearvot, joilla pyritään tukemaan strategisten tavoitteiden saavuttamista. Hallitus päättää toimitusjohtajan esityksen pohjalta mittareiden mukaisten tavoitteiden saavuttamisesta sekä palkkioiden määrän.

Hallituksen hyväksymän palkitsemispolitiikan mukaisesti toimitusjohtajan ja konsernin johtoryhmän palkat koostuvat kiinteästä peruspalkasta, luontoiseduista, muista eduista, vuosittaisista lyhyen aikavälin kannustimista (tulospalkkio) sekä pitkän aikavälin osakepalkkiojärjestelmistä ja eläkejärjestelyistä.

Alla olevassa taulukossa esitetään toimitusjohtajan ja konsernin johtoryhmään kuuluvien henkilöiden palkitsemiseen liittyvät kulut. Palkkioista, palkoista ja muista työsuhte-etuuksista yhtiö kirjasi vuonna 2016 sosiaaliturvakulua 0,5 miljoonaa euroa (0,5). Sosiaaliturvakulut eivät sisälly alla olevassa taulukossa esitettyihin kuluihin. Taulukossa esitetyt summat ovat suoriteperusteisia, ja siihen sisältyvät tulos- ja osakepalkkiot perustuvat vuoden lopussa tehtyyn arvioon niiden toteutusta.

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Lyhytaikaiset työsuhte-etuudet	2,2	2,2
Casimir Lindholm	0,6	0,6
Muut johtoon kuuluvat avainhenkilöt kuin toimitusjohtaja	1,6	1,7
Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet	0,4	0,4
Casimir Lindholm	0,1	0,1
Muut johtoon kuuluvat avainhenkilöt kuin toimitusjohtaja	0,3	0,3
Osakeperusteiset maksut	0,3	0,2
Casimir Lindholm	0,2	0,1
Muut johtoon kuuluvat avainhenkilöt kuin toimitusjohtaja	0,1	0,1
Irtisanomisen yhteydessä suoritettut etuudet*	0,2	0,3
Muut johtoon kuuluvat avainhenkilöt kuin toimitusjohtaja*	0,2	0,3
Muut pitkäaikaiset etuudet	0,4	
Casimir Lindholm	0,1	
Muut johtoon kuuluvat avainhenkilöt kuin toimitusjohtaja	0,2	0,0
Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden palkitseminen yhteensä	3,3	3,1

* Ei sisällä osakeperusteisia maksuja eikä irtisanomisan lisäeläkekuluja

Lyhytaikaiset työsuhte-etuudet

Lyhytaikaiset työsuhte-etuudet sisältävät kiinteän rahapalkan, joka määräytyy tehtävän vaativuuden sekä tehtävää hoitavan henkilön kokemuksen ja suoriutumisen mukaan. Lisäksi erään sisältyy autoetu, matkapuhelinetu, ravintoetu sekä laajennetut vakuutukset vapaa-ajan tapaturmille ja matkustamiseen.

Johdon lyhyen aikavälin palkitseminen perustuu vuosittaiseen tulospalkkiomahdollisuuteen. Tulospalkkion suuruus riippuu vuoden alussa määriteltujen taloudellisten ja toiminnallisten tulostavoitteiden toteutumisesta. Lemminkäisen ylin johto on jaettu kahteen tulospalkkiorhyhmään, jotka määrittelevät kunkin henkilön maksimitulospalkkioprosentin. Henkilön tulospalkkiorhyhmän määräytyminen perustuu tehtävän vaativuuteen ja liiketoiminnalliseen vaikuttavuuteen. Tulospalkkiosta 75 % perustuu taloudellisiin tavoitteisiin ja 25 % perustuu toiminnallisiin tavoitteisiin. Lisäksi tulospalkkioiden maksamisen edellytyksenä on, että konsernin liike-tulos ylittää vuosittain sovitun rajan. Tulospalkkiotavoitteiden toteutumista seurataan neljännesvuosittain konsernin johtoryhmässä. Vuonna 2016 toimitusjohtajan ja konsernin johtoryhmän jäsenten tulospalkkion suuruus perustui mm. konsernin tai segmentin liikevoittoon, sidotun pääoman tuotto prosenttiin sekä tehostamiseen tai muihin kehittämiseen liittyvien tavoitteiden toteutumiseen. Toimitusjohtajan maksimitulospalkkio on 80 % ja konsernin johtoryhmän muiden jäsenten maksimitulospalkkio 60 % vuotuisesta rahapalkasta. Tulospalkkio maksetaan vuosittain rahana.

Lemminkäinen Oyj:n yhtiökokous valitsee vuosittain hallituksen jäsenet ja päättää heidän palkkionsa hallituksen nimitysvaliokunnan ehdotuksen pohjalta. Palkkiot maksetaan kokonaan rahana. Jäsenten toimikausi kestää seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättymiseen asti. Lemminkäisen hallituksen jäsenet eivät kuulu osakepohjaiseen palkkiojärjestelmään, eivätkä hallituksen jäsenet ole työsuhteessa Lemminkäiseen. Vuoden 2016 varsinainen yhtiökokous päätti hallituksen puheenjohtajan palkkioksi 10 000 euroa kuukaudessa (10 000) ja hallituksen jäsenten palkkioksi 3 000 euroa kuukaudessa (3 000). Lisäksi hallituksen jäsenille maksetaan 500 euron kokouspalkkio (500). Tarkastusvaliokunnan puheenjohtajalle maksetaan 1 000 euron (1 000) ja jäsenille 500 euron (500) kokouskohtainen palkkio valiokunnan kokouksista. Suomen ulkopuolella asuville jäsenille kokouskohtaiset palkkiot maksetaan 1 000 eurolla (1 000) korotettuna.

Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet

Toimitusjohtajan ja muiden Lemminkäisen johtoryhmän jäsenten lisäeläkejärjestelyt pohjautuvat maksuperusteiseen käytäntöön sekä vapaakirjan ansaitsemiseen. Maksun suuruus määräytyy prosentteina vuosipalkasta. Toimitusjohtajalla ja konsernin muilla johtoryhmän jäsenillä on oikeus siirtyä eläkkeelle 63 vuotta täytettyään. Maksuperusteisen lisäeläkejärjestelyn suuruus toimitusjohtajalla ja muilla johtoryhmän jäsenillä on 20 prosenttia kiinteästä vuosipalkasta.

Muut pitkäaikaiset etuudet

Vuonna 2015 toimitusjohtajalle ja konsernin johtoryhmälle on sovittu vuosille 2016–2018 tulospalkkio, jonka tavoitteena oli varmistaa liiketoiminnan jatkuvuus ja tuloksellisuus pitkällä tähtäimellä. Uudelleenjärjestelyiden takia palkkiojärjestelyä muokattiin vuonna 2016 siten, että mahdollinen palkkio tulee maksuun vuonna 2018, mikäli henkilö on edelleen työsuhteessa ja se vastaa yhteensä enintään 12 kuukauden rahapalkkaa. Palkkion maksamisen kriteerinä on muun muassa konsernin rahoitusjärjestelyiden onnistuminen suunnitellulla tavalla. Palkkio koskee toimitusjohtajaa, sekä niitä henkilöitä, jotka ovat olleet konsernin johtoryhmän jäsenenä kesäkuussa 2016.

Kulut muista pitkäaikaisista eduista syntyivät lähipiirin konsernin henkilöstökäytäntöjen mukaisista palvelusvuosipalkkioista sekä suoriutumiseen perustuvista harkinnanvaraisista palkkioista.

Irtisanomisen yhteydessä suoritettavat etuudet

Lemminkäisen toimitusjohtajasopimuksen ja muiden johtoryhmän jäsenten irtisanomisaika on kuusi kuukautta. Mikäli yhtiö irtisanoo toimitusjohtajasopimuksen, on toimitusjohtajalla sopimuksen päättyessä oikeus kertakaikkiseen erokorvaukseen, joka vastaa 12 kuukauden rahapalkkaa sopimuksen päättymishetkellä. Muilla johtoryhmän jäsenillä vastaava korvaus vastaa kuuden kuukauden rahapalkkaa sopimuksen päättymishetkellä.

Osakeperusteiset maksut

OSAKEPOHJAINEN KANNUSTINJÄRJESTELMÄ VUOSINA 2013–2015

Vuosina 2013–2015 konsernin avainhenkilöiden osakepohjainen kannustinjärjestelmä koostui suoritusperusteisesta ja ehdollisesta palkkiosta.

Suoritusperusteinen palkkio koostui kolmesta ansaintajaksosta, jotka olivat kalenterivuodet 2013, 2014 ja 2015. Yhtiön hallitus päätti järjestelmän ansaintakriteerit ja niille asetettavat tavoitteet kunkin ansaintajakson alussa. Vuonna 2015 osakepalkkiojärjestelmän ansaintakriteerit olivat konsernin sijoitetun pääoman tuotto (ROCE) ja omavaraisuusaste. Toimitusjohtajan maksimiosakepalkkio oli 100 prosenttia ja johtoryhmän muiden jäsenten 80 prosenttia vuotuisesta rahapalkasta.

Suoritusperusteisen palkkion lisäksi avainhenkilöillä on osakeomistuksen ja työ- ja toimisuhteen jatkumisen perusteella mahdollisuus saada järjestelmässä ehdollista palkkiota. Ehdollisen palkkion tavoitteena on kannustaa konsernin avainhenkilöitä omistamaan yhtiön osakkeita. Ehdollisen palkkion ansaintajakso oli kalenterivuodet 2013–2015.

OSAKEPOHJAINEN KANNUSTINJÄRJESTELMÄ VUOSINA 2016–2018

Vuoden 2015 lopussa Lemminkäinen Oyj:n hallitus päätti uudesta konsernin avainhenkilöiden osakepohjaisesta kannustinjärjestelmästä. Järjestelmässä on kolme ansaintajaksoa, jotka ovat kalenterivuodet 2016, 2017 ja 2018. Yhtiön hallitus päättää kunkin ansaintajakson alussa järjestelmän ansaintakriteerit, niille asetettavat tavoitteet sekä jaettavien osakkeiden määrän ja osallistujat. Vuonna 2016 palkkio perustuu Lemminkäinen-konsernin sijoitetun pääoman tuottoon (ROCE). Vuonna 2016 toimitusjohtajan maksimiosakepalkkio oli 38 000 brutto-osaketta ja konsernin johtoryhmän muiden jäsenten 12 500 brutto-osaketta. Hallitus suosittelee, että yhtiön toimitusjohtaja ja konsernin johtoryhmän jäsenet omistavat 50 prosenttia järjestelmän perusteella saamistaan osakkeista niin kauan, kunnes heidän osakeomistustensa arvo vastaa heidän kuuden kuukauden palkkaansa. Tämä omistus tulisi säilyttää työ- tai toimisuhteen voimassaoloajan. Osakeperusteisista maksuista kerrotaan tarkemmin liitetiedossa 23.

25 Eläkevelvoitteet

Yhtiöllä on sen toimintamaissa useita maksupohjaisia eläkejärjestelyjä, joiden osalta noudatetaan kyseisten maiden paikallisia säännöstöjä ja käytäntöjä. Yhtiön merkittävin eläkejärjestelmä on Suomen TyEL, jossa etuudet määrittyvät suoraan etuudensaajan ansioiden mukaan. TyEL-eläkevakuutus on pääosin järjestetty eläkevakuutusyhtiöiden kautta ja niitä käsitellään maksupohjaisina eläkejärjestelyinä.

Vuoden 2016 lopussa sekä vertailukaudella yhtiöllä oli etuuspohjaisia eläkejärjestelyjä vain Suomessa, ja ne ovat loppupalkkaan perustuvia, lakisääteistä eläkettä täydentäviä tai ennen lakisääteistä eläkeikää eläkkeelle siirtymisen mahdollistavia järjestelyitä. Lemminkäisen etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden varat koostuvat kokonaisuudessaan hyväksytyistä vakuutus sopimuksista. Etuuspohjaisiin eläkevelvoitteisiin ei liity vähimmäisrahastointivelvoitteita eivätkä ne sisällä sijoituksia Lemminkäiseen tai yhtiön käyttämiin kiinteistöihin tai muihin varoihin. Varojen odotettu tuotto on arvio henkivakuutusyhtiön pitkän aikavälin kokonaishyvityksestä. Eläkejärjestelyiden piiriin kuuluvia henkilöitä oli kauden lopussa yhteensä 88 (95), joista eläkeläisiä oli 87 (84) henkilöä.

Vuonna 2016 eläkevelvoitteet muuttuivat saamisiksi, joka johtui eläkkeiden indeksikorotuksen ja vakuutusyhtiön asiakashyvitysolettaman muutoksista. Yhtiö arvioi, ettei se joudu vuoden 2017 aikana suorittamaan olennaisia etuuspohjaisiin eläkejärjestelyihin liittyviä maksuja. Arvio voi poiketa toteutuvista luvuista.

Milj. euroa	31.12.2017 (ennuste)	31.12.2016	31.12.2015
Taseeseen kirjattu			
Rahastoitujen velvoitteiden nykyarvo*	11,7	12,5	0,2
Järjestelyyn kuuluvien varojen käypä arvo*	-12,2	-12,9	-0,1
Eläkejärjestelyvelvoitteet taseessa (-vara / +velka)	-0,4	-0,4	0,1

* Vuodesta 2016 lähtien luvut on esitetty bruttoperiaatteella.

	31.12.2016	31.12.2015
Vakuutusmatemaattiset oletukset		
Diskonttauskorko, %	1,0	2,7
Inflaatioaste, %	1,1	1,2
Vakuutusyhtiön asiakashyvitysolettama, %	1,7	1,2
Eläkkeiden korotusolettamus, %	1,3	1,4

	31.12.2016	31.12.2015
Herkkyysanalyysi, vaikutus rahastoitujen velvoitteiden nykyarvoon		
Inflaatioaste, % +0,5 prosenttiyksikköä	5,79	109,20
Inflaatioaste, % -0,5 prosenttiyksikköä	-5,30	-70,20
Diskonttauskorko, % +0,5 prosenttiyksikköä	-5,10	-4,20
Diskonttauskorko, % -0,5 prosenttiyksikköä	5,60	4,60

Yllä oleva herkkyysanalyysi on laadittu muuttamalla vakuutusmatemaattista olettaa 0,5 prosenttiyksikköä muiden olettamien pysyessä muuttumattomina. Herkkyysanalyysin laskennassa on noudatettu samaa menetelmää kuin taseen eläkevelvoitteita laskettaessa.

Muut liitetiedot

26 Sijoitukset

Tytäryritykset

31.12.2016	Konsernin omistusosuus, %	Emoyhtiön omistusosuus, %	Emoyhtiön omistusosuus, kpl
Lemminkäinen Talo Oy, Helsinki	100,0	100,0	2 183 663
Lemminkäinen Infra Oy, Helsinki	100,0	100,0	1 338
Lemcon Networks Oy, Helsinki	100,0	100,0	392 000
UAB Lemcon Vilnius, Liettua	100,0	100,0	
UAB Lemminkäinen Lietuva, Liettua	99,9	99,9	3 747 989
Lemminkäinen International Oy, Helsinki	100,0		
Lemminkäinen Russia Oy, Helsinki	100,0		
Lemminkäinen Co., Ltd, Kiina	100,0		
Lemminkäinen Construction (India) Private Limited, Intia	100,0		
Lemcon HR Oy, Helsinki	100,0		
Lemminkäinen Polska Sp.Z O.O, Puola	100,0		
OOO Lemminkäinen Service, Venäjä	100,0		
OOO Lemminkäinen Stroy, Venäjä	100,0		
ZAO Lemminkäinen Rus, Venäjä	100,0		
Lemcon Argentina S.R.L, Argentiina	100,0		
LEMCON Baumanagement GmbH, Saksa	100,0		
Lemcon Network Services Ltd, Iso-Britannia	100,0		
Lemcon Venezuela C.A., Venezuela	100,0		
Pasila Telecom Oy, Helsinki	100,0		
Artic Pukk & Grus AS, Norja	100,0		
Asfalt Remix AS, Norja	75,0		
Lemminkäinen A/S, Tanska	100,0		
Lemminkäinen Industri AS, Norja	100,0		
Lemminkäinen Eesti AS, Viro	100,0		
Lemminkäinen Norge AS, Norja	100,0		
Lemminkäinen Sverige AB, Ruotsi	100,0		
SIA Lemminkäinen Latvija, Latvia	100,0		
Landvetterkrossen AB, Ruotsi	100,0		

Yhtiön kaikki tytäryhtiöt on yhdistelty konsernitilinpäätökseen. Määräysvallattomien osakkeenomistajien osuus konsernin tytäryhtiöistä on kirjattu äänivallan ja omistusosuuden suhteessa lukuun ottamatta norjalaista Asfalt Remix AS:ää. Yhtiöllä on velvoite hankkia Asfalt Remix AS:n määräysvallattomien omistajien osuus sovitun ajanjakson kuluessa, jonka vuoksi siitä ei ole kirjattu yhtiön taseeseen määräysvallattomien omistajien osuutta. Kyseinen velvoite on arvostettu käypään arvoon ja kirjattu konsernin taseeseen velaksi. Kirjattu velka ei ole määrältään olennainen.

Määräysvallattomien omistajien osuus konsernitaseessa oli vuoden 2016 lopussa yhteensä 0,0 miljoonaa euroa (0,1), eikä se ole yhtiön kannalta olennainen.

Yhtiön tiedossa ei ole sen kirjaamiin varoihin liittyviä rajoitteita vuoden 2016 lopussa.

Yhteisyritykset

Konsernin yhteisyritykset eivät ole yksittäin tarkasteltuna olennaisia.

31.12.2016	Konsernin omistusosuus, %	
Genvej A/S, Tanska		50,0
Nordasfalt AS, Norja		50,0

Milj. euroa	2016	2015
Osuudet yhteisyrityksissä 1.1.	4,7	6,9
Muuntoero	0,3	-0,3
Vähennykset		-2,8
Saadut osingot	-0,6	-0,6
Kirjattu tulososuus	1,0	1,4
Osuudet yhteisyrityksissä 31.12.	5,4	4,7

Osakkuusyhtiöt

Vuoden 2016 alussa konsernissa oli yksi osakkuusyhtiö (Finavo Oy), jonka koko osakekanta hankittiin vuoden 2016 aikana.

Milj. euroa	2016	2015
Osuudet osakkuusyhtiöissä 1.1.	0,0	0,0
Vähennykset	-0,5	0,0
Kirjattu tulososuus	0,5	
Osuudet osakkuusyhtiöissä 31.12.		0,0

Muut osakkeet ja osuudet

Yhtiöllä on muita osakkeita ja osuuksia, joista pääosa on kiinteistöosakkeita. Yhtiön muut osakkeet ja osuudet esitetään taseessa pitkäaikaisina myytävissä olevina rahoitusvaroina. Liitetiedossa 20 esitetään muissa osakkeissa ja osuuksissa tapahtuneet muutokset.

27 Muut vuokrasitoumukset

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Peruuttamattomien vuokrasopimusten vähimmäisvuokrat		
Vuoden tai sitä lyhyemmän ajan kuluessa	12,6	10,7
Yli yhden, mutta enintään viiden vuoden kuluessa	25,4	21,1
Yli viiden vuoden kuluttua	6,5	8,4
	44,5	40,2
Peruuttamattomat vuokrasopimusten vähimmäisvuokrat sisältävät leasingvastuita seuraavasti		
Vuoden tai sitä lyhyemmän ajan kuluessa	6,0	4,7
Yli yhden, mutta enintään viiden vuoden kuluessa	10,4	6,5
Yli viiden vuoden kuluttua	0,1	0,3
	16,5	11,5

Peruuttamattomat vuokrasitoumukset ovat pääosin kiinteistöjen ja leasingkoneiden vuokrasopimuksia.

28 Ehdolliset varat ja velat

Vakuudet ja vastuusitoumukset

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Vaihto-omaisuusyhtiöiden antamat vakuudet*	144,4	173,4
Pantattu omaisuus		
Omasta puolesta**	3,6	5,1
Takaukset		
Osakkuus- ja yhteisyritysten puolesta		12,4
Työyhteenliittymien ja kiinteistöyhtiöiden puolesta	0,6	1,8
Muiden puolesta***	4,6	10,2
	5,2	24,4
Investointien ostositoumukset	2,7	1,1

* Vaihto-omaisuusyhtiöiden antamat vakuudet on annettu niiden velkojen vakuudeksi.

** Sisältää takautuvan oikaisun vertailukauden vakuuksiin.

*** Takaukset on annettu 1.9.2015 myydyin Ruotsin talonrakentamisläiketoiminnan puolesta (Rekab Entreprenad AB). Liiketoiminnan ostaneet tahot ovat antaneet vastasitoumuksen osalle näistä takauksista.

Yhtiöllä on lisäksi hybridilainoihin liittyviä kertyneitä korkoja raportointipäivänä 0,8 miljoonaa euroa (2,7), joita ei ole kirjattu taseeseen.

Lisätietoa asfalttikartelliin liittyvistä vahingonkorvausoikeudenkäynneistä löytyy liitetiedosta 2. Yhtiöllä on lisäksi muita yksittäisiä liiketoimintaan liittyviä oikeudenkäyntejä, joiden lopputulos on epävarma. Yhtiö arvioi, ettei näillä oikeudenkäynneillä ei ole olennaista vaikutusta yhtiön taloudelliseen asemaan.

Rakennustoiminnassaan Lemminkäinen käyttää raaka-aineena mm. valmisbetonia. Vuoden 2016 aikana joissain, etenkin infrahankkeissa, on syntynyt epäilyksiä siitä, että Suomessa käytetty valmisbetoni ei kaikilta osin täyttäisi sille asetettuja laatuvaatimuksia. Kuten julkisuudessa on Suomessa kirjoitettu, on herännyt epäilyjä siitä, että esim. Turun T3-sairaalan kansirakennushankkeessa, jossa Lemminkäinen on toiminut projektinjohtourakoitsijana, rakenteissa käytetty valmisbetoni ei täyttäisi sille asetettuja laatuvaatimuksia, jonka johdosta tiettyjä rakenteita on jouduttu jopa purkamaan. Lemminkäisen käsityksen mukaan betonin laadusta on vastuussa betonin toimittanut taho, jolloin Lemminkäisen tulisi saada korvaus mahdollisista laatupoikkeamista johtuvista kuluista tältä taholta.

29 Liiketoimet lähipiirin kanssa

Lemminkäinen-konsernin lähipiiriin kuuluvat osakkuus- ja yhteisyritykset sekä johtoon kuuluvat avainhenkilöt mukaan lukien heidän lähipiirinsä. Johdon avainhenkilöihin kuuluvat yhtiön hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja ja johtoryhmän jäsenet.

Liiketoimet lähipiirin kanssa

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Tavaroiden ja palveluiden myynti		
Osakkuus- ja yhteisyrityksille	1,7	1,7
Johtoon kuuluville avainhenkilöille ja heidän lähipiireilleen		0,1
	1,7	1,8
Tavaroiden ja palveluiden ostot		
Osakkuus- ja yhteisyrityksiltä	3,7	5,2
Johtoon kuuluvilta avainhenkilöiltä ja heidän lähipiireiltään		0,2
	3,7	5,3

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Tavaroiden/palveluiden ostoista/myynneistä aiheutuvat loppusaldot		
Myyntisaamiset		
Osakkuus- ja yhteisyrityksiltä	0,0	0,0
Johtoon kuuluvilta avainhenkilöiltä ja heidän lähipiireiltään		0,1
	0,0	0,1
Ostovelat osakkuus- ja yhteisyrityksille	0,2	0,2
Lainasaamiset osakkuus- ja yhteisyrityksiltä	0,3	0,3

Lähipiiritransaktiot olivat markkinahintaisia.

30 Liiketoiminnan rahavirtojen oikaisut

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Poistot ja arvonalentumiset	34,5	38,4
Osuus osakkuus- ja yhteisyritysten tuloksista	-1,5	-1,4
Tuloslaskelmaan kirjatut rahoitustuotot ja -kulut	18,4	20,6
Varausten muutos	-7,6	1,3
Luottotappiot	1,1	1,1
Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot sekä muut tuotot ja kulut joihin ei liity maksua	-6,4	-0,6
Muut	3,8	27,3
	42,4	86,7

Muut erä sisältää kurssieroja, vaihto-omaisuuden alaskirjausten sekä muiden ei-maksuperusteisten erien oikaisuja.

31 Muut laajan tuloksen erät

Milj. euroa	Ennen veroja	Verot	Verojen jälkeen
2016			
Muuntoerot	7,3		7,3
Etuuspohjaiset eläkevelvoitteet	0,6	-0,1	0,4
	7,8	-0,1	7,7
2015			
Muuntoerot	-4,2		-4,2
Etuuspohjaiset eläkevelvoitteet	0,4	-0,1	0,3
	-3,8	-0,1	-3,9

32 Uudet IFRS standardit

Vuonna 2016 voimaan tulleet uudet standardit, tulkinnat ja IFRS-standardeihin tehdyt vuosittaiset parannukset ja muutokset

Millään 1.1.2016 alkaneella tilikaudella yhtiön käyttöönottamalla IFRS-standardilla, IFRIC-tulkinnalla tai IFRS-standardeihin tehdyllä vuosittaisella parannuksella tai muutoksella ei ole olennaista vaikutusta yhtiön konsernitilinpäätökseen.

Myöhemmin voimaan tulevat yhtiön soveltamat uudet standardit, tulkinnat ja IFRS-standardeihin tehdyt vuosittaiset parannukset tai muutokset**IFRS 15 Myyntituotot asiakassopimuksista****MUUTOKSEN LUONNE**

IFRS 15 Myyntituotot asiakassopimuksista –standardi julkaistiin vuoden 2014 toukokuussa. Tämän jälkeen IASB julkaisi huhtikuussa 2016 selvennyksiä standardiin sekä lisäsi siirtymässä käytettävien apukeinojen määrää. EU ei ole vielä hyväksynyt standardiin tehtyjä selvennyksiä eikä uusia apukeinoja. Standardin voimaantuloajankohta on 1.1.2018 tai sen jälkeen alkava tilikausi. IFRS 15 määrittää miten ja milloin tuotot sopimuksista asiakkaiden kanssa tulee kirjata. Standardin lähtökohta on asiakassopimus, johon tulee soveltaa viisivaiheista mallia. Keskeistä tuottojen kirjaamisessa on määräysvallan siirtyminen. Tuotot kirjataan joko ajan kuluessa tai yhtenä ajankohtana. Uusi standardi korvaa voimaan tullessaan nykyiset IAS 18 ja IAS 11 standardit.

ARVIOIDUT VAIKUTUKSET

Yhtiön tekemän vaikutusanalyysin perusteella tämän hetkinen arvio on, että uusi standardi ei tule olennaisesti vaikuttamaan konsernitilinpäätökseen muuten kuin lisäämällä liitetietoja. Arvio on alustava ja tarkentuu lähempänä soveltamisajankohtaa. Lemminkäisen liiketoiminnan luonteesta johtuen lopulliset vaikutukset ovat riippuvaisia soveltamisajankohdan sopimusrakenteesta sekä sen hetkistä käytettävistä sopimusehdoista ja projektimuodoista.

Alustavien analyysien perusteella on tunnistettu sopimuselementtejä, joiden käsittely tulee eroamaan nykyisestä käytännöstä. Ensinnäkin suoritevelvoitteiden määrä saattaa kasvaa etenkin Suomen talonrakentaminen –segmentissä, missä sopimus voi kattaa useamman erillisen rakennuksen rakentamisen. Suoritevelvoitteiden määrä kasvaa myös mikäli Lemminkäinen sitoutuu lakia tai yleisiä ehtoja pidempiin takuuaikeihin. Tällöin ylittävä osuus erotetaan tuloutuksessa, ja se tuloutetaan vasta kun palveluita suoritetaan. Lemminkäisen nykyisten tuloutusperiaatteiden mukaisesti ylimenevää takuuaikaa ei eroteta tuloutuksessa. Toiseksi transaktiohinnat ovat pääosin muuttuvia Lemminkäisen sopimuksissa, jolloin uuden standardin mukaan niiden arvioinnissa tulee soveltaa kahta eri tapaa sopimukseen liittyvän epävarmuuden luonteesta riippuen. Nykyisen käytännön mukaisesti Lemminkäisellä muuttuvat elementit huomioidaan kun ne ovat luotettavasti määriteltävissä. Suurin osa Lemminkäisen palveluista on nykyisten standardien mukaan osatuloutettavia. Uuden standardin kriteeri ajan kuluessa tuloutukselle täytyy suurimmassa osassa Lemminkäisen sopimuksia eikä tuloutusajankohdan näin ollen odoteta muuttuvan merkittävästi uuden standardin myötä. Suomen talonrakentaminen –segmentin omaperusteiset kohteet tuloutetaan luovutuksen mukaan, mikä ei tule muuttumaan IFRS 15:n myötä.

KÄYTTÖÖNOTTOPÄIVÄ JA -METODI

Yhtiö ottaa standardin käyttöön takautuvasti soveltaen 1.1.2018 hyödyntäen kaikkia käytössä olevia apukeinoja. Kaksi apukeinoa on vielä EU:n hyväksyntäprosessissa.

Kuvaus apukeinoista

- Yhtiön ei tarvitse oikaista tilikauden 2017 aikana kokonaan toteutettuja sopimuksia.
- Tilikauden 2017 loppuun mennessä päättyvien sopimusten muuttuvaa vastiketta ei tarvitse oikaista vertailukausilta.
- Yhtiön ei tarvitse esittää täyttämättömille suoritevelvoitteille allokoitun transaktiohinnan määrää vertailukaudelta eli 31.12.2017 eikä tarkempaa kuvausta niiden täyttämisestä.
- EU:n hyväksyntäprosessi kesken: Yhtiön ei tarvitse oikaista sopimuksia, jotka ovat kokonaan toteutettuja ensimmäisen esitettävän kauden alussa.
- EU:n hyväksyntäprosessi kesken: Yhtiön ei tarvitse uudelleen arvioida ennen siirtymäkauden alkua tehtyjä sopimusmuutoksia vaan se voi huomioida niiden yhteenlasketun vaikutuksen määriteltessään transaktiohintaa, täyttämättömiä ja täytettyjä suoritevelvoitteita sekä transaktiohinnan allokoimista suoritevelvoitteille.

IFRS 9 Rahoitusinstrumentit**MUUTOKSEN LUONNE**

IFRS 9 Rahoitusinstrumentit –standardi julkaistiin vuoden 2014 heinäkuussa ja se tulee voimaan 1.1.2018 tai sen jälkeen alkavalla tilikaudella. Standardi vaikuttaa muun muassa rahoitusinstrumenttien luottotappioiden kirjaamiseen. Luottotappiot kirjataan standardin mukaan odotettuihin tappioihin perustuen. Lisäksi standardi vaikuttaa rahoitusvarojen- ja velkojen luokitteluun ja arvostamiseen.

ARVIOIDUT VAIKUTUKSET

IFRS 9 standardin merkittävin vaikutus Lemminkäisen tilinpäätökseen tulee siitä, että odotetut luottotappiot rahoitusvaroista kirjataan aikaisemmin suhteessa asiakkaan luottoriikkiin. Yhtiön suurimmat yksittäiset IFRS 9 soveltamisalaan kuuluvat rahoitusvarat ovat myyntisaamiset ja osatuloutussaamiset. Näiden rahoitusvarojen alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä odotetut luottotappiot kirjataan pääasiallisesti historialliseen tietoon perustuen. Tämän jälkeen myyntisaamisten odotetut luottotappiot kirjataan yhtiön määrittelemän mallin mukaisesti. Tämän hetkisen arvion mukaan yhtiö ei odota standardin käyttöönotolla olevan olennaista vaikutusta vuositilinpäätökseen. Lemminkäisen harjoittaman liiketoiminnan kausiluonteisuus aiheuttaa toiminnalle ominaisia muutoksia rahoitusvaroissa tilikauden aikana. Tästä johtuen odotettujen luottotappioiden kirjaaminen vaikuttaa vuosineljänneksistä esitettäviin tuloksiin. Lisäksi standardi vaikuttaa rahoitusvarojen ja -velkojen luokitteluun ja arvostamiseen, mutta tällä ei ole olennaista vaikutusta yhtiön konsernitilinpäätökseen.

KÄYTTÖÖNOTTOPÄIVÄ JA -METODI

Yhtiö ottaa standardin käyttöön takautuvasti soveltaen 1.1.2018.

IFRS 16 Vuokrasopimukset**MUUTOKSEN LUONNE**

IFRS 16 Vuokrasopimukset -standardi julkaistiin vuoden 2016 tammikuussa. Standardin voimaantuloajankohta on 1.1.2019 tai sen jälkeen alkava tilikausi. Standardin aikaisempi soveltaminen edellyttää, että IFRS 15 on otettu käyttöön. Standardin voimaantulo EU-alueella vaatii EU:n hyväksynnän, jonka jälkeen sen soveltaminen on sallittua. Standardia sovelletaan vuokralle ottajan tilinpäätökseen. Kaikki vuokrasopimukset kirjataan taseeseen arvoltaan pieniä vuokrakohteita ja lyhytaikaisia vuokrasopimuksia lukuun ottamatta.

ARVIOIDUT VAIKUTUKSET

Tämän hetkisen arvion mukaan standardin käyttöönotto lisää aineellisten hyödykkeiden sekä korollisten velkojen määrää. Standardin käyttöönotolla ei odoteta olevan merkittävää vaikutusta tilikauden tulokseen eikä omaan pääomaan.

Muut myöhemmin voimaan tulevat standardit, tulkinnat ja IFRS-standardeihin tehdyt vuosittaiset parannukset

Millään muulla julkaistulla, muttei vielä voimassa olevalla IFRS-standardilla, IFRIC-tulkinnalla tai IFRS-standardeihin tehtävällä vuosittaisella parannuksella tai muutoksella ei odoteta olevan olennaista vaikutusta konsernitilinpäätökseen.

Emoyhtiön tuloslaskelma (FAS)

Milj. euroa	Liite	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Liikevaihto	1	34,1	33,8
Valmistus omaan käyttöön			0,0
Liiketoiminnan muut tuotot	2	30,7	3,8
Materiaalit ja palvelut	3	0,2	0,2
Henkilöstökulut	4	14,5	10,0
Poistot ja arvonalentumiset	5	6,2	7,8
Liiketoiminnan muut kulut	6	21,9	25,2
Liikevoitto/-tappio		22,0	-5,5
Rahoitustuotot ja -kulut	7	-21,5	-18,5
Tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja		0,5	-24,0
Tilinpäätössiirrot	8	37,8	26,5
Tuloverot	9	-8,5	-0,5
Tilikauden tulos		29,8	2,1

Emoyhtiön tase (FAS)

Milj. euroa	Liite	31.12.2016	31.12.2015
VASTAAVAA			
Pysyvät vastaavat	10		
Aineettomat hyödykkeet		5,5	9,6
Aineelliset hyödykkeet		10,8	12,0
Osuudet saman konsernin yrityksissä	11	154,2	114,2
Muut sijoitukset		0,9	1,0
		171,3	136,8
Valtuutetut vastaavat	12		
Pitkäaikaiset saamiset		81,7	116,9
Laskennalliset verosaamiset		12,4	20,9
Lyhytaikaiset saamiset		59,4	61,6
Rahat ja pankkisaamiset		115,5	118,3
		269,0	317,7
		440,3	454,5
VASTATTAVAA			
Oma pääoma	13		
Osakepääoma		34,0	34,0
Ylikurssirahasto		5,7	5,7
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto		90,6	90,6
Edellisten tilikausien voitto		44,9	45,6
Tilikauden tulos		29,8	2,1
		205,0	177,9
Pakolliset varaukset	14		
Muut pakolliset varaukset		5,1	13,0
Vieras pääoma	15		
Pitkäaikainen vieras pääoma		135,2	212,9
Lyhytaikainen vieras pääoma		95,0	50,6
		230,2	263,5
		440,3	454,5

Emoyhtiön rahavirtalaskelma (FAS)

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Liiketoiminnan rahavirta		
Tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja	0,5	-24,0
Oikaisut		
Poistot ja arvonalentumiset	6,2	7,8
Rahoitustuotot ja -kulut	21,5	18,5
Muut oikaisut	-9,1	0,4
Rahavirta ennen käyttö pääoman muutosta	19,0	2,7
Käyttöpääoman muutokset		
Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten lisäys(-)/vähennys(+)	-7,0	4,4
Lyhytaikaisten korottomien velkojen lisäys(+)/vähennys(-)	5,0	-0,9
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja	17,1	6,2
Maksetut korot ja muut rahoituskulut	-40,6	-76,8
Saadut korot ja muut rahoitustuotot	15,3	40,2
Tuloverot	0,0	0,0
Liiketoiminnan rahavirta	-8,3	-30,5
Investointien rahavirta		
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-0,9	-0,7
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutustulot	0,2	1,1
Luovutustulot muista sijoituksista	1,0	0,7
Ostetut tytäryhtiöosakkeet	-40,0	
Investointien rahavirta	-39,6	1,1
Rahoituksen rahavirta		
Pitkäaikaisten saamisten lisäys(-)/vähennys(+)	37,6	-120,1
Saadut konserniavustukset	26,5	22,2
Konsernisaamisten/-velkojen muutos	74,6	206,0
Lyhytaikaisten lainojen nostot	49,6	29,5
Lyhytaikaisten lainojen takaisinmaksut	-62,7	-79,7
Pitkäaikaisten lainojen takaisinmaksut	-77,7	-29,1
Maksetut osingot	-2,8	
Rahoituksen rahavirta	45,1	28,8
Rahavarojen lisäys(+)/vähennys(-)	-2,8	-0,6
Rahavarat tilikauden alussa	118,3	118,9
Rahavarat tilikauden lopussa	115,5	118,3

Emoyhtiön tilinpäätöksen laatimisperiaatteet 31.12.2016

Lemminkäinen Oyj:n tilinpäätös on laadittu Suomen kirjanpitolain mukaisesti (FAS).

Ulkomaanrahan määräiset erät

Ulkomaanrahan määräiset tapahtumat on muutettu toimintavaluutaksi tapahtumapäivän kurssiin. Tilinpäätöshetkellä taseessa olevat saamiset ja velat on muunnettu tilinpäätöspäivän kurssiin.

Johdannaisinstrumentit ja riskien hallinta

Johdannaissopimukset on solmittu vähentämään liiketoiminnan riskejä, korkoriskejä sekä suojaamaan valuuttamääräisiä tase-eriä. Johdannaisinstrumentit arvostetaan käypään arvoon ja luokitellaan käyttäen käypien arvojen kolmitasoista hierarkiaa. Tason 1 instrumentit ovat markkinoilla aktiivisen kaupankäynnin kohteena, joten niiden käyvät arvot ovat saatavilla tehokkailta markkinoilta. Tason 2 instrumenttien käyvät arvot perustuvat markkinoilta saataviin tietoihin ja yleisesti hyväksyttyihin arvostusmalleihin. Tason 3 käyvät arvot eivät perustu todennettavissa olevaan markkinatietoon, vaan välittäjien antamiin noteerauksiin ja markkina-arvostusraportteihin. Yhtiön kaikki johdannaiset on luokiteltu käyvän arvon hierarkian tasolle 2 vuonna 2016. Vuonna 2015 hyödykejohdannaiset olivat luokiteltuna hierarkian tasolle 3.

Valuuttajohdannaisilla suojaudutaan ennakoitujen valuuttamääräisten rahavirtojen muutokselta sekä valuuttamääräisten saamisten ja velkojen arvonmuutoksilta. Yhtiö on käyttänyt valuuttatermiinisopimuksia, jotka arvostetaan tilinpäätöspäivänä käyttäen tilinpäätöspäivän valuuttatermiinikursseja.

Korkojohdannaisilla suojaudutaan korkotason vaihtelun aiheuttamilta muutoksilta yhtiön tulokseen, taseeseen ja rahavirtaan. Yhtiö on käyttänyt koronvaihtosopimuksia, joiden käyvät arvot lasketaan diskonttaamalla sopimusten tulevat kassavirrat nykyarvoon.

Lemminkäinen Oyj:n päällystysliiketoimintaa harjoittavat tytäryhtiöt käyttävät hyödykejohdannaisia bitumin hintariskin hallintaan. Osa johdannaisista toteutetaan keskitetysti Lemminkäinen Oyj:n toimesta ulkoisten vastapuolten kanssa ja vastaavat sisäiset johdannaiskaupat toteutetaan konsernin sisäisillä transaktioilla kunkin tytäryhtiön kanssa. Lemminkäinen Oyj:lle ei näin ollen synny merkittävää tulosvaikutusta hyödykejohdannaisista.

Yhtiö ei ole soveltanut suojauslaskentaa johdannaisiin. Siitä huolimatta johdannaissopimukset on solmittu suojaamistarkoituksessa. Käyvän arvon muutokset

johdannaisista kirjataan tuloslaskelman rahoituseriin tai liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin niiden käyttötarkoituksen mukaisesti. Käyvän arvon muutokset on esitetty liitetietojen kohdassa 7.

Pysyvien vastaavien arvostus ja jaksotus

Pysyvät vastaavat on esitetty taseessa alkuperäiseen hankintamenoa vähennettynä taloudellisen pitoajan mukaan lasketuilla suunnitelmapoistoilla. Lisäksi joidenkin maa-alueiden arvoon sisältyy arvonorotuksia. Poistoajat ovat seuraavat:

- Rakennukset ja rakennelmat 10–40 vuotta
- Koneet ja kalusto 3–15 vuotta
- Muu käyttöomaisuus 3–10 vuotta

Eläkejärjestelyt

Henkilöstön eläketurva lisäetuineen on vakuutettu eläkevakuutusyhtiössä.

Tutkimus- ja kehitysmenot

Tutkimusmenot on kirjattu kuluksi niiden syntymisvuonna. Kehittämismenoja on aktivoitu, mikäli aktivointiedellytykset ovat täyttyneet.

Tuloverot

Tuloslaskelman veroihin on kirjattu tilikauden tuloksen perusteella lasketut verot, aikaisempien tilikausien verojen oikaisut sekä laskennallisen verovelan ja -saamisen muutos.

Emoyhtiön liitetiedot (FAS)

- 1 Liikevaihto markkina-alueittain
- 2 Liiketoiminnan muut tuotot
- 3 Materiaalit ja palvelut
- 4 Henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskevat tiedot
- 5 Poistot ja arvonalentumiset
- 6 Tilintarkastajan palkkiot
- 7 Rahoitustuotot- ja kulut
- 8 Tilinpäätössiirrot
- 9 Tuloverot
- 10 Pysyvät vastaavat
- 11 Omistukset muissa yrityksissä
- 12 Vaihtuvat vastaavat
- 13 Oma pääoma
- 14 Pakolliset varaukset
- 15 Vieras pääoma
- 16 Vakuudet ja vastuusitoumukset

1 Liikevaihto markkina-alueittain

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Suomi	30,8	30,2
Skandinavia	2,1	2,1
Baltian maat	0,8	0,6
Venäjä	0,4	0,9
	34,1	33,8

2 Liiketoiminnan muut tuotot

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Käyttöomaisuuden myyntivoitot	1,2	1,3
Asfalttikartelliin liittyvät vahingonkorvausoikeudenkäynnit*	27,4	
Muut	2,1	2,5
	30,7	3,8

* Asfalttikartelliin liittyvät vahingonkorvausoikeudenkäynnit –erä käsitellään tarkemmin konsernitilinpäätöksen liitetiedossa 2.

3 Materiaalit ja palvelut

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Aineet ja tarvikkeet	0,2	0,2
Ulkopuolisilta ostetut palvelut	0,0	0,0
	0,2	0,2

4 Henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskevat tiedot

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	11,9	7,1
Eläkekulut	1,9	2,5
Muut henkilösivukulut	0,6	0,5
	14,5	10,0
Johdon palkat ja palkkiot		
Toimitusjohtaja	0,7	0,7
Hallituksen jäsenet	0,4	0,4
Henkilöstö keskimäärin		
Toimihenkilöitä	144	127

Hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan eläkesitoumukset

Lemminkäinen Oyj:n toimitusjohtajan eläkeikä on 63 vuotta.

5 Poistot ja arvonalentumiset

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Poistot		
Aineettomat oikeudet	4,6	4,9
Muut aineettomat hyödykkeet	0,3	0,3
Rakennukset ja rakennelmat	0,7	0,7
Koneet ja kalusto	0,0	0,0
Muut aineelliset hyödykkeet		0,0
	5,6	6,0
Arvonalentumiset		
Rakennusten arvonorotukset	0,6	1,7
Asunto-osakkeiden arvonorotukset		0,1
	0,6	1,8
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	6,2	7,8

6 Tilintarkastajan palkkiot

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Tilintarkastus	0,1	0,1
Muu konsultointi	0,0	0,0
	0,2	0,1

7 Rahoitustuotot ja -kulut

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Korko- ja muut rahoitustuotot		
Saman konsernin yritysiltä	7,1	10,2
Muilta	0,3	0,1
	7,4	10,3
Korko- ja muut rahoituskulut		
Saman konsernin yrityksille	0,0	0,0
Muille	28,9	28,7
	28,9	28,8
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	-21,5	-18,5

Yhtiö on oikaissut rahoituserien liitetietojen esittämistapaansa netottamalla niihin sisältyvät valuuttakurssierot ja esittämällä ne nettoarvon mukaisesti joko rahoitustuotoissa tai -kuluissa. Oikaistut luvut antavat oikeamman kuvan yhtiön rahoitustuotoista ja -kuluista. Aikaisemmin yhtiö esitti valuuttakurssivoitot rahoitustuotoissa ja valuuttakurssitappiot rahoituskuluissa. Oikaisulla ei ole vaikutusta tuloslaskelmaan tai taseeseen.

Rahoitustuottoihin ja -kuluihin sisältyy seuraavia eriä		
Valuuttakurssivoitot ja -tappiot (netto)	-0,7	-2,2
Valuuttajohdannaisten käyvän arvon muutos (netto)	-2,2	-4,0
Korkojohdannaisten käyvän arvon muutos (netto)	0,3	0,1

8 Tilinpäätössiirrot

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Saadut konserniavustukset	37,8	26,5

Saadut konserniavustukset esitettiin vuonna 2015 satunnaisissa erissä.

9 Tuloverot

Milj. euroa	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Tuloverot aikaisemmilta vuosilta	0,0	0,0
Laskennallisten verosaamisten muutos	-8,5	-0,4
	-8,5	-0,5

10 Pysyvät vastaavat

Aineettomat hyödykkeet

Milj. euroa	Aineettomat oikeudet	Muut aineettomat hyödykkeet	Ennakkomaksut ja keskenkäiset hankinnat	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2016	25,0	2,7	0,1	27,7
Lisäykset	0,7		0,1	0,8
Vähennykset	-0,1	0,0		-0,2
Siirrot erien välillä	0,1		-0,1	
Hankintameno 31.12.2016	25,6	2,6	0,1	28,3
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2016	-15,9	-2,1		-18,1
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	0,1	0,0		0,1
Tilikauden poisto	-4,6	-0,3		-4,9
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2016	-20,4	-2,4		-22,8
Kirjanpitoarvo 31.12.2016	5,2	0,2	0,1	5,5

Milj. euroa	Aineettomat oikeudet	Muut aineettomat hyödykkeet	Ennakkomaksut ja keskenkäiset hankinnat	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2015	24,0	5,6	0,5	30,1
Lisäykset	0,6		0,1	0,7
Vähennykset	-0,2	-2,9		-3,2
Siirrot erien välillä	0,5		-0,5	
Hankintameno 31.12.2015	25,0	2,7	0,1	27,7
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2015	-11,1	-4,8		-15,9
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	0,1	2,9		3,0
Tilikauden poisto	-4,9	-0,3		-5,2
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2015	-15,9	-2,1		-18,1
Kirjanpitoarvo 31.12.2015	9,0	0,5	0,1	9,6

Aineelliset hyödykkeet

Milj. euroa	Maa-alueet	Rakennukset	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2016	2,9	19,0	0,5	1,3	23,7
Lisäykset			0,1		0,1
Vähennykset	0,0	-0,2	0,0		-0,2
Hankintameno 31.12.2016	2,9	18,8	0,6	1,3	23,6
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2016		-13,9	-0,4	-1,1	-15,4
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot		0,1	0,0		0,1
Tilikauden poisto		-0,7	0,0		-0,7
Kertyneet poistot 31.12.2016		-14,4	-0,4	-1,1	-16,0
Arvonkorotukset 1.1.2016	3,1	0,6			3,7
Arvonkorotusten purku		-0,6			-0,6
Arvonkorotukset 31.12.2016	3,1				3,1
Kirjanpitoarvo 31.12.2016	6,0	4,4	0,1	0,2	10,8

Milj. euroa	Maa-alueet	Rakennukset	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2015	2,9	19,0	0,5	1,3	23,7
Vähennykset	0,0		0,0		0,0
Hankintameno 31.12.2015	2,9	19,0	0,5	1,3	23,7
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2015		-13,1	-0,4	-1,1	-14,7
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot			0,0		0,0
Tilikauden poisto		-0,7	0,0	0,0	-0,8
Kertyneet poistot 31.12.2015		-13,9	-0,4	-1,1	-15,4
Arvonkorotukset 1.1.2015	3,1	2,3			5,4
Arvonkorotusten purku		-1,7			-1,7
Arvonkorotukset 31.12.2015	3,1	0,6			3,7
Kirjanpitoarvo 31.12.2015	6,0	5,7	0,0	0,2	12,0

Sijoitukset

Milj. euroa	Osuudet konserni-yrityksissä	Kiinteistö-osakkeet	Muut osakkeet ja osuudet	Asunto-osakkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2016	116,5	0,8	0,2	0,1	117,6
Lisäykset	42,9				42,9
Vähennykset		0,0	0,0		0,0
Hankintameno 31.12.2016	159,4	0,7	0,2	0,1	160,4
Kertyneet arvonalentumiset 1.1.2016	-2,4				-2,4
Arvonalentumiset	-2,9		-0,1		-3,0
Kertyneet arvonalentumiset 31.12.2016	-5,3		-0,1		-5,4
Kirjanpitoarvo 31.12.2016	154,2	0,7	0,1	0,1	155,1

Milj. euroa	Osuudet konserni-yrityksissä	Kiinteistö-osakkeet	Muut osakkeet ja osuudet	Asunto-osakkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2015	116,5	0,8	0,4	0,2	117,8
Vähennykset			-0,2	-0,1	-0,3
Hankintameno 31.12.2015	116,5	0,8	0,2	0,1	117,6
Kertyneet arvonalentumiset 1.1.2015	-2,4				-2,4
Kertyneet arvonalentumiset 31.12.2015	-2,4				-2,4
Arvonkorotukset 1.1.2015				0,1	0,1
Arvonkorotusten purku				-0,1	-0,1
Arvonkorotukset 31.12.2015					
Kirjanpitoarvo 31.12.2015	114,2	0,8	0,2	0,1	115,2

11 Omistukset muissa yrityksissä

	Konsernin omistusosuus %	Emoyhtiön omistusosuus %
Lemminkäinen Talo Oy, Helsinki	100,0	100,0
Lemminkäinen Infra Oy, Helsinki	100,0	100,0
Lemcon Networks Oy, Helsinki	100,0	100,0
UAB Lemcon Vilnius, Liettua	100,0	100,0
UAB Lemminkäinen Lietuva, Liettua	99,9	99,9

12 Vaihtuvat vastaavat

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Pitkäaikaiset saamiset		
Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä	81,7	116,9
	81,7	116,9
Laskennalliset verosaamiset		
Jaksotuseroista ja väliaikaisista eroista	13,0	21,6
	13,0	21,6
Laskennalliset verovelat		
Arvonkorotuksista	0,6	0,7
	0,6	0,7
Laskennalliset verosaamiset (+) ja -velat (-) yhteensä	12,4	20,9
Lyhytaikaiset saamiset		
Saamiset konsernin ulkopuolisilta		
Myyntisaamiset	0,2	0,1
Muut saamiset	8,9	3,5
Siirtosaamiset	1,8	3,2
	11,0	6,8
Saamiset saman konsernin yrityksiltä		
Myyntisaamiset	8,7	7,6
Muut saamiset	39,5	46,1
Siirtosaamiset	0,3	1,2
	48,4	54,8
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	59,4	61,6
Siirtosaamisten erittely		
Verosaamiset	0,0	0,0
Henkilöstökulujen jaksotus	0,1	0,4
Muut siirtosaamiset*	2,0	4,0
	2,1	4,3

* Sisältää aktivoituja hankintamenoja joukkovelkakirjalainojen liikkeeseen laskusta yhteensä 0,6 miljoonaa euroa (1,6).

13 Oma pääoma

Milj. euroa	2016	2015
Osakepääoma 1.1.	34,0	34,0
Osakepääoma 31.12.	34,0	34,0
Ylikurssirahasto 1.1.	5,7	5,7
Ylikurssirahasto 31.12.	5,7	5,7
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto 1.1.	90,6	90,6
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto 31.12.	90,6	90,6
Voitto edellisiltä tilikausilta 1.1.	47,6	45,6
Osingonjako	-2,8	
Vanhentuneet osingot	0,1	
Voitto edellisiltä tilikausilta 31.12.	44,9	45,6
Tilikauden tulos	29,8	2,1
Oma pääoma yhteensä	205,0	177,9
Jakokelpoiset varat 31.12.	165,3	138,2

14 Pakolliset varaukset

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Oikeudenkäyntivaraus	5,1	13,0

15 Vieras pääoma

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Pitkäaikainen vieras pääoma		
Joukkovelkakirjalainat	100,0	100,0
Oman pääoman ehtoiset lainat	35,2	112,9
	135,2	212,9
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Velat konsernin ulkopuolisille		
Yritystodistukset		13,1
Ostovelat	1,0	0,7
Muut velat	15,2	13,4
Siirtovelat	9,6	9,8
	25,8	37,0
Velat saman konsernin yrityksille		
Ostovelat	0,1	0,0
Muut velat	68,8	12,0
Siirtovelat	0,4	1,5
	69,2	13,6
Siirtovelkojen erittely		
Korkosiirtovelat	4,4	6,4
Henkilöstökulujen jaksotus	4,3	2,0
Muut siirtovelat	1,2	2,9
	9,9	11,3

16 Vakuudet ja vastuusitoumukset

Milj. euroa	31.12.2016	31.12.2015
Takaukset		
Omasta puolesta*	0,1	0,3
Konserniyritysten puolesta*	380,6	292,9
Konsernin osakkuus- ja yhteisyritysten puolesta		12,4
Työyhteenliittymien ja kiinteistöyhtiöiden puolesta	0,3	12,0
Muiden puolesta**	4,6	
	385,5	317,6

Lisäksi Lemminkäinen Oyj on antanut tytäryhtiönsä puolesta yhden takauksen ilman enimmäismäärää.

* Sisältää oikaisun vertailukauden takauksiin.

** Takaukset on annettu 1.9.2015 myydyn Ruotsin talonrakentamisläiketoiminnan puolesta (Rekab Entreprenad AB).
Liiketoiminnan ostaneet tahot ovat antaneet vastasitoumuksen osalle näistä takauksista.

Vuokravastuut		
Seuraavana vuonna maksettavat	5,1	4,8
Myöhemmin maksettavat	18,2	21,0
	23,3	25,8
Johdannaissopimukset		
Valuuttatermiinit		
Nimellisarvo	63,7	71,4
Käypä arvo	-0,3	0,5
Koronvaihtosopimukset		
Nimellisarvo	40,0	40,0
Käypä arvo	-0,7	-1,0
Hyödykejohdannaiset		
Nimellisarvo	7,8	8,4
Käypä arvo		

Taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut (IFRS)

Milj. euroa	2016	2015	2014	2013	2012
Liikevaihto	1 682,7	1 879,0	2 044,5	2 020,1	2 267,6
Kansainvälinen liiketoiminta	550,0	761,0	971,2	929,0	897,3
% liikevaihdosta	32,7	40,5	47,5	46,0	39,6
Liikevoitto	67,6	37,3	36,3	-89,3	50,4
% liikevaihdosta	4,0	2,0	1,8	-4,4	2,2
Tulos ennen veroja	49,2	16,7	-1,7	-116,1	29,1
% liikevaihdosta	2,92	0,89	-0,08	-5,75	1,28
Emoyhtiön omistajille kuuluva osuus tilikauden tuloksesta	38,0	7,2	18,2	-93,7	43,9
% liikevaihdosta	2,3	0,4	0,9	-4,6	1,9
Pitkäaikaiset varat	239,6	261,0	307,9	362,5	343,8
Vaihto-omaisuus	359,3	402,0	524,0	504,4	494,4
Rahoitusomaisuus	369,1	372,5	425,9	475,8	465,3
Oma pääoma	333,7	377,6	412,5	324,0	441,8
Määräysvallattomien omistajien osuus	0,0	0,1	0,1	0,6	0,4
Korollinen vieras pääoma	212,5	254,7	347,8	407,6	371,2
Koroton vieras pääoma	421,7	403,1	497,5	611,0	490,6
Taseen loppusumma	968,0	1 035,5	1 257,8	1 342,7	1 303,5
Oman pääoman tuotto, %	10,7	1,8	4,9	-24,4	11,1
Sijoitetun pääoman tuotto (ROCE), %	11,3	5,3	4,5	-10,8	6,4
Omavaraisuusaste, %	39,5	40,6	37,1	27,3	37,2
Gearing, %	24,3	33,6	51,8	100,8	62,8
Korollinen nettovelka	81,1	126,8	213,6	326,5	277,3
Bruttoinvestoinnit	20,8	10,3	30,0	71,2	64,5
% liikevaihdosta	1,2	0,5	1,5	3,5	2,8
Tilaukanta 31.12., jatkuvat toiminnot	1 265,2	1 180,3	1 456,1	1 733,2	1 336,1
Henkilöstö tilikauden lopussa, jatkuvat toiminnot	4 244	4 059	4 748	5 526	5 833

Laatimisperiaatteiden muutosten vaikutukset tunnuslukuihin on oikaistu uuden laatimisperiaatteen ensimmäiseltä soveltamiskaudelta sekä sitä edeltävältä tilikaudelta. Vastaavasti lopetetut toiminnot on oikaistu tuloslaskelman eristä siltä tilikaudelta, jona ne on luokiteltu lopetettuihin toimintoihin sekä sitä edeltävältä tilikaudelta.

Taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut eivät ole osa tilintarkastettavaa tilinpäätöstä.

Osakekohtaiset tunnusluvut (IFRS)

	2016	2015	2014	2013	2012
Osakekohtainen tulos, laimentamaton, euroa	1,27	-0,15	0,40	-4,81	1,94
Osakekohtainen tulos, laimennettu, euroa	1,26	-0,15	0,40	-4,81	1,93
Oma pääoma/osake, euroa	14,38	16,28	19,33	15,70	21,45
Osinko/osake, euroa	0,66*	0,12	0,00	0,00	0,60
Osinko/tulos, %	40,3	38,5	0,0	0,0	26,9
Efektiivinen osinkotuotto, %	3,2	0,9	0,0	0,0	4,2
Hinta/voitto-suhde (P/E)	16,1	-93,3	23,6	-3,2	7,4
Osakkeen kurssikehitys, euroa					
alin kurssi	12,32	9,55	9,50	13,74	13,95
ylin kurssi	20,79	13,91	15,89	16,97	20,50
kurssi kauden lopussa	20,40	13,79	9,52	15,20	14,28
Osakekannan markkina-arvo, milj. euroa	473,3	320,0	220,9	298,2	280,6
Osakkeiden vaihto (Nasdaq Helsinki), 1 000 kpl	2 674	2 612	1 096	1 758	992
% kokonaismäärästä	11,5	11,2	4,7	8,9	5,0
Osakkeiden lukumäärän painotettu keskiarvo, 1 000 kpl	23 203	23 193	21 329	20 600	20 582
Osakkeiden lukumäärä kauden lopussa, 1 000 kpl	23 220	23 220	23 220	19 650	19 650
Omat osakkeet, kpl	16 687	16 687	16 687	34 915	509

Laatimisperiaatteiden muutosten vaikutukset tunnuslukuihin on oikaistu uuden laatimisperiaatteen ensimmäiseltä soveltamiskaudelta sekä sitä edeltävältä tilikaudelta. Vastaavasti lopetetut toiminnot on oikaistu tuloslaskelman eristä siltä tilikaudelta, jona ne on luokiteltu lopetettuihin toimintoihin sekä sitä edeltävältä tilikaudelta.

Osakekohtaiset tunnusluvut eivät ole osa tilintarkastettavaa tilinpäätöstä.

* Hallituksen ehdotus yhtiökokoukselle

Tunnuslukujen laskentakaavat

OMAN PÄÄOMAN TUOTTO-%

Tilikauden tulos
Oma pääoma yhteensä (keskimäärin) x 100

SIJOITETUN PÄÄOMAN TUOTTO-% (ROCE)

Liikevoitto
Oma pääoma yhteensä (kvartaalien keskiarvo) + korolliset velat (kvartaalien keskiarvo) x 100

OMAVARAISUUSASTE, %

Oma pääoma yhteensä
Taseen loppusumma - saadut ennakot x 100

GEARING, %

Korolliset velat - likvidit varat
Oma pääoma yhteensä x 100

KOROLLINEN NETTOVELKA

Korolliset velat - likvidit varat

LAIMENTAMATON OSAKEKOHTAINEN TULOS

Emoyhtiön omistajille kuuluva tilikauden tulos – suoriteperusteisesti lasketut oman pääoman ehtoisen lainan korot verovaikutuksella oikaistuna
Ulkona olevien osakkeiden lukumäärän painotettu keskiarvo

LAIMENNETTU OSAKEKOHTAINEN TULOS

Emoyhtiön omistajille kuuluva tilikauden tulos – suoriteperusteisesti lasketut oman pääoman ehtoisen lainan korot verovaikutuksella oikaistuna
Ulkona olevien osakkeiden lukumäärän painotettu keskiarvo + laimentavat potentiaaliset kantaosakkeet

OMA PÄÄOMA/OSAKE

Emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluva oma pääoma
Ulkona olevien osakkeiden lukumäärän painotettu keskiarvo

OSINKO/OSAKE

Tilikauden osingonjako
Kokonaisosakemäärä - omat osakkeet

OSINKO/TULOS, %

Tilikauden osingonjako
Emoyhtiön omistajille kuuluva tilikauden tulos x 100

EFEKTIIVINEN OSINKOTUOTTO, %

Osinko/osake
Tilikauden päättöskurssi x 100

HINTA/VOITTOSUHDE (P/E)

Tilikauden päättöskurssi
Laimentamaton osakekohtainen tulos

OSAKEKANNAN MARKKINA-ARVO

Ulkona olevien osakkeiden lukumäärä x tilikauden päättöskurssi

Hallituksen ehdotus emoyhtiön voittovarojen käytöstä

Emoyhtiö Lemminkäinen Oyj:n jakokelpoinen oma pääoma taseen 31.12.2016 mukaan on 165 296 474,17 euroa, josta sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto on 90 580 653,68 euroa, voittovarot edellisiltä tilikausilta ovat 44 898 917,32 euroa ja tilikauden tulos 29 816 903,17 euroa.

Lemminkäinen Oyj:n hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle, että yhtiö jakaisi 31.12.2016 päättyneeltä tilikaudelta osinkoa 0,66 euroa osaketta kohti eli yhteensä 15 325 134,00 euroa, jolloin voittovaroihin jää 59 390 686,49 euroa.

Helsingissä 8. päivänä helmikuuta 2017

Berndt Brunow
hallituksen puheenjohtaja

Juhani Mäkinen

Noora Forstén

Finn Johnsson

Heppu Pentti

Kristina Pentti-von Walzel

Heikki Rätty

Casimir Lindholm
toimitusjohtaja

Tilintarkastuskertomus

Lemminkäinen Oyj:n yhtiökokoukselle

Tilinpäätöksen tilintarkastus

Lausunto

Lausuntonamme esitämme, että

- konsernitilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan konsernin taloudellisesta asemasta sekä sen toiminnan tuloksesta ja rahavirroista EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti
- tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan emoyhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset.

TILINTARKASTUKSEN KOHDE

Olemme tilintarkastaneet Lemminkäinen Oyj:n (y-tunnus 0110775-8) tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2016. Tilinpäätös sisältää:

- konsernin taseen, tuloslaskelman, laajan tuloslaskelman, laskelman oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelman ja liitetiedot, mukaan lukien yhteenvedo merkittävimmistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista
 - emoyhtiön taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja liitetiedot.
-

Lausunnon perustelut

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiamme kuvataan tarkemmin kohdassa Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntonne perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

RIIPPUMATTOMUUS

Olemme riippumattomia emoyhtiöstä ja konserniyrityksistä niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme.

Tarkastuksen yleinen lähestymistapa

YHTEENVETO

- Konsernitilinpäätökselle määritetty olennaisuus: € 11 miljoonaa
- Konsernitilinpäätöksen tarkastus kattoi seitsemän yhtiötä viidestä maasta. Suomalaisten yhtiöiden lisäksi myös Ruotsin ja Venäjän yhtiöiden tarkastus suoritettiin pääosin konsernitiimin toimesta. Valitulla tarkastuksen laajuudella saavutettiin yleisesti hyväksytyksi katsottujen rajojen mukainen kattavuus.
- Valmistusasteen mukaisen liikevaihdon tuloutuksen ajoitus
- Norjan vahvistettuihin verotappioihin perustuvien laskennallisten verosaamisten hyödynnettävyys
- Liikearvon arvostus
- Vaihto-omaisuuden arvostus

Osana tilintarkastuksen suunnittelua olemme määrittäneet olennaisuuden ja arvioineet riskiä siitä, että tilinpäätöksessä on olennainen virheellisyys. Erityisesti olemme arvioineet alueita, joiden osalta johto on tehnyt subjektiivisia arvioita. Tällaisia ovat esimerkiksi merkittävät kirjanpidolliset arviot, joihin liittyy oletuksia ja tulevien tapahtumien arviointia.

OLENNAISUUS

Tarkastuksemme suunnitteluun ja suorittamiseen on vaikuttanut soveltamamme olennaisuus. Tilintarkastuksen tavoitteena on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena olennaista virheellisyyttä. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä. Niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Perustuen ammatilliseen harkintaamme määritimme olennaisuuteen liittyen tiettyjä kvantitatiivisia raja-arvoja, kuten alla olevassa taulukossa kuvatun konsernitilinpäätökselle määritetyn olennaisuuden. Nämä raja-arvot yhdessä kvalitatiivisten tekijöiden kanssa auttoivat meitä määrittämään tarkastuksen kokonaislaajuuden ja yksittäisten tilintarkastustoimenpiteiden luonteen, ajoituksen ja laajuuden sekä arvioimaan virheellisyyksien vaikutusta tilinpäätökseen kokonaisuutena.

Konsernitilinpäätökselle määritetty olennaisuus

€ 11 miljoonaa

Olennaisuuden määrittämisessä käytetty vertailukohde

Olennaisuuden laskennan perusteena käytettiin kahta komponenttia: 0,75% liikevaihdosta ja 1% taseen loppusummasta.

Perustelut vertailukohteen valinnalle

Arvioimme yhtiön tuloslaskelman ja taseen kehitystä viimeisten vuosien aikana ja totesimme liikevaihdon ja taseen loppusumman näkemyksemme mukaan kuvastavan asianmukaisesti yhtiön operaatioiden volyyymiä. Arvioimme myös muita tilinpäätöksen käyttäjille merkityksellisiä vertailukohteita.

Käytimme ammatillista harkintaa olennaisuuden laskennassa käytettyjen prosenttimäärien valinnassa. Käytetyt prosenttimäärät ovat normaalien, tilintarkastusstandardeissa määritettyjen rajojen mukaisia.

KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN TARKASTUKSEN LAAJUUDEN MÄÄRITTÄMINEN

Tilintarkastuksemme laajuutta määrittäessämme olemme ottaneet huomioon Lemminkäinen-konsernin rakenteen, toimialan sekä taloudelliseen raportointiin liittyvät prosessit ja kontrollit.

Tarkastuksemme laajuuteen ovat sisältyneet euromääräisesti merkittävimmät yhtiöt Suomessa, Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Venäjällä. Tarkastuksemme laajuus on kattanut jokaisen raportoitavan segmentin merkittävimmät liiketoimintaa harjoittavat yhtiöt. Olemme edellä mainituissa yhtiöissä suorittamiemme tilintarkastustoimenpiteiden, sekä konsernin tasolla suorittamiemme lisätarkastustoimenpiteiden, kautta hankkineet riittävän määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä konsernin taloudellisista tiedoista kokonaisuutena konsernitilinpäätöstä koskevan lausuntonne perustaksi.

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat ovat seikkoja, jotka ammatillisen harkintamme mukaan ovat olleet merkittävimpiä tarkastuksen kohteena olevan tilikauden tilintarkastuksessa. Nämä seikat on otettu huomioon tilinpäätöksen kokonaisuutena kohdistuneessa tilintarkastuksessa sekä laatiessamme siitä annettavaa lausuntoa, emmekä anna näistä seikoista erillistä lausuntoa.

Otamme kaikissa tilintarkastuksissamme huomioon riskin siitä, että johto sivuuttaa kontrolleja. Tähän sisältyy arviointi siitä, onko viitteitä sellaisesta johdon tarkoitushakuisesta suhtautumisesta, josta aiheutuu väärinkäytöksestä johtuvan olennaisen virheellisuuden riski.

Konsernitilinpäätöksen tilintarkastuksen kannalta keskeinen seikka

Miten seikkaa on käsitelty tilintarkastuksessa

Valmistusasteen mukaisen liikevaihdon tuloutuksen ajoitus

VIITATEN TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEISIIN JA LIITETIETÖIHIN 10-13

Kunkin talonrakentamis- ja infraprojektisopimuksen tuloutusmenetelmää valitessaan yhtiö noudattaa laadintaperiaatteiden tuloutusosiossa kuvattuja kriteereitä. Kriteerien täyttyessä yhtiö soveltaa valmiusasteen mukaista tuloutusta, jolloin valmiusaste lasketaan toteutuneiden kustannusten suhteena arvioituihin kokonaiskustannuksiin.

Tuloutuslaskelmaan sisältyy johdon arvioita, jotka muodostavat erityisen, tilintarkastuksessa huomioitavan riskitekijän.

Keskeiset ennusteet liittyvät

- sopimuksen kokonaisarvoon, joka voi riippua sopimuksen laajuutta koskevista muutoksista, alennuksista, sakoista, bonuksista ja muista tekijöistä, jotka eivät ole varmoja tilinpäätöksen laadintahetkellä
- sopimuksen loppuunsaattamisen vaatimiin kustannuksiin

Edellä kuvatuista tekijöistä johtuen katsomme valmiusasteen mukaisen tuloutuksen ajoituksen muodostavan tilintarkastuksen kannalta keskeisen seikan.

Testasimme valmistusasteen mukaisen tuloutuksen kannalta keskeisiä prosesseja ja niiden tuloksia. Osana testausta

- hankimme ymmärryksen prosesseista ja kontrolleista, joilla on merkittävä vaikutus valmistusasteen mukaiseen tuloutukseen
- testasimme valmistusasteen mukaisessa tuloutuksessa käytettyjen laskelmien matemaattista oikeellisuutta
- täsmäytimme tuloutuslaskelmissa käytettyjä sopimusten kokonaisarvoja asiakassopimuksiin
- hankimme ymmärryksen sopimuksista ja niihin sisältyvistä ehdoista, arvioidaksemme liittykö niihin tuloutuksessa huomioimattomia ehtoja tai muita tekijöitä
- testasimme yhtiön menetelmiä jäljellä olevien kustannusten arvioimiseen
- hankimme ymmärryksen ja testasimme yhtiön Investment board -toimintoa, joka läpikäy ja hyväksyy sopimuksia, myös liikevaihtoon tuloutettavia myyntisopimuksia, joilla saattaa olla merkittävä taloudellinen vaikutus yhtiöön.
- analysoimme yhtiön projektiportfolioa tunnistaaksemme sopimuksia, joihin liittyy erityisiä riskitekijöitä
- haastoimme johdon arvioita liittyen projekteihin, joihin liittyy erityisiä riskitekijöitä
- analysoimme aikaisempien ennusteiden osuvuutta vertaamalla niitä päättyneiden projektien toteumiin

Norjan vahvistettuihin verotappioihin perustuvien laskennallisten verosaamisten hyödynnettävyys

VIITATEN TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEISIIN JA LIITETIETOON 7

Yhtiöllä on € 11,8 miljoonaa Norjan verotappioihin liittyviä laskennallisia verosaamisia. Verotuksessa vähennyskelpoiset tappiot on otettu huomioon verosaamisena siinä määrin kuin yhtiö pystyy niitä todennäköisesti hyödyntämään lähitulevaisuudessa.

Viime vuosina erityisesti yhtiön päälystysliiketoiminnan tuloksellisuus on Norjassa ollut matalalla tasolla, aiheuttaen korostunutta epävarmuutta verotappioiden hyödynnettävyyden suhteen.

Johto arvioi, että Norjan verotappioihin liittyvät laskennalliset verosaamiset tullaan hyödyntämään. Tähän liittyvän johdon harkinnan ja arvionvaraisuuden johdosta tämä muodostaa tilintarkastuksen kannalta keskeisen seikan.

Testasimme yhtiön verotappioihin liittyvien laskennallisten verojen arvonalentumislaskelman sekä siinä käytettyjä oletuksia. Osana tätä testausta

- arvioimme arvonalentumislaskelmissa käytettyjä ennusteita viime vuosien tulostasoon. Huomioimme historiassa ilmenneet merkittävät positiiviset ja negatiiviset tekijät, joiden ei odoteta toistuvan ennustevuosina
- arvioimme laskelmissa käytettyjen oletusten kohtuullisuutta
- testasimme laskelmien matemaattista oikeellisuutta

Liikearvon arvostus

VIITATEN TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEISIIN JA LIITETIETOON 15

Yhtiön tase sisältää € 53,9 miljoonaa liikearvoa. Sovellettavien kirjanpitosstandardien mukaisesti yhtiö vastaa liikearvon mahdollisen arvonalentumisen arvioimisesta vähintään vuosittain. Arvonalentumislaskelmiin sisältyy riski, että niissä käytetyt oletukset, kuten ennustetut kassavirrat, diskonttokorot ja kasvuennusteet ovat epärealistisia ja liikearvo on yliarvostettu. Liikearvon määrän ja sen arvostukseen liittyvien merkittävien johdon arvioiden johdosta liikearvon arvostus muodostaa tilintarkastuksen kannalta keskeisen seikan.

Liikearvon tarkastustoimenpiteet sisälsivät yhtiön arvonalentumislaskelman testaamisen. Osana suorittamiamme toimenpiteitä

- hankimme ymmärryksen yhtiön arvonalentumistestausmenetelmistä sovellettaviin kirjanpitosstandardeihin verraten sekä niiden johdonmukaisuudesta edellisvuosiin nähden
- arvioimme kunkin rahavirtaa tuottavan yksikön arvonalentumistestauksessa käytettyjä muuttujia, hyödyntäen ulkoisia ja yhtiön sisäisiä lähteitä sekä yhtiön hallituksen hyväksymiä strategia- ja budjettilukuja.
- testasimme laskelmien matemaattista oikeellisuutta
- arvioimme laskelmissa käytettyjen oletusten kohtuullisuutta
- suoritimme herkkyyksianalyysin sen arvioimiseksi, kuinka paljon laskelmissa käytettyjen keskeisten oletusten tulisi muuttua aiheuttaakseen arvonalentumisen
- hyödynsimme omia arvostusasiantuntijoitamme arvioimaan yhtiön käyttämiä diskonttokorkoja yhtiön ja vertailuryhmän pääomakustannuksia vastaan

Vaihto-omaisuuden arvostus

VIITATEN TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEISIIN JA LIITETIETOON 9

Yhtiön vaihto-omaisuus on tasearvoltaan € 359,3 miljoonaa, muodostaen merkittävän osan taseen kokonaissummasta.

Vaihto-omaisuus arvostetaan hankintamenoon tai sitä alempaan nettorealisointiarvoon. Vaihto-omaisuuserän arvioitu nettorealisointiarvo perustuu johdon näkemykseen tulevaisuuden markkinakehityksestä ja rakennusaktiviteeteista omaisuuserän maantieteellisellä alueella. Korostettua epävarmuutta liittyy arvioihin sellaisilla maantieteellisillä alueilla, joilla markkina-aktiivisuus on alhaista. Tällaista korostunutta epävarmuutta liittyy erityisesti joihinkin talonrakentamisluketoimintaan kuuluvien tontteihin ja kiinteistöihin sekä päällystysluketoimintaan kuuluvien kiviainesvarastoihin. Näihin liittyvän epävarmuuden johdosta vaihto-omaisuuden arvostus muodostaa tilintarkastuksen kannalta keskeisen seikan.

Emoyhtiön tilinpäätöksen osalta ei ole sellaisia tilintarkastuksen kannalta keskeisiä seikkoja, joista olisi viestittävä kertomuksessamme.

Vaihto-omaisuuden arvostusta tarkastaessamme

- hankimme kokonaistason ymmärryksen vaihtoomaisuuden sisältämistä hyödykkeistä.
- tunnistimme erä, joihin liittyy erityisiä yliarvostukseen liittyviä riskejä.
- hankimme ymmärryksen yhtiön arviosta tunnistamiemme, riskillisten erien nettorealisointiarvosta ja arvioimme niiden kohtuullisuutta
- haastoimme yhtiön käyttämiä oletuksia nettorealisointiarvoja arvioidessaan
- analysoimme aikaisempien ennusteiden osuvuutta vertaamalla niitä päättyneiden projektien toteumiin

Tilinpäätöstä koskevat hallituksen ja toimitusjohtajan velvollisuudet

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta siten, että konsernitilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti ja siten, että tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä.

Hallitus ja toimitusjohtaja ovat tilinpäätöstä laatiessaan velvollisia arvioimaan emoyhtiön ja konsernin kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuviin tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos emoyhtiö tai konserni aiotaan purkaa tai toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntomme. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisyyden riskit, suunnitteleamme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankimme lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.

- muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon emoyhtiön tai konsernin sisäisen valvonnan tehokkuudesta.
- arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.
- teemme johtopäätöksen siitä, onko hallituksen ja toimitusjohtajan ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä emoyhtiön tai konsernin kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomukssamme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntomme. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei emoyhtiö tai konserni pysty jatkamaan toimintaansa.
- arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimia ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.
- hankimme tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaan tilintarkastusevidenssiä konserniin kuuluvia yhteisöjä tai liiketoimintoja koskevasta taloudellisesta informaatiosta pystyäksemme antamaan lausunnon konsernitiilinpäätöksestä. Vastaamme konsernin tilintarkastuksen ohjauksesta, valvonnasta ja suorittamisesta. Vastaamme tilintarkastuslausunnosta yksin.

Kommunikoidimme hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnittelusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

Lisäksi annamme hallintoelimille vahvistuksen siitä, että olemme noudattaneet riippumattomuutta koskevia relevantteja eettisiä vaatimuksia, ja kommunikoidimme niiden kanssa kaikista suhteista ja muista seikoista, joiden voi kohtuudella ajatella vaikuttavan riippumattomuuteemme, ja soveltuviissa tapauksissa niihin liittyvistä varotoimista.

Päätämme, mitkä hallintoelinten kanssa kommunikoiduista seikoista olivat merkittävimpiä tarkasteltavana olevan tilikauden tilintarkastuksessa ja näin ollen ovat tilintarkastuksen kannalta keskeisiä. Kuvaamme kyseiset seikat tilintarkastuskertomuksessa, paitsi jos säädös tai määräys estää kyseisen seikan julkistamisen tai kun äärimmäisen harvinaisissa tapauksissa toteamme, ettei kyseisestä seikasta viestitä tilintarkastuskertomuksessa, koska siitä aiheutuvien epäedullisten vaikutusten voitaisiin kohtuudella odottaa olevan suuremmat kuin tällaisesta viestinnästä koituva yleinen etu.

Muut raportointivelvoitteet

Muu informaatio

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomukseen ja vuosikertomukseen sisältyvän muun informaation kuin tilinpäätöksen ja sitä koskevan tilintarkastuskertomuksemme. Olemme saaneet toimintakertomuksen käyttöömme ennen tämän tilintarkastuskertomuksen antamispäivää ja odotamme saavamme vuosikertomuksen käyttöömme kyseisen päivän jälkeen.

Tilinpäätöstä koskeva lausuntomme ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea edellä yksilöity muu informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko muu informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastusta suoritettaessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Toimintakertomuksen osalta velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että

- toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia
- toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme toimintakertomukseen sisältyvään informaatioon kohdistamamme työn perusteella johtopäätöksen, että kyseisessä muussa informaatiossa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

Helsingissä 9.2.2017

PricewaterhouseCoopers Oy

Tilintarkastusyhteisö

Markku Katajisto

KHT

Osakkeet ja osakkeenomistajat

Lemminkäisellä on yksi osakesarja (LEM1S). Kukin osake oikeuttaa yhteen ääneen yhtiökokouksessa ja samansuuruiseen osinkoon.

Osakepääoma ja osakkeiden määrä

Lemminkäisen osakepääoma pysyi muuttumattomana ja oli vuoden 2016 lopussa 34 042 500 euroa. Osakkeiden lukumäärä vuoden 2016 lopussa oli 23 219 900 kappaletta.

Osakkeen kurssikehitys ja vaihto

Lemminkäinen Oyj:n osakkeen kurssi 1.1.2016 Nasdaq Helsinki Oy:ssä oli 13,79 euroa (9,52) ja 31.12.2016 se oli 20,40 euroa (13,79). Osakkeen ylin noteeraus oli joulukuussa 20,79 euroa ja alin helmikuussa 12,32 euroa. Lemminkäisen kaikkien osakkeiden markkina-arvo 31.12.2016 oli 473,3 milj. euroa (320,0).

Nasdaq Helsinki Oy:n lisäksi Lemminkäisen osakkeella käydään kauppaa myös vaihtoehtoisilla markkinapaikoilla. Osakkeiden kokonaisvaihto tammi–joulukuussa oli yhteensä 2 770 162 kappaletta (2 759 068), josta 4 % (5) tuli vaihtoehtoisilta markkinapaikoilta. (lähde: Fidessa Fragmentation Index, <http://fragmentation.fidessa.com>).

Lemminkäisen osake (LEM1S)

Listaus:	Nasdaq Helsinki Oy
Listautumispäivämäärä:	2.1.1997
Kaupankäyntivaluutta:	euro
Lista:	Nordic Mid Caps
Toimiala:	Teollisuustuotteet ja -palvelut, Rakennustoiminta ja -suunnittelu
Kaupankäyntitunnus:	LEM1S
ISIN:	FI0009900336
Reuters-tunnus:	LEM1S.HE
Bloomberg-tunnus:	LEM1S FH

Osakkeenomistajat

Yhtiöllä oli vuoden 2016 lopussa 4 191 (4 391) osakkeenomistajaa. Hallintarekisteröityjen ja ulkomaalaisten omistajien osuus Lemminkäinen Oyj:n kaikista osakkeista ja äänimäärästä oli 13,6 % (12,5).

Liputukset

Lemminkäinen ei vastaanottanut vuoden 2016 aikana yhtään liputusilmoitusta.

Omat osakkeet

Lemminkäisellä oli 31.12.2016 hallussaan 16 687 omaa osaketta, mikä vastaa 0,07 % kaikista osakkeista. Osakkeet ovat palautuneet yhtiölle vähemmistöosuksien purkuun sekä osakepalkkiojärjestelmään liittyen.

Osakassopimukset

Yhtiön tiedossa ei ole sellaisia osakkaiden välisiä sopimuksia, joilla olisi merkitystä omistuksen tai äänivallan käyttämiselle yhtiökokouksissa.

Hallituksen ja johtoryhmän osakkeenomistus

	Osakkeet 31.12.2016	Osakkeet 31.12.2015
Hallitus*	7 334 425	7 421 428
Toimitusjohtaja*	6 979	5 779
Konsernin johtoryhmä, pois lukien toimitusjohtaja	15 575	15 675
Hallituksen ja johtoryhmän omistus, yhteensä	7 356 979	7 442 882
% kaikista osakkeista	32 %	32 %

* Sisältää henkilökohtaiset omistukset sekä lähipiirin ja määräysvalta-yhteistöjen omistukset.

Suurimmat osakkeenomistajat 31.12.2016

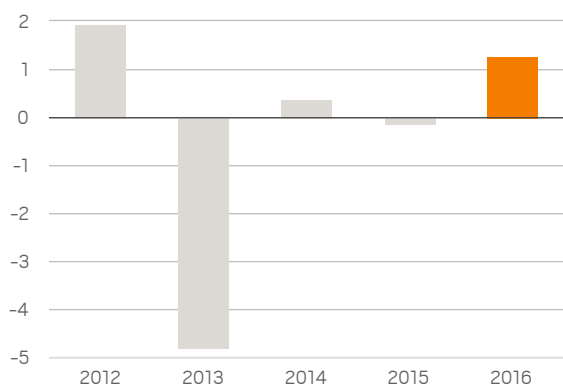
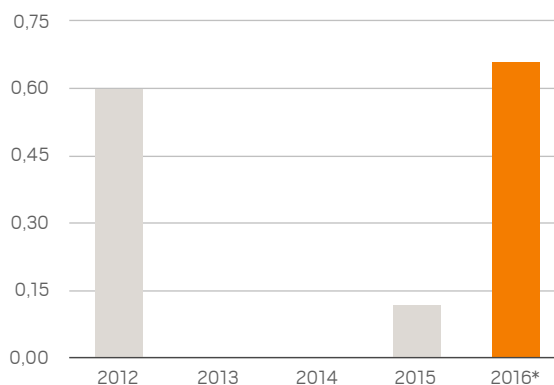
		Osakemäärä	% osakekannasta
1	Pnt Group Oy	4 231 948	18,2
2	Pentti Heikki Oskari Kuolinpesä	2 253 698	9,7
3	Forstén Noora Eva Johanna	1 415 241	6,1
4	Pentti Lauri Olli Samuel	1 161 635	5,0
5	Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma	1 091 677	4,7
6	Fideles Oy	882 200	3,8
7	Vimpu Intressenter Ab	779 579	3,4
8	Pentti Timo Kaarle Kristian	766 580	3,3
9	Pentti-Von Walzel Anna Eva Kristina	760 580	3,3
10	Pentti-Kortman Eva Katarina	751 234	3,2
11	Wipunen varainhallinta Oy	650 000	2,8
12	Mariatorp Oy	650 000	2,8
13	Mandatum Life	511 311	2,2
14	Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Etera	452 112	2,0
15	Vakuutusosakeyhtiö Henki-Fennia	385 000	1,7
	15 suurinta, yhteensä	16 742 795	72,1
	Muut omistajat	3 372 764	14,5
	Hallintarekisteröidyt omistajat	3 104 341	13,4
	Yhteensä	23 219 900	100,0

Osakkeenomistajat sektoreittain 31.12.2016

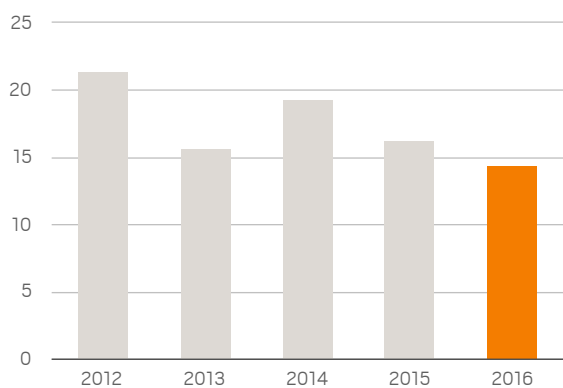
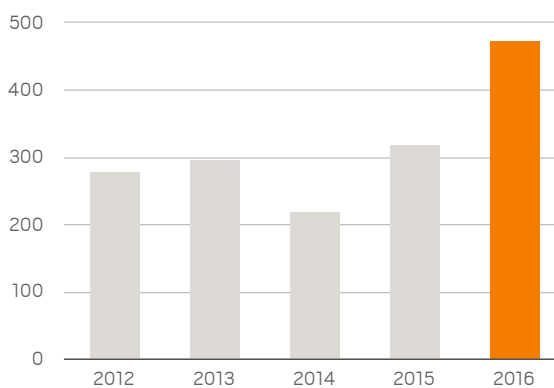
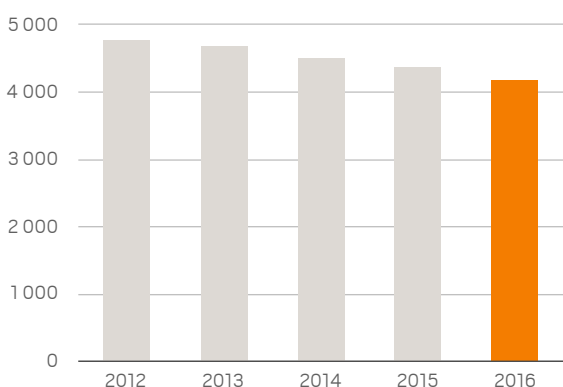
	Omistajien määrä	% osakkeenomistajista	Osakemäärä	% osakkeista
Suomalaiset yksityisjoittajat	3 850	91,9	9 123 943	39,3
Julkisyhteisöt	5	0,1	1 922 878	8,3
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	15	0,4	1 640 601	7,1
Yhtiöt	260	6,2	7 138 916	30,7
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	37	0,9	244 652	1,1
Ulkomaiset omistajat ja hallintarekisteröidyt	24	0,6	3 148 910	13,6
Yhteensä	4 191	100,0	23 219 900	100,0

Osakkeenomistajat omistuksen määrän mukaan 31.12.2016

Osakemäärä	Omistajien määrä	% osakkeenomistajista	Osakemäärä	% osakkeista
1–100	1 610	38,4	74 124	0,3
101–500	1 730	41,3	419 772	1,8
501–1 000	392	9,4	284 728	1,2
1 001–5 000	362	8,6	719 150	3,1
5 001–10 000	33	0,8	247 467	1,1
10 001–50 000	36	0,9	654 628	2,8
50 001–100 000	8	0,2	502 393	2,2
100 001–500 000	6	0,1	1 952 534	8,4
500 001–	14	0,3	18 365 104	79,1
Yhteensä	4 191	100,0	23 219 900	100,0
joista hallintarekisteröityjä	9	0,2	3 104 341	13,4

Tulos/osake, euroa**Osinko/osake, euroa**

* Hallituksen ehdotus yhtiökokoukselle.

Oma pääoma/osake, euroa**Osakekannan markkina-arvo, milj. euroa****Osakkeenomistajien määrä, kpl**

Osakkeisiin ja osakkeenomistajiin liittyvät tiedot eivät ole osa tilintarkastettavaa tilinpäätöstä.

Tietoa osakkeenomistajille ja sijoittajille

Varsinainen yhtiökokous 2017

Lemminkäinen Oyj:n vuoden 2017 varsinainen yhtiökokous pidetään tiistaina 28.3.2017 klo 16.00 Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varman tiloissa, Salmisaarenranta 11, Helsinki.

Osallistumisoikeus

Oikeus osallistua yhtiökokoukseen on osakkeenomistajalla, joka on 16.3.2017 merkitty Euroclear Finland Oy:n pitämään yhtiön osakasluetteloon. Osakkeenomistaja, jonka osakkeet on merkitty hänen henkilökohtaiselle suomalaiselle arvo-osuustililleen, on rekisteröity yhtiön osakasluetteloon.

Osakkeenomistajan, jonka osakkeet on hallintarekisteröity ja joka haluaa osallistua varsinaiseen yhtiökokoukseen ja käyttää siellä äänioikeuttaan, tulee olla ilmoitettu tilapäisesti merkittäväksi yhtiön osakasluetteloon yhtiökokoukseen osallistumista varten 23.3.2017 klo 10.00 mennessä.

Ilmoittautuminen

Yhtiökokoukseen ilmoittautuminen alkaa 9.2.2017 ja päättyy 23.3.2017 klo 16.00. Ilmoittautua voi:

- internetissä osoitteessa www.lemminkainen.fi
- puhelimitse numeroon 02071 53378

Taloudelliset tiedotteet vuonna 2017

9.2.2017	Tilinpäätöstiedote 2016
viikko 9	Vuosikertomus 2016 (sisältää tilinpäätöksen)
27.4.2017	Osavuosikatsaus tammi–maaliskuu 2017
27.7.2017	Puolivuosikatsaus tammi–kesäkuu 2017
26.10.2017	Osavuosikatsaus tammi–syyskuu 2017

Lemminkäinen järjestää tulosjulkistusten yhteydessä suomenkielisen tiedotustilaisuuden pääomamarkkinoiden ja median edustajille pääkonttorillaan Helsingissä.

Yhtiö noudattaa hiljaista jaksoa ennen tulosjulkistuksia. Tänä aikana Lemminkäinen ei kommentoi yhtiön taloudellista tilaa tai tulevaisuuden näkymiä, eikä tapaa pääomamarkkinoiden tai talousmedian edustajia.

Julkaisujen tilaukset

Taloudelliset raportit sekä pörssitiedotteet ja sijoittajauutiset julkaistaan suomeksi ja englanniksi Lemminkäisen verkkosivuilla. Tiedotteet voi tilata suoraan sähköpostiin Lemminkäisen verkkosivuilta osoitteesta www.lemminkainen.fi/sijoittajat/.

- kirjeitse osoitteeseen Lemminkäinen Oyj, Pirjo Favorin, PL 169, 00181 Helsinki

Ilmoittautumisen yhteydessä tulee ilmoittaa osakkeenomistajan nimi, henkilötunnus, osoite, puhelinnumero sekä mahdollisen avustajan tai asiamiehen nimi ja henkilötunnus. Ilmoittautumisen on oltava perillä ennen ilmoittautumisaajan päättymistä. Valtakirjat tulee toimittaa ilmoittautumisen yhteydessä. Yhtiökokouskutsu on nähtävillä kokonaisuudessaan yhtiön verkkosivuilla osoitteessa www.lemminkainen.fi.

Osingonjakopolitiikka ja tilikauden 2016 osinko

Lemminkäinen on määritellyt osingonjakopolitiikan, jonka mukaan yhtiön tavoitteena on jakaa osakkeenomistajille osinkoina vähintään 40 prosenttia tilikauden tuloksesta.

Lemminkäisen hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle, että 31.12.2016 päättyneeltä tilikaudelta jaetaan osinkoa 0,66 euroa osakkeelta, eli yhteensä 15 325 134,00 euroa.

Sijoittajasuhteet

Sijoittajasuhdetoiminnan tärkein tehtävä on tukea Lemminkäisen osakkeen oikeaa arvonmuodostusta tarjoamalla pääomamarkkinoille ajankohtaista tietoa yhtiön liiketoiminnasta, strategiasta ja taloudellisesta asemasta. Jaettavan tiedon tulee olla tasapuolista, ja se tulee julkistaa samanaikaisesti kaikille markkinaosapuolille. Lemminkäinen noudattaa sijoittajaviestinnässään pörssiyhtiöiden viestintää ohjaavia lakeja ja suosituksia. Sijoittajien ja analyytikoiden kysymyksiin vastataan puhelimitse, sähköpostitse sekä järjestämällä sijoittajatapaamisia.

Sijoitustutkimus

Yhtiön tietojen mukaan ainakin seuraavien pankkien ja pankkiiriliikkeiden palveluksessa olevat analyytikot tekivät sijoitusanalyysijä Lemminkäisestä vuonna 2016: Carnegie Investment Bank, Danske Bank, Evli Bank ja OP Corporate Bank. Analyytikoiden yhteystiedot löytyvät Lemminkäisen verkkosivuilta osoitteesta www.lemminkainen.fi/sijoittajat/.

Yhteystiedot

Lemminkäinen Oyj
Sijoittajasuhteet
PL 169, 00180 Helsinki